

5 Europese top

Aan de orde is het **debat over de Europese top van 11 maart**.

De **voorzitter**:

Ik heet de minister-president, de minister van Buitenlandse Zaken en de minister van Financiën zeer welkom.

De heer **Slob** (ChristenUnie):
Mevrouw de voorzitter. Komend weekend vinden in Europees verband een aantal belangrijke overleggen plaats, onder meer over de situatie in de eurozone. Wat de onderhandelingen betreft zijn wij in de finale terechtgekomen. De Kamer heeft twee weken geleden met het aannemen van een motie die mijn naam draagt al een duidelijk statement afgegeven in de richting van de regering hoe wij in de financiële en monetaire Europese discussie staan: krachtig afstand nemen van elke beweging naar een meer politieke unie en blijvende inzet voor strikte naleving van het Groei- en Stabiliteitspact, met passende sancties voor landen die de gemaakte afspraken niet nakomen.

Hoewel het taalgebruik af en toe wat versluisend overkomt, begrijp ik uit de geannoteerde agenda dat het kabinet zich het komend weekend in lijn met deze motie zal opstellen.

Het kabinet benadrukt ook met klem – en ik zet daar een dikke streep onder en een uitroepteken achter – dat er van overdracht van nationale bevoegdheden geen sprake zal zijn. In dat opzicht kan mijn fractie dus gerust zijn. Wie schetst echter mijn verbazing? Staatssecretaris Knapen, die overigens niet aanwezig is, stelt in Het Financieel Dagblad van hedenmorgen dat er wel nationale soevereiniteit zal worden ingeleverd. Daar was geen woord Chinees bij. Mijn vraag aan de minister-president is dan ook waar het kabinet nu staat, want op deze wijze vind ik het wel wat verwarrend. Ik ga ervan uit dat wij daarover heldere taal te horen zullen krijgen.

Naar het schijnt wordt dit weekend ook gesproken over het permanent noodfonds. In een permanent noodfonds schuilt het gevaar dat het een beloning is voor slecht gedrag en dat landen onvoldoende betalen voor de schade die ze aanrichten. Er wordt immers toch altijd bijgesprongen. Wij kunnen ons voorstellen dat het in extreme situaties nodig is om landen bij te staan, zoals dat ook is gebeurd met het tijdelijke noodfonds. Voor de langere termijn zou wat onze fractie betreft echter ook naar andere opties gekeken moeten worden. Deelt het kabinet deze mening?

We delen de opvatting van het kabinet dat, wanneer het onontbeerlijk is dat er een permanent noodfonds komt, dat niet kan zonder keiharde voorwaarden, zoals verscherpte afspraken voor begrotingsdiscipline en naleving van het Stabiliteits- en Groeipact. Ik maak ook uit de geannoteerde agenda op dat het kabinet niet akkoord gaat met het permanente noodfonds op het moment dat er onvoldoende afspraken zijn gemaakt op dit terrein. Graag een bevestiging hiervan.

Vrijdagmiddag zal de Europese Raad over Libië spreken. Mijn fractie is, zacht uitgedrukt, zeer bezorgd over de

situatie in dit land. Wij gaan ervan uit dat het ook de inzet van het Nederlandse kabinet is om eventuele maatregelen richting Libië vooral in VN-verband te nemen. We zijn ook blij met de aanneming van resolutie 1970 van de Veiligheidsraad. Klopt het dat het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk in diezelfde raad een resolutie over de no-flyzone zullen indienen? Die zou ook steun verdienen.

Het kabinet geeft met betrekking tot het debat over het Europees nabuurschapsbeleid aan dat ze wil handelen in de lijn van de eerder door de Kamer aangenomen motie-Van den Berge/Albayrak. Dat is wat ons betreft ook de volgende inzet. Kan het kabinet toezeggen dat er in de verdere gesprekken over dit belangrijke onderwerp, ook specifiek aandacht gegeven wordt aan het versterken van de rechten van minderheden, zoals vrouwen, christenen en homoseksuelen? Zij hebben het soms zeer, zeer zwaar, wat ook te maken heeft met shariawetgeving. Wat ons betreft is dat ook een toespitsing van die motie, waarin heel duidelijk staat dat er geen steun wordt verleend als daar niet aan wordt voldaan. Graag een bevestiging van het kabinet op dit punt.

Ik wil het hierbij laten in de eerste termijn.

De heer **Van Bommel** (SP):

Voorzitter. Op de Europese top van aanstaande vrijdag staan twee belangrijke onderwerpen op de agenda: de Arabische wereld en de eurozone. Over de verhouding tot de Arabische wereld in het licht van de revolutionaire veranderingen, meldt de agenda een aantal voorstellen van de Europese Unie. Dat leidt bij de SP-fractie tot de volgende vragen en opmerkingen.

Het is terecht dat er wordt gewezen op de noodzaak van structurele inspanningen op economisch gebied. Handelsmaatregelen moeten onderdeel uitmaken van steun, onder andere door de markttoegang voor bepaalde landbouwproducten uit Noord-Afrika te verbeteren. Wat wordt daar precies mee bedoeld en waarin onderscheiden deze producten zich van de regels van de associatieakkoorden op dit terrein?

Ten tweede, wat wordt er in de praktijk bedoeld met de twinning projecten waarover wordt gesproken?

Onder welke voorwaarden moeten de Wereldbank en de Afrikaanse Ontwikkelingsbank extra steun geven? Zijn de voorwaarden van de Wereldbank niet juist vaak overstreden en heeft tientallen jaren neoliberal beleid niet juist een voedingsbodem geschapen voor de ontploffing van de laatste maanden?

Ten vierde kan de door Nederland gewenste snelle EU-zichtbaarheid in de regio na de koloniale periode van de negentiende en twintigste eeuw gemakkelijk verkeerd worden verstaan. De middelen moeten binnen de EU-begroting beter en efficiënter worden ingezet en herschikt. Dat klinkt niet onredelijk, maar wat betekent het in de praktijk?

Ten vijfde het vluchtelingenbeleid. Wat betekent de mededeling dat Nederland zich beraadt op de hulpverzoeken van de VN en de Internationale Organisatie voor Migratie? Tot wanneer en waarop beraadt Nederland zich? Ik neem aan dat het gaat om het opnemen van door de VN als zodanig aangeduide vluchtelingen.

Omdat de herziening van het beleid voor de Arabische wereld nog maar aan het begin staat, is het niet zo heel erg dat genoemde punten, ook tezamen, nog een magere indruk maken. De centrale vraag is op welk punt de EU de

Mediterrane Unie wil versterken of reorganiseren. In aanvulling hierop moet naar het oordeel van de SP-fractie het volgende worden ingebracht.

Nederland wil rechtsstatelijke ontwikkelingen ondersteunen. In Egypte zijn maandag alle archieven van de geheime dienst verzegeld en 47 officieren gearresteerd, nadat zij waren begonnen met het vernietigen van belasting-archieven. Erkent Nederland het belang van deze actie? Is Nederland bereid om mee te werken aan volledige openbaarmaking van mensenrechtenschendingen, onder andere als gevolg van het gebruik van Nederlandse wapens die in de afgelopen decennia zijn geleverd? Ik noem het Amerikaanse rendition programme, waaraan Egypte heeft deelgenomen.

Waarom wordt er geen begin gemaakt met de herziening van het Europese beleid voor wapenhandel? Aanscherping van de criteria is het minste dat moet worden gedaan. In plaats van vrome woorden over de verbetering van de rechtsstatelijkheid moet de eigen positie tegen het licht worden gehouden. Is de regering bereid om hierover een discussie te starten?

De EU-plannen waren altijd ingegeven door neoliberale ideologische uitgangspunten die gericht waren op het bevorderen van economische macht en invloed van een kleine groep eigenaren. Volkeren in de Arabische landen willen dat met dit beleid wordt gebroken. Daarom gaan zij de straat op, ook in Oman. Die roep moet worden gehoord. Veel van wat de EU gaat doen, moet worden gericht op onderlinge Arabische samenwerking. Die politiek moet hoe dan ook gericht zijn op het stimuleren van de ontwikkeling van de meerderheid van de bevolking die daarover op democratische wijze beschikt en beslist. Een dergelijke politiek zal de broodnodige democratisering in de komende jaren juist tot steun zijn.

Het concurrentiepact. Het Duitse plan voor een concurrentiepact, een plan dat in het vorige debat nog een ambtelijke notitie werd genoemd door de premier, is de aanleiding voor deze extra bijeenkomst van de landen in de eurozone. Wat nu voorligt, is opgesteld door de voorzitters van de Europese Commissie en de Europese Raad. Het verschilt van het oorspronkelijk Duitse voorstel, maar de doelen zijn hetzelfde. De lonen moeten worden gematigd, in eerste instantie in de publieke sector. De baan-zekerheid moet verder worden afgebroken. De pensioenleeftijd moet stelselmatig omhoog en de daling van de staatsschuld moet wettelijk of grondwettelijk worden vastgelegd. Nieuw is dat er zelfs wordt gesproken over het verruimen van de openingstijden van winkels en de locatie van winkels. Heeft de EU niets beters te doen?

Het kabinet schrijft dat deze afspraken de basis zijn om elkaar de maat te nemen, maar niet bedoeld zijn om elkaar de wet voor te schrijven. Daarmee probeert het kabinet ons in slaap te sussen. Brussel kan het voorstel weliswaar niet juridisch afdwingen, maar deze en volgende regeringen zullen wel op deze afspraken worden afgerekend. Kan de premier mij uitleggen waarom de Nederlandse burger blij zou moeten zijn dat de premier straks zal instemmen met afspraken, waarvan hij beweert dat hij er niet aan gehouden is?

Het zijn ook de verkeerde afspraken. Werkt loonmatiging niet contraproductief voor het herstel van de koopkracht en daarmee van de Europese economie? Idem dit wat betreft een onverantwoordelijk snelle reductie van de staatsschuld. Het kabinet schrijft dat de achterliggende concurrentieposities voor een belangrijk deel de oorzaak van de crisis zijn. Hoe verklaart de minister-president dan

de problemen van Ierland, een land dat tot voor kort de lieveling was van investeerders en het succesverhaal van de eurozone? Laten wij niet vergeten wat de echt grote oorzaak van de crisis is! Dat is de vergaande vrijheid die de financiële markten wereldwijd is gegund. Dat heeft geleid tot de financiële crisis en de grote schulden bij overheden, omdat zij die crisis moeten bezweren. Graag een reactie.

Waar blijft de echte beteugeling van de financiële markten? Hoe gaat men ervoor zorgen dat die markten niet meer vrij zijn om ongeremd te speculeren en daarmee de prijzen van grondstoffen, voedsel, vastgoed en sommige staatsobligaties tot ongezonde hoogtes op te drijven zonder dat daarvoor een basis is?

Over obligaties gesproken. De discussie over euro-obligaties moet wat mijn fractie betreft in de kiem worden gesmoord. In de kiem! Ik doe dan ook een dringend beroep op de minister-president om zich op deze top expliciet uit te spreken tegen de komst van euro-obligaties. Wacht die discussie toch niet af! Doet de premier dat wel, dan gaan anderen die trein besturen en kan hij alleen nog maar aan de noodrem gaan hangen. De premier moet zich dus al in dit stadium expliciet uitspreken tegen de komst van euro-bonds.

De verhoging van het noodfonds. Zolang het noodfonds bij het redden van landen de rekening legt bij de bevolking en de obligatiehouders buiten schot houdt, kan verhoging van het noodfonds niet op steun van de SP rekenen.

□

De heer **Schouw** (D66):

Voorzitter. De Arabische lente staat in volle bloei. Duizenden mensen gaan de straat op voor vrijheid en democratie. De D66-fractie staat vierkant achter alle vreedzame betogers en kijkt met afschuw naar het geweld en de dreigementen.

Wij kijken vooral naar het onbeschrijfelijke geweld van de Libische leider Kadhafi. Sinds 27 februari worden drie Nederlandse militairen door zijn regime vastgehouden. De premier heeft gelijk als hij pleit voor stille diplomatie. De D66-fractie leeft mee met deze drie en hun naasten. Wij steunen het kabinet in de bilaterale onderhandelingen om hen terug te krijgen. Ik zeg er wel bij dat daarmee wat ons betreft de kous nog niet af is. Wij komen er op terug.

Tegelijkertijd moet het kabinet in VN- en EU-verband blijven aandringen op het vertrek van Kadhafi. Wij steunen de opgevoerde druk op de internationale gemeenschap en vinden het van groot belang dat schenders van mensenrechtens zo snel mogelijk voor het tribunaal in Den Haag verschijnen.

President Obama gaf dit weekend ook al aan dat militair ingrijpen tot de mogelijkheden behoort. Wat vindt het kabinet hiervan? Is dat een mogelijkheid en zo nee, op welk moment wordt het dan een mogelijkheid?

Ook tillen wij zwaar aan een VN-mandaat voor een eventuele no-flyzone. Wat vindt de minister van zo'n no-flyzone, met maar ook zonder een VN-mandaat? Ook minister Clinton heeft daarover afgelopen nacht nog iets gezegd.

Behalve het beëindigen van geweld en het straffen van de daders, wil mijn fractie snel hulp op de grond in gang zetten.

Schouw

De heer **Ormel** (CDA):
Wat vindt de D66-fractie van een no-flyzone zonder VN-mandaat?

De heer **Schouw** (D66):
Wij hebben daar ernstige twijfels over.

De heer **Ormel** (CDA):
Ook als er sprake is van genocide, gepleegd door troepen van Kadhafi?

De heer **Schouw** (D66):
Er zal alles op alles moeten worden gezet om te kijken of een VN-mandaat binnen het bereik ligt. Als dat niet lukt, zullen wij de feiten en de omstandigheden wegen om tot een nadere afweging te komen. In de Kamer hebben wij meerdere keren ervaren dat wij voor een VN-mandaat echt ons best moeten doen.

De heer **Ormel** (CDA):
Dat ben ik met de heer Schouw eens. Het wegen van de omstandigheden is echter mooie Haagse taal. Als er mosterdgas wordt gebruikt tegen de bevolking, wat vindt de D66-fractie dan? Moeten wij dan wachten op Rusland en China?

De heer **Schouw** (D66):
Alles moet in de juiste volgorde gebeuren. De EU spreekt hier de komende dagen over. Als het tot een afspraak komt, wil ik dat ook graag in VN-verband doen. Ik vind het belangrijk wat de Amerikanen daarvan vinden. Als dat niet lukt, dan zullen wij volgende week de nieuwe situatie moeten wegen. Er wordt nu mosterdgas genoemd en zo kunnen er nog wel meer dingen worden genoemd, maar die feiten en omstandigheden ken ik niet. Ik kan ze nu niet meewegen. Wij moeten de komende dagen heel erg ons best doen voor een VN-mandaat en als dat echt niet lukt, moeten de feiten en omstandigheden hier opnieuw worden besproken. Als het nodig is, kunnen wij onmiddellijk een andere afweging maken.

Behalve het eindigen van het geweld en het straffen van de daders, wil mijn fractie snel hulp op de grond organiseren. De VN en de EU sturen onderzoekcommissies om uit te zoeken wat de behoefte aan humanitaire hulp is. Naar schatting zijn een miljoen mensen ontheemd. Er is onderdak, voedsel, water en sanitair nodig en Nederland stelt 0,5 mln. beschikbaar aan het Rode Kruis en 1 mln. aan de vluchtelingenorganisatie UNHCR.

De VN vroeg gisteren om 14 mln. voor de slachtoffers in Libië. Is dit bedrag nog actueel? Hoeveel geld is er al toegezegd en is het kabinet bereid om te kijken hoe wij voor dat geld hulp kunnen bieden aan de slachtoffers in Libië? Zal Nederland meer gaan bijdragen?

Het kabinet en mijn fractie verschillen van mening over de vluchtelingen. Een motie van een aantal fracties van deze Kamer om te komen tot een gedeeld Europees urgentieprogramma, werd ontraden door de minister-president en afgestemd. Mijn fractie is van mening dat zoveel als mogelijk in de regio moet worden opgevangen. Als het onmogelijke aantallen worden, moet de EU echter tijdelijk steun bieden. Kan de minister mij toezeggen dat in dat geval extra steun zal gaan naar de EU-lidstaten die te maken hebben met deze vluchtelingen, zoals wij ook doen met Griekenland? Ik overweeg een motie op dit punt.

Het tweede belangrijke onderwerp op de agenda is de eurozone. Ik vraag de minister-president of hij de complimenten van de fractie van D66 wil overbrengen aan mevrouw Merkel, de heer Sarkozy, de heer Van Rompuy en de heer Barroso voor het tonen van leiderschap op dit dossier. In een paar maanden tijd is er echt ontzettend veel gebeurd. Ik hoor dus graag of de minister-president dat wil doen. Europa's toekomst is in gevaar zonder hervormingen. De financiële markten houden rekening met de herstructurering van schulden. Portugal moet steeds hogere rentes betalen. De enige oplossing is een sterk en serieus signaal aan de financiële markten en aan de Europese lidstaten. Ik denk dat de minister-president dadelijk ook die complimenten kan overbrengen namens de fracties van de PVV en de VVD, waarvan ik de woordvoerders aan de interruptiemicrofoon zie staan, als het gaat om het tonen van leiderschap.

De heer **Ten Broeke** (VVD):
Dat laatste is zeker het geval, maar daarop kom ik straks in mijn eigen inbreng nog even terug. Overigens was mij zojuist niet duidelijk of de heer Schouw de complimenten ook aan deze minister-president overbracht, maar die zijn dan wat hem betreft ongetwijfeld geïncasseerd. Ik hoor graag van de D66-fractie waar de complimenten over gaan. Gaan ze bijvoorbeeld over het feit dat zowel mevrouw Merkel als de heer Rutte een- en andermaal, gesteund door Barroso en Van Rompuy, heeft besloten – dat blijkt nu ook uit de stukken – om geen eurobonds in te stellen, iets waarvan de D66-fractie toch altijd een groot voorstander is geweest?

De heer **Schouw** (D66):
Of de complimenten naar deze premier gaan, weet ik nog niet helemaal. Het moet de heer Ten Broeke ook zijn gevallen dat de minister-president, toen wij een paar weken geleden over deze kwestie kwamen te spreken, zei dat hij geen stuk kende. Het ging toen nog om een stuk van de heer Sarkozy en mevrouw Merkel. Hij wist het niet, zo zei hij, dus hij kon er ook niet met de Kamer over praten of erop sturen.

Om concreet op het punt van de heer Ten Broeke te reageren: nee, D66 krijgt niet in alle aspecten haar zin. Ik haal de heer Knapen in het Financieele Dagblad van vanmorgen maar even aan. Hij zei dat de komende dagen een cruciaal punt aan de orde is. Nu wordt er, naast de monetaire eenheid die Europa al was, ook een vorm van een economische eenheid gesmeed. De elementen daarvan kent iedereen uit de stukken. Het is dus een belangrijk moment waarnaar wij toelevens.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Wij moeten proberen om korter te antwoorden en korter te vragen.

De heer **Ten Broeke** (VVD):
Economische sturing klopt, maar dan wel volgens het systeem van elkaar de maat nemen, maar niet de wet voorschrijven. De partij van de heer Schouw is er nu juist altijd voorstander van geweest om vanuit centraal niveau – lees: Brussel – wel de wet te laten voorschrijven. Ook op dat vlak kunnen er dus kennelijk geen complimenten worden uitgedeeld.

Schouw

De heer **Schouw** (D66):

Complimenten ook voor de heer Van Baalen van de ELDR-fractie. In die fractie doet D66 ook zaken met de VVD. Daarin is heel duidelijk afgesproken dat het nu gaat om bandbreedtes. Je zou kunnen zeggen dat bandbreedtes toch heel duidelijke richtlijnen zijn. Je kunt dan zeggen dat de wet op die manier geleidelijk aan een beetje wordt voorgeschreven. Zo werkt het.

De heer **Bontes** (PVV):

De heer Schouw geeft complimenten en komt blij over. Is zijn interpretatie van alles wat hij de laatste dagen heeft gelezen dat er bevoegdheden worden overgedragen aan Europa? Zo ja, is dat de reden waarom hij nu blij is? Kiest hij bewust voor de overdracht van bevoegdheden?

De heer **Schouw** (D66):

Heel erg belangrijk is dat er, naast de monetaire eenheid binnen de zeventien Europese landen, ook een economische politiek wordt bedreven. Er worden nu afspraken gemaakt om dat binnen bepaalde bandbreedtes te doen. Dat stemt mij wel gelukkig ja, want dat was ook hard nodig. Dat dit betekent dat een aantal bevoegdheden geleidelijk aan zal worden overgedragen aan Europa, is nu eenmaal de consequentie van het feit dat wij een Europese Gemeenschap hebben. Sommige partijen in deze Kamer willen dat ontkennen. Nou ja, ze ontkennen maar, maar het is wel een feit.

De heer **Bontes** (PVV):

Volgens mij is dit een historisch moment. Het gaat om het overdragen van bevoegdheden. Dat heeft te maken met soevereiniteit en is dus zeer belangrijk. Het is een historisch moment, maar ook een levensgevaarlijk moment. U kiest dus bewust voor een politieke unie, waaraan op dit moment bevoegdheden worden overgedragen.

De heer **Schouw** (D66):

Ik vind het heel verstandig dat er een stevige Europese politiek wordt gevoerd, met duidelijke richtlijnen en bandbreedtes. Het had hier en daar nog wel een tandje hoger gekund, maar het begin is er nu, en het is echt fantastisch dat dit in een paar maanden tijd is gerealiseerd. Nogmaals, dit is gebeurd door een paar mensen in Europa die hun nek hebben uitgestoken.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Ook ik ben een beetje verbaasd over deze opstelling, omdat D66 hiermee in feite veel verder gaat dan het kabinet. Het kabinet zegt terecht dat het hooguit gaat om intergouvernementele afspraken en dat wij geen bevoegdheden gaan overdragen. Het gaat om het ontslagrecht en om de bescherming van werknemers in Nederland. Het gaat over de AOW-leeftijd en de pensioenen. Daarvan zegt de Partij van de Arbeid, en terecht ook het kabinet: dat blijven nationale bevoegdheden. Landen kunnen afspraken met elkaar maken, maar wij gaan geen bevoegdheden overdragen aan Europa, bijvoorbeeld om het ontslagrecht in Nederland aan te tasten. Maar u gaat verder! U zegt: dat mogen zij van ons wel doen.

De heer **Schouw** (D66):

Natuurlijk blijven ten aanzien van een aantal zaken nationale bevoegdheden gelden, maar landen moeten wel binnen bandbreedtes blijven, althans wanneer het de komende dagen allemaal doorgaat. Ook zaken als pensioenen

en ontslag zullen binnen Europese bandbreedtes moeten worden geregeld. Dat geldt voor Nederland, maar ook voor andere landen. Wij vinden dat geen verkeerde zaak.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Nu spreekt u zichzelf tegen.

De **voorzitter**:

Mevrouw Albayrak, via de voorzitter!

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Voorzitter. Er is echt sprake van tegenstrijdigheid met eerdere uitspraken, vooral tegen de heer Bontes. U gaf aan ... pardon, de heer Schouw gaf eerst complimenten voor de plannen van Merkel, Sarkozy, Van Rompuy en Barroso, en vervolgens zei hij dat het erop neerkomt dat er bevoegdheden worden overgedragen. Dat is dus feitelijk onjuist. Ik wijs hem daarop, maar dan zegt hij: ja, maar er moeten bandbreedtes zijn. Wil de heer Schouw nu wel of niet op het terrein van de sociale zekerheid bevoegdheden overdragen aan Europa, volgens het concrete lijstje dat ik zojuist noemde en dat gewoon concreet in de voorstellen van Van Rompuy staat?

De heer **Schouw** (D66):

Er ligt een aantal voorstellen voor. Mevrouw Albayrak kent ze. Daarin staan bandbreedtes. Wij vinden het een erg verstandig voorstel en hopen dat het kabinet de voorstellen omarmt. Als er bandbreedtes zijn, maar een nationale overheid daar niet binnen valt, zal men de wetten en regelgeving moeten aanpassen. Mevrouw Albayrak weet dat net zo goed als ik. In die zin tast het de nationale soevereiniteit van verschillende landen aan, ja. Dat is het geval als wij buiten die bandbreedtes komen. Zo simpel is het. Sommigen willen dat ontkennen. Zij mogen hun gang gaan, maar het is niet lang vol te houden.

De heer **Van Bommel** (SP):

Wat de SP-fractie betreft is dit de kern van de zaak. Raakt het wel of niet aan de nationale soevereiniteit? Vindt de heer Schouw dat het kabinet wel een eerlijke voorstelling van zaken geeft van het pakket dat nu op tafel ligt?

De heer **Schouw** (D66):

Het oordeel daarover is natuurlijk aan de verschillende fracties. U hebt kunnen zien in het stuk dat het kabinet ons heeft doen laten toekomen, dat het kabinet wat moeite heeft met, enerzijds, de uitvoering van de motie van de heer Slob, die door deze Kamer is aangenomen, en, anderzijds met het pakket dat er ligt. Ik ben dus ook benieuwd hoe het kabinet zich er straks in de beantwoording uit weet te redden.

De heer **Van Bommel** (SP):

Mijn vraag was aan de heer Schouw gericht. Hij moet dan niet de bal bij het kabinet leggen. Het kabinet heeft zijn visie gegeven. Ik vraag nu aan de heer Schouw: vindt u dat dit raakt aan de soevereiniteit van de lidstaten? Ik vind dat uitdrukkelijk wel, en daarom maak ik er ernstig bezwaar tegen. De heer Schouw wil graag dat er op dit punt een sterker Brussel komt. Vindt hij dat dit raakt aan de soevereiniteit van Nederland?

De heer **Schouw** (D66):

Eerst even dit: de bandbreedtes worden op een democratische manier gecontroleerd, gestuurd en geaccor-

Schouw

deerd, en wel door het Europees Parlement. Er komt dus een ander orgaan dat daarover gaat. D66 heeft daartegen geen bezwaar.

De heer **Van Bommel** (SP):

De heer Schouw moet duidelijkheid geven. Hij zegt nu dat de besluitvorming democratisch blijft, maar dat ze verschuift van de lidstaat naar het Europees Parlement. Hij is daar tevreden mee. Mijn vraag gaat echter over de soevereiniteit van Nederland. Soevereiniteit betekent dat wij zelf bepalen wat de pensioengerechtigde leeftijd is in dit land. Wij kunnen best vinden dat die omhoog moet of juist niet moet worden veranderd. Hier hebben wij het echter over een Brussels uitgangspunt, niet over een Nederlands uitgangspunt. Nu wordt voorgesteld om de pensioengerechtigde leeftijd mee te laten groeien met de levensverwachting. Dat betekent dat de bevoegdheid om dat in Nederland vast te stellen wordt weggegeven.

De heer **Schouw** (D66):

Ja, dat zal binnen bandbreedtes moeten gebeuren. Voor sommigen is dat even schrikken en is dat even nieuw. Dat snap ik. De heer Van Bommel kan zich daartegen verzetten. Laat hem vooral zijn gang gaan. Ik vrees echter dat het hem niet gaat lukken om dit tegen te houden. Als wij van Europa ook een economisch succes willen maken, dan is dit een heel verstandige eerste stap.

De **voorzitter**:

De heer Schouw vervolgt zijn betoog.

De heer **Schouw** (D66):

Snel worden dan ook de contouren van de plannen duidelijk. De belangrijkste boodschap is het versterken van de concurrentie. Een jaar geleden leek het nog een verre droom, maar nu ziet het er toch naar uit dat een stevig economisch beleid binnen handbereik ligt. Zojuist werd in een interruptie al even duidelijk dat maart 2010 de geschiedenisboekjes zal ingaan als een belangrijk kantelmoment binnen de Europese en straks ook economische unie. Er wordt gesproken over harmonisering van de vennootschapsbelasting. Wordt hierbij een minimumniveau afgesproken? Hoe wordt dat vastgelegd? Ook wordt een schuldenrem hard gemaakt, namelijk de norm van 60% uit het Stabiliteits- en Groeipact. Wordt hiervoor de nationale wetgeving veranderd en aangenomen? De pensioenleeftijd gaat omhoog. Dit is zojuist al aan de orde geweest. Controleert Europa de wetgeving? Ik hoor hierop graag een reactie van de minister van Financiën.

De plannen klinken D66 als muziek in de oren. Er is sprake van hervormingen, van streng financieel beleid en van Europese harmonisatie. Maar hoe wordt dit gehandhaafd? Zal er sprake zijn van peer reviews, van naming and shaming, van het elkaar de maat nemen? Net als bij het Stabiliteits- en Groeipact en de Lissabonstrategie is er, als landen zich niet aan deze afspraken houden, geen enkele manier om ze tot de orde te roepen. Leert de EU van het verleden? Gaat de premier zich inzetten voor automatische en strengere sancties? Of blijft het bij foei en oei? Het is het een of het ander. Wordt er een tandeloos concurrentiepact afgesloten, een pact dat iedereen een warm hart toedraagt, maar dat geen houvast biedt als puntje bij paaltje komt? Of wordt het een stevig pact, een pact waarbij landen verplicht worden om wetten te implementeren en waarbij harde automatische sancties worden in-

gesteld? Ik vraag de minister-president welke van de twee het wordt.

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Kan de heer Schouw mij eens uitleggen hoe het eerste deel van zijn bijdrage te combineren valt met het tweede deel? In het eerste deel was hij zo blij als een kind met de politieke unie die waarschijnlijk morgen al ontstaat. In het tweede deel merkt hij echter ineens op dat het helemaal geen politieke unie is, want er zijn geen bevoegdheden overgedragen die afdwingbaar zijn. Bovendien ontbreekt het aan sancties. Het is van tweeën één. Het lijkt mij dat D66 toch maar eens moet kiezen.

De heer **Schouw** (D66):

D66 kiest. De heer Ten Broeke moet echter wel willen luisteren. Ik doe hem die handreiking. Het is volstrekt helder. Wat mijn fractie betreft worden er harde randvoorwaarden gesteld en komen er harde sancties in het belang van een verstandig economisch beleid. Wij hebben echter op dit moment nog weinig zicht op de handhaafbaarheid en de afrekenbaarheid. Wie controleert? Wij zouden de harde randvoorwaarden en sancties wel willen. Als ik de woordvoerders van de VVD in de debatten hierover goed heb begrepen, wil de VVD die ook. Ik hoor daarom dadelijk graag de inbreng van de heer Ten Broeke. Ik vind die harde randvoorwaarden en sancties echter nog niet terug in de stukken.

Wij staan op een historisch punt in de Europese geschiedenis en in het proces van verdere economische eenwording. Het is echter ook een historisch punt voor het Europa van de twee snelheden. De splitsing tussen zeventien eurolanden en tien overige lidstaten zorgt voor twee stromingen. Hoe kijkt de premier hier tegenaan? Hoe wil hij de geschiedenis ingaan? Wellicht stel ik die vraag een beetje te vroeg, maar je weet maar nooit wanneer het is afgelopen. Wil hij de geschiedenis ingaan als een premier die echt iets voor Europa heeft betekend, of als premier van veel mooie woorden, maar weinig daden? Ik hoor hierop graag een reactie van hem.

□

De heer **Bontes** (PVV):

Voorzitter. Ik heb mijn bijdrage enigszins gewijzigd, maar ik heb daar een reden voor. Ik wilde beginnen met het historische en levensgevaarlijke moment met betrekking tot de eurozone, maar ik begin nu met Libië en Noord-Afrika. Zojuist kreeg ik het bericht door dat er in Egypte tien kopten zijn vermoord en 110 gewond. In het vorige AO wees ik erop dat Libië vecht voor democratie. Mensen gingen de straat op. Dat is schitterend, maar het draagt ook een gevaar in zich. Dat werd echter weggerelativeerd. Ik hoefde me niet druk te maken. Ik hoefde me geen zorgen te maken. Dat gevaar is echter de islam, want islam en democratie gaan slecht samen. Sterker nog, die twee gaan helemaal niet samen. In Egypte is nu sprake van zwaar religieus geweld. Kopten worden vermoord. De koptische kerk is in brand gestoken. Dat toont aan dat ik de vorige keer niet voor niets waarschuwde. Je moet dus uitkijken met het creëren van een hoerastemming. Democratie in Noord-Afrika, in de islamitische landen daar, is fantastisch, maar pas op voor de eventuele gevolgen van dit soort ontwikkelingen. Wat er vandaag is gebeurd, is zeer belangrijk. Ik verzoek de minister-president om dit mee te

Bontes

nemen in zijn beschouwingen, want dit is de keerzijde van de democratisering in Noord-Afrika.

Ik keer terug naar Libië. Kadhafi moet weg. Dat heb ik al eerder gezegd. Daarover is geen discussie mogelijk. Hetzelfde geldt voor zijn regime. Hoe staat het overigens met de tegoeden van dit regime in Nederland? Wat is daarmee gebeurd? Zijn die tegoeden al bevroren? In Ridderkerk zitten ook allerlei bedrijven. Wat is de stand van zaken? Een no-flyzone is zeker een optie. Ik hoor graag van de minister wat hij daarvan vindt. Hoe kan dit worden ingevuld?

Dan kom ik bij de problematiek met betrekking tot de euro, de EU en de eurozone. Op 11 maart komen de landen uit de eurozone weer bij elkaar. Daarna vergaderen de 27 landen van de Europese Raad. Het plan van Merkel en Sarkozy, een pact met het oog op het concurrentievermogen – eigenlijk was er geen plan, maar ondertussen werd het wel besproken – krijgt nu een doorvertaling van de kant van Barroso van de Europese Commissie. Ik maak mij ernstige zorgen over dit plan, vooral gelet op de vooruitzichten en kijkend naar de geannoteerde agenda. Het heeft namelijk de schijn van aantasting van de soevereiniteit, want het gaat over loonontwikkeling, pensioenen en soms zelfs over vennootschapsbelasting. Ik heb minister De Jager horen zeggen dat men af moet blijven van de pensioenen, maar hij is wat vager over de loonontwikkeling en de vennootschapsbelasting. Ik hoor daar graag wat meer over.

De heer **Van den Berge** (GroenLinks):

Een korte vraag over Libië. Ik vraag mij af wat de heer Bontes vindt van de Libische vluchtelingen. Is hij het met mijn fractie eens dat wij Italië en Spanje moeten helpen bij het tijdelijk opvangen van vluchtelingen die vanuit Libië naar Zuid-Europa vluchten? Die landen luiden inmiddels de noodklok en ze vragen ons om hulp.

De heer **Bontes** (PVV):

Zoals gewoonlijk ben ik het niet met GroenLinks eens. Vluchtelingen moeten in de eigen regio worden opgevangen. Stel dat mensen toch Italië, of Lampedusa, dat eiland, weten te bereiken. De duidelijke richting is in dat geval dat ze in Italië worden opgevangen en dat ze niet verder de Europese Unie in komen. Ze komen tot daar en niet verder. Italië moet ze opvangen en kan in noodsituaties een beroep doen op Nederland om de vluchtelingen daar te houden. Desnoods zullen we IND-medewerkers in Italië moeten inzetten. De Europese Unie gaat hier niet over. Italië is verantwoordelijk voor de opvang in de regio, de Italiaanse regio, en moet er alles aan doen om ervoor te zorgen dat vluchtelingen niet verder Europa in trekken. Dat is het standpunt van de PVV.

De heer **Van den Berge** (GroenLinks):

Daar waar het kan, moeten we vluchtelingen natuurlijk in de regio opvangen. We zien echter dat de buurlanden van Libië, bijvoorbeeld Tsaad en Sudan, nu al heel erg veel doen. Desondanks gaan er heel veel vluchtelingen nu vanuit Libië naar Zuid-Europa, naar Italië en Spanje. Deze landen luiden de noodklok en het zou toch passen binnen de geest van de Europese soevereiniteit dat wij die landen helpen. Als de heer Bontes vluchtelingen niet hier wil, moet hij toch ook niet willen dat een eiland als Lampedusa of dat Italië overstroomd wordt door Libische vluchtelingen. Dan moeten we toch solidair zijn met elkaar.

De heer **Bontes** (PVV):

Helemaal niet, wij willen geen solidariteit. Italië vangt ze op en ze komen niet verder.

Die situatie met die vluchtelingen is natuurlijk verschrikkelijk. Wat ik wel zie in alle beelden is dat het enkel mannen zijn. De situatie is schrijnend, maar ik heb nog geen vrouw en geen kind gezien bij al die vluchtelingen. De opvang moet plaatsvinden in Italië en wij zijn geen voorstander van solidariteit. Geen opvang in Nederland en in de rest van Europa. Italië is verantwoordelijk voor de opvang. Helderder kan ik het voor de heer Van den Berge niet maken.

De heer **Van den Berge** (GroenLinks):

Ik heb een laatste korte vraag. Begrijp ik goed dat zodra vrouwen en kinderen naar Italië en Spanje vluchten, zij wel bij ons terecht kunnen?

De heer **Bontes** (PVV):

Nee, natuurlijk niet! Hoe kunt u het vragen? Het is een constatering. Ik vraag me af of het wel vluchtelingen zijn of dat er sprake is van geluk zoeken.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Voorzitter. Ik doe op hetzelfde punt toch een poging om het hoofd van de heer Bontes uit het zand te krijgen. Hij zegt: Italië vangt ze op en ze komen niet verder, punt. Dat is dus niet de realiteit. De realiteit is dat als men eenmaal binnen is, men gewoon gemakkelijk kan doorreizen naar landen als Nederland. Dat hebben we eerder met Somaliërs, Irakezen en alle andere nationaliteiten meegemaakt. Dit zal nu niet anders zijn. Het is een groot Nederlands belang dat we nu zowel in de regio alsook in de zuidelijke lidstaten van Europa maximale samenwerking laten zien om te voorkomen – dit is de tijd van het voorkomen – dat men zou kunnen doorreizen naar landen als Nederland.

De heer **Bontes** (PVV):

Dat is natuurlijk ook wat ik heb gezegd. Ik heb duidelijk gezegd: opvang in de eigen regio. In onverhoopte gevallen dat mensen toch het risico nemen om met bootjes daar naartoe te gaan – het is mogelijk dat dit gebeurt, ook al ik heb ik het duizend keer liever niet – moet Italië hen opvangen en gaan zij niet verder, niet naar Nederland.

De **voorzitter**:

De heer Bontes heeft ook de IND nog aangeboden.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Er is inmiddels ook een Europese organisatie die praktische steun biedt: het EASO. Dat wordt al ingezet, maar ik hoop dat dit meer zal gebeuren. Ik heb de volgende concrete vraag. Als men in Italië is, is Italië de facto niet in staat om mensen te belemmeren om door te reizen. Mensen reizen door. Dat wordt georganiseerd, dat wordt betaald en daar verdienen mensen veel geld aan. Dat gebeurt gewoon. Dat leert de ervaring in Nederland. Waarom weigert de heer Bontes de samenwerking met Italië zo?

De heer **Bontes** (PVV):

Diefstal vindt ook plaats, maar daarom hoeft je dat nog niet goed te vinden. U zegt: ach ja, wat kun je aan illegaal doorreizen doen? Daar heb ik helemaal niets mee te maken. Er wordt niet doorgereisd. We gaan daar alles aan

Bontes

doen. Daar hoort ook samenwerking bij – daar gaat het niet om – maar Italië is verantwoordelijk.

De voorzitter:

U vervolgt uw betoog.

De heer Bontes (PVV):

Voorzitter. Ik ga terug naar de eurozone. Daar waren we tenslotte gebleven.

Minister De Jager is helder over de belastingen en de pensioenen. Voor de rest blijft het wat vaag. Ik wil daar graag opheldering over hebben. Er mag voor geen millimeter sprake zijn van overdracht van bevoegdheden aan de Europese Unie, ook al betreft dat het koppelen van de levensverwachting aan de pensioenleeftijd of betreft dat collectieve arbeidsovereenkomsten of wat dan ook. Er mag geen politieke unie ontstaan, geen Europese superstaat. Ik zie dat als een historisch moment. Ik houd een keihard pleidooi dat dit nooit en te nimmer mag gebeuren. Geen enkele bevoegdheid mag overdragen worden. Nu niet, nooit niet.

Het SGP, het Stabiliteits- en Groeipact, moet strikt worden nageleefd met keiharde sancties. Er moet geen sprake zijn van ingewikkelde constructies. Er kan worden gedacht aan het bevriezen van structuur- en cohesiefondsen, aan het ontnemen van stemrecht of aan royeren, het uit de eurozone zetten, waarbij de betreffende landen teruggaan naar de eigen munt en waarbij ze niet aan het infuus van de Nederlandse belastingbetaler gaan. Immers, wat gebeurt er nu met al het geld uit het noodfonds? Zien we dat ooit terug? Dat is gewoon mijn vraag. De PVV-fractie is tegen het noodfonds. Er mag geen cent ophoging meer bij. Het had er al niet moeten zijn, maar van de voorgestelde verhoging om het fonds harder te maken, om op de 440 mld. te komen, mag al helemaal geen sprake zijn. Absoluut niet; geen noodfonds! Samenvattend: het lijkt erop dat wij naar een politieke unie gaan. Ik wil van de minister-president horen dat dit niet zo is en ik wil horen in welke fase wij zitten en wat er gaat gebeuren. Wat het noodfonds betreft: absoluut niet! Het SGP moet strikt worden nageleefd. Samengevat zijn dat de harde maatregelen die de PVV-fractie voorstelt.

De heer Schouw (D66):

Dit zijn stevige woorden van de PVV-fractie: geen millimeter dit of dat, dat klinkt echt fantastisch ... hard, bedoel ik. Het is niet inhoudelijk fantastisch, maar het klinkt fantastisch hard. Het stelt echter helemaal geen fluit voor als de PVV-fractie het kabinet niet met een opdracht wegstuurt, of sancties oplegt voor het niet nakomen van de opdracht aan het kabinet. De partij van de heer Bontes is niet voor niets gedoogpartner; zij heeft wat in te brengen. De heer Bontes roept hier van alles en nog wat, maar hij eist helemaal niets van het kabinet. Als hij al wat vraagt van het kabinet, zet hij er geen sancties op. Wat wil hij nu precies dat het kabinet doet en wat is de sanctie als het kabinet niet met dat resultaat naar huis komt?

De heer Bontes (PVV):

Ik zeg tegen het kabinet: stem geen enkele keer voor bij een onderwerp dat de soevereiniteit van Nederland aantast, al is het maar voor een millimeter. Helderder kan ik het niet maken.

De heer Schouw (D66):

Stel dat het kabinet dat wel doet. Het kabinet stemt gewoon in met een aantasting van de soevereiniteit, volgens de definitie van de PVV, en de heer Bontes leest dat dus maandagochtend in de krant. Wat zal de PVV-fractie dan doen?

De heer Bontes (PVV):

De heer Schouw kan natuurlijk niet in de toekomst kijken en ik ook niet. Ik weet niet wat hiervan het resultaat zal zijn. Wij hebben er vertrouwen in dat de minister-president dit goed zal oplossen. Ik wacht af waar hij mee terugkomt; dat zou de heer Schouw ook doen. De opdracht is echter duidelijk: stem tegen alles wat maar enigszins, voor een millimeter, de soevereiniteit van Nederland aantast.

De heer Schouw (D66):

Als de heer Bontes zijn eisen niet steviger aandraait en sancties oplegt aan het kabinet als het niet terugkomt met de punten die hij noemt, wordt het een toneelstuk van holle woorden. Ik zie uit naar het gesprek met de heer Bontes na de Europese top, waarin het kabinet absoluut een deel van de soevereiniteit zal overdragen aan Europa.

De heer Bontes (PVV):

De opdracht aan het kabinet is duidelijk en duidelijker kan ik hem niet maken. Ik heb hem drie keer herhaald en ik wil dat best nog tien keer doen. Wat de uitkomst is, moet ik afwachten. Dat zou de heer Schouw ook doen. Wat is dit nu voor onzin?

De heer Ormel (CDA):

De heer Bontes wil geen noodfonds. Ik vertaal die stelling naar de situatie van Henk en Ingrid. Zij hebben door hard te werken een pensioen opgebouwd. Het pensioenfonds heeft voor een deel belegd in Griekenland. Dat kunnen wij leuk vinden of niet, maar dat heeft het Nederlands pensioenfonds gedaan. Henk en Ingrid hebben een tante, tante Linda, die een huisje heeft in Spanje, aan de Costa. Wat zal er gebeuren met tante Linda en met het pensioen van Henk en Ingrid als de heer Bontes zegt: geen noodfonds, niets, niente, basta?

De heer Bontes (PVV):

Ik zie dit als bangmakerij tegenover Henk en Ingrid. Zij hebben, helaas, ook geïnvesteerd in het noodfonds. Dat geld zijn zij waarschijnlijk kwijt. Ik moet vechten voor deze mensen, voor Henk en Ingrid, want het noodfonds wordt nog verder opgehoogd. Zien wij dat geld ooit terug? Kan de heer Ormel mij de garantie geven dat wij het geld uit het noodfonds, dat wij straks als infuus gaan gebruiken, terugzien?

De heer Ormel (CDA):

Het is geen bangmakerij, het is de realiteit. Het pensioenfonds van Henk en Ingrid heeft belegd in Griekenland. Als Griekenland failliet gaat, gaat dit ten koste van hun pensioen. Het is in ons eigen belang, in het belang van Henk en Ingrid, dat wij voorkomen – niet wij alleen, maar alle Europese landen – dat Griekenland failliet gaat, door in een noodfonds een buffer neer te leggen voor de moeilijke tijd die Griekenland doormaakt. Dat is geen bangmakerij, dat is de realiteit. Dat wilt u voorkomen.

Bontes

De heer **Bontes** (PVV):

Nee, ik zie het echt als bangmakerij van de gemiddelde burger. Als Griekenland in de problemen komt en failliet gaat, kunt u namelijk niet zeggen dat onze pensioenen eraan gaan. Waar baseert u die koppeling op? U poneert het als een stelling, maar ik zie die koppeling niet.

De heer **Ormel** (CDA):

Die koppeling zit in het volgende. Wij betalen aan een pensioenfonds als wij werken. Dat geld wordt door het desbetreffende pensioenfonds belegd, om later te kunnen uitkeren. Dat geld wordt niet alleen in Nederland belegd, maar ook onder andere in Griekenland. Als je daar belegt met ons geld, met geld van Henk en Ingrid, en dat land failliet gaat, dan ben je dat geld kwijt; daar kun je naar fluiten.

De heer **Bontes** (PVV):

Ik zie dat niet zo. Ik zie geen direct verband tussen een eventueel faillissement van Griekenland en onze pensioenen. Er is namelijk ook een buffer in ons pensioenstelsel. De pensioenontwikkeling is goed; de investeringen die gedaan zijn, zijn weer in verhouding met wat ooit is afgesproken. Uw stelling dat het direct gevolgen heeft voor de pensioenen, ondersteun ik dus niet.

Mijn wedervraag luidt als volgt. Pensioenfondsen hebben misschien geïnvesteerd in landen die onzorgvuldig waren, die de boel bedonderd hebben, die met hun begrotingstekort aan de haal zijn gegaan en die mensen op 50-jarige leeftijd met pensioen hebben gestuurd. Dat soort landen moeten aan het infuus van het noodfonds waarvoor Henk en Ingrid betalen. Dat is toch onredelijk? Als pensioenfondsen hebben geïnvesteerd in landen die misschien niet zuiver op de graad waren, dan kun je toch niet zeggen dat wij daarom maar een noodfonds moeten hebben? Dat is toch de wereld op z'n kop? Een noodfonds dat door de Nederlandse belastingbetaler wordt betaald, is echt de wereld op z'n kop; het is een soort chantage. Als de pensioenfondsen eventueel verkeerd hebben belegd, moeten zij daarvoor verantwoording afleggen.

De heer **Ormel** (CDA):

Wat Griekenland gedaan heeft, is natuurlijk niet goed. Wij hebben allemaal achterover geleund en het laten gebeuren. De Grieken hebben er voor een belangrijk deel schuld aan, maar dit is nu de situatie. Er zit geld van Henk en Ingrid in Griekenland. Willen wij dat redden, kunnen wij beter tegen Griekenland zeggen: nu moet je het goed doen; denk erom dat het goed gaat. Wij voorkomen echter puur uit eigen belang dat Griekenland failliet gaat, om ervoor te zorgen dat onze pensioenen overeind blijven. Mijnheer Bontes, u gelooft er niet in, maar ik wel. Het verlossende woord moet volgens mij van de minister van Financiën komen.

De **voorzitter**:

Het verlossende woord komt op dit moment van mijzelf, want volgens mij komt u er samen niet uit.

De heer **Bontes** (PVV):

Ik wil nog een keer reageren. Griekenland heeft om uitstel van betaling gevraagd en heeft om een lagere rente verzocht. Griekenland begint nu alweer in de marge allerlei ruimte te zoeken. Daarom is en blijft Griekenland een onbetrouwbare partner in dezen. Waarom zo'n noodfonds voor een land dat nu alweer alle ruimte opzoekt? Dat geld

zien wij niet terug. Het geld van de pensioenen zien we eerder terug, als het geld van Henk en Ingrid is; dat moeten we nog maar afwachten. Het geld dat Henk en Ingrid in de pot van het noodfonds hebben gestopt, zijn zij echter zeker kwijt als wij doorgaan zoals de heer Ormel voorstelt.

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Voorzitter. Ik heb mij laten vertellen dat gisteravond hier in de Kamer het licht uitging. Ik dacht even dat Laurens Jan Brinkhorst alsnog gelijk had gekregen. Vanochtend las ik op Twitter dat collega Slob het licht weer voor ons heeft aangedaan en dat is maar goed ook. Het verschil kan niet groter zijn: de heer Brinkhorst was in 2005 vooral op pad voor de zevenmijlslaarzen die Europa nodig had om stappen vooruit te zetten, maar de heer Slob waarschuwt daar de afgelopen weken voor. Dit is een debat waarbij je kunt zeggen: les extrêmes se touchent. Zo-even vielen twee partijen die in het Europadebat tot de extremen behoren, D66 en de PVV, elkaar eensgezind in de armen. Zij kwamen namelijk allebei tot de conclusie dat de politieke unie op het punt staat om geboren te worden. Wat een droom is voor de een, is voor de ander een nachtmerrie. Ik zou zeggen dat allebei niet waar kan zijn. We zullen kijken wat we daar zelf over hebben op te merken en of daar nog complimenten voor het kabinet bij horen.

Ik wil mijn bijdrage van vandaag beginnen met een opmerking over de architectuur rondom de euro. Het betreft hier het concurrentiepact, het zogenaamde sixpack van Herman van Rompuy, waarbij ik ook even moest slikken, en het Europese stabiliteitsmechanisme. Ik zal afsluiten met de situatie in de Arabische wereld, meer in het bijzonder Libië.

Eerst over de euro. Op 16 december hadden de Europese regeringsleiders ons bezworen dat ze alles zouden doen om de eurozone te stabiliseren. Deze maand, waarin de informele top van 11 maart daarvoor het startschot geeft, zal dan ook cruciaal zijn voor de vraag of dat gaat lukken. Het is voor de VVD-fractie klip-en-klaar dat hiervoor twee dingen noodzakelijk zijn: verbetering van de concurrentiekracht van Europa en herstel van het vertrouwen in de euro door de kapitaalmarkten. Feitelijk staat de Unie historisch, eerder heb ik dat al existentieel genoemd, op een tweesprong. Durven de lidstaten aan de interne markt, het welvaarts- en vredesproject van Europa, en ook het succesnummer van Europa, een positieve slinger te geven? En durven we de geboortedefecten van de euro op te lossen via een combinatie van verdragsafspraken en, wat ik heb genoemd, elkaar de maat nemen zonder elkaar de wet voor te schrijven? De VVD-fractie zegt op beide vragen: ja, dat durven wij, maar niet zonder heldere voorwaarden en een goed begrip.

Grofweg gaat het in Europa om twee botsende visies, die ook nu weer voorliggen. Tussen noord en zuid, tussen Duitsland en Frankrijk. Het ontstaan van de Monetaire Unie was al een afweging tussen Frankrijk en Duitsland, waarbij Nederland Duitsland steunde en op het juiste spoor hield. Dat moet nu en de komende maand weer gebeuren. Daar waar Frankrijk het liefst beleidsbeslissingen in de politiek wil nemen, de economische regering, om deze vervolgens via de Europese Centrale Bank tot uitdrukking te brengen, kiezen Nederland en Duitsland ervoor om beleidsbeslissingen verdragsmatig vast te leg-

Ten Broeke

gen. Waar Frankrijk en de zuidelijke lidstaten het liefst zeggen dat economische onevenwichtigheden, de zogenaamde aanpassingslasten, symmetrisch over de overschot- en tekortlanden zouden worden verdeeld, kozen wij ervoor waarborgen voor de tekortlanden in te bouwen, opdat wij niet hoeven te betalen voor landen die zich nergens aan houden. Die landen moeten namelijk gewoon zelf op de blaren zitten.

In het verdrag kwam dus prijsstabiliteit, er kwam een onafhankelijke Europese Centrale Bank evenals de noodzaak om evenwichtige overheidsfinanciën te creëren met maximumschulden en -begrotingstekorten en vooral geen bail-out. Die laatste principes kwamen in het verdrag en dat moet nu weer gebeuren. In 2003 laptten Frankrijk en Duitsland het stabiliteitspact straffeloos aan hun laars en tijdens de hoogconjunctuur in Europa lieten landen als Ierland, Spanje en Portugal en natuurlijk ook het buitenbeentje Griekenland zich volpompen met goedkoop geld dat was geleend over de ruggen van onze lage ratings.

Duidelijk werd toen dat verdragen op zichzelf geen vertrouwen scheppen. Verlies van vertrouwen van kapitaalmarkten in de euro bedreigt direct onze welvaart, die van Henk en Ingrid, onze pensioenen en onze zuurverdiende spaarcenten, net zo zeer als het vertrouwen in de euro ons voorspoed, welvaart en vrijheid heeft opgeleverd. Daarom moet het verdrag worden gerepareerd en onverantwoordelijk gedrag van lidstaten worden bestreden.

Voorzitter. Dat leidt bij de VVD-fractie tot een aantal voorlopige conclusies en vragen aan de regering. Is er nu wel of niet sprake van een politieke unie? Nadat enige tijd een Frans/Duits non-paper heeft gecirculeerd waarop iedereen aansloeg, maar wat vooral bedoeld was om de acceptatie van de echte voorstellen te vergemakkelijken, concludeert de VVD-fractie dat de kern van de echte voorstellen, het concurrentiepak van commissievoorzitter Barroso en de raadsvoorzitter Van Rompuy, is dat er jaarlijks benchmarks worden uitgevoerd door de Europese Commissie.

Die benchmarks betreffen drie gebieden: concurrentiekracht, werkgelegenheid en de degelijkheid van de financiële huishouding. Hiervoor zijn loonontwikkeling en productiviteitsontwikkeling de belangrijkste criteria. In de probleemlanden schoten immers wel de lonen omhoog, maar niet de productiviteit. Die hield daarmee allerminst gelijke tred. Deze benchmarks zullen vervolgens worden behandeld via de methode van de open coördinatie. Er is dus per definitie geen sprake van bevoegdheidsoverheveling of een politieke unie, maar van de vervolmaking van de afspraken die voortvloeien uit de goede werking van de interne markt en de stabiliteit van de monetaire unie. Dit alles volgens het mantra: elkaar wel de maat nemen, maar niet de wet voorschrijven.

De heer **Bontes** (PVV):

Voorzitter. Laat ik nu eens niet Griekenland, maar Spanje als voorbeeld nemen. Als Spanje zijn begrotingstekort en zijn staatsschuld op laat lopen, kunnen de Raad en de Commissie straks wellicht in samenspraak tot de conclusie komen dat interventie noodzakelijk is. Men doet dat dan, omdat de loonontwikkeling te snel gaat in vergelijking met andere landen. Het is niet ondenkbaar dat Spanje op dat moment ook geld nodig heeft uit het noodfonds, dat fonds dat er nooit had mogen komen. Als Spanje een beroep doet op dat fonds, zullen de Commissie en de Raad zeggen dat Spanje alleen een beroep mag doen op het noodfonds als de loonontwikkeling in de maat loopt

met andere landen binnen de eurozone en de Europese Unie. Is dat nu wel of niet een interventie in de nationale bevoegdheden van een land?

De **voorzitter**:

Ik sta voortaan niet meer van die lange inleidingen toe. Dat staat het reglement ook niet toe.

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Dat zou inderdaad een inbreuk op de nationale bevoegdheden zijn, maar de heer Bontes haalt nu wel twee fases door elkaar! De eerste fase is dat Spanje aanbevelingen krijgt van de Europese Commissie omdat de lonen te sterk oplopen, gezien de productiviteitsontwikkeling. Als Spanje op zo'n moment ook nog eens heel goedkoop geld zou kunnen lenen om daarmee een huizenbubbel te creëren, dan zit dat land nog steeds niet in het noodfonds. Spanje zou op dat moment een aanbeveling krijgen en die kan Spanje in de wind slaan, ook al stevent het dan al heel snel af op de situatie dat men wel een beroep moet doen op het noodfonds.

Ik sprak over de periode die hieraan voorafgaat. Daar is volgens mij het economische pact ook voor bedoeld. Dat gaat volgens de systematiek dat men elkaar in het openbaar de maat neemt, maar elkaar niet de wet voorschrijft. Als ik het goed heb begrepen willen Van Rompuy en Barroso die benchmarks publiceren in de verwachting dat de kapitaalmarkt daaraan consequenties zal verbinden, bijvoorbeeld door het opdrijven van de spreads van die landen. Dat is immers wat er nu ook gebeurt.

Als een land eenmaal een beroep heeft gedaan op het noodfonds, net zoals op dit moment Griekenland en Ierland, dan levert dat land natuurlijk wel een deel van zijn soevereiniteit in, want men krijgt dat geld natuurlijk niet zomaar. Je zou dan inderdaad kunnen zeggen dat een land onder curatele staat.

De heer **Bontes** (PVV):

Dan kan er maar een conclusie de juiste zijn: er worden bevoegdheden overgedragen aan de Europese Unie. En dat is een aantasting van de soevereiniteit van een land.

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Als je een beroep moet doen op het noodfonds, dan kijkt de Europese Centrale Bank of de Europese Commissie over je schouder mee. Dat lijkt mij evident. Nederland ziet daarbij overigens bij voorkeur een rol weggelegd voor het IMF, maar hoe dan ook: er wordt over je schouder meegekeken.

De **voorzitter**:

Dank u wel.

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Als Griekenland niet voor het goede beleid kiest, dan is het helemaal niet zo denkbeeldig dat er geen nieuwe tranche beschikbaar wordt gesteld of dat er geen nieuwe uitkering uit het fonds naar Griekenland gaat.

De **voorzitter**:

Nee, mijnheer Ten Broeke. U moet echt kort antwoorden.

De heer **Bontes** (PVV):

Mijn conclusie was en blijft dat u het goed vindt dat er bevoegdheden worden overgedragen en dat de soevereiniteit kan worden aangetast.

Ten Broeke

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Dat debat over soevereiniteit zal vanmiddag ongetwijfeld nog wel een paar keer opflakkeren, maar ik vind het maar een schijndebat. Ik maak overigens wel onderscheid tussen verstandig economisch beleid, waarbij je de Commissie niet op je weg vindt, en ...

De **voorzitter**:

Mijnheer Ten Broeke!

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Ik probeer een vraag te beantwoorden.

De **voorzitter**:

O, het leek mij meer op een lezing.

De heer **Schouw** (D66):

Ik ben teleurgesteld in twee dingen. Ten eerste de analysekracht van de VVD-fractie. Ten tweede de durf van de VVD-fractie. Het gaat om het pakket van maatregelen dat nu voorligt en waarvan vriend en vijand zeggen dat het een forse stap is in de richting van een politieke unie. Dat zeggen de heer Bontes en ik samen. De heer Ten Broeke zegt dat niet. Die stelt een vraag aan de regering in de trant van: zou het niet zo zijn dat. Of het ontbreekt hem dus aan analysekracht, want uit alle stukken blijkt die politieke unie, of hij durft het gewoon niet te zeggen. Mijn vraag aan de heer Ten Broeke is welke van de twee het is.

De heer **Ten Broeke** (VVD):

En u denkt dat ik ga antwoorden dat het mij aan analysekracht ontbreekt? Dat hebt u al vastgesteld. Ik vind het prima. Ik constateer alleen dat het voor u "either or" is. In uw eigen bijdrage zat al een tegenstelling. U begon ermee te zeggen dat de politieke unie nu ongeveer aanstaande was. U complimenteerde zelfs mevrouw Merkel. Vervolgens kwamen de kanttekeningen, dat het niet afdwingbaar is en dat er geen sprake is van sancties. Met andere woorden, mijnheer Schouw, ik constateer dat dit soort bevoegdheden niet weggegeven zijn. Ik weet niet of dat een gebrek aan analysekracht is. Wij spreken echter niet van een politieke unie. Dat is misschien jammer voor u. Het is een vervelende boodschap. Dat betekent morgen naar wakker worden. Het is wel de realiteit.

De **voorzitter**:

Ik vind het vervelend om u steeds te corrigeren, maar u moet via de voorzitter spreken en niet rechtstreeks tegen in dit geval de heer Schouw. Dat is een goed gebruik en daaraan houden wij vast.

De heer **Schouw** (D66):

Volgens mij moeten wij onderscheid maken met de bandbreedtes die er gaan komen. Die komen er ook. Dat is volgens mij een onderdeel van een stap naar een politieke unie. Iets anders is de afdwingbaarheid van de bandbreedtes. Daar zat mijn twijfel. De heer Ten Broeke moet dat niet door elkaar halen.

Ik herhaal mijn vraag. Zit de twijfel van de VVD-fractie, als het erom gaat al dan niet een ferme stap naar een politieke unie te zetten, niet op het tweede deel, namelijk de afdwingbaarheid van de sancties?

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Ik heb geen twijfel over wat ik tot nu toe hier gelezen heb. Ik probeer dat hier nu neer te zetten. De vragen die ik

daarover heb, zal ik aan de regering stellen. Ik begrijp dat de heer Schouw ook benieuwd is naar de antwoorden. Laten wij dus maar afwachten.

De heer **Van den Berge** (GroenLinks):

Ik heb eigenlijk een punt gemist in het betoog van de heer Ten Broeke en dat is het non-paper van de Europese liberale fractie. Dat is aangenomen met steun van de VVD-Europarlementariërs. Daarin wordt een aantal heel concrete suggesties gedaan, bijvoorbeeld minimumnormen voor loon en pensioenen, Europese staatsobligaties en harmonisering van belastingen. Ik ben benieuwd hoe de Tweede Kamerfractie van de VVD hier tegenover staat. Het plan is immers met steun van de VVD-Europarlementariërs aangenomen.

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Het is precies wat de heer Van den Berge zegt. Het is een plan, een doos met suggesties. Ik geloof dat de delegatieleider van de VVD in het Europees Parlement heeft gezegd dat er een aantal goede elementen in zit. Wij hebben een groot verschil van mening met de leider van de Europese liberale fractie, de heer Verhofstadt, over eurobonds. Daar zijn wij tegen. Zo zijn er wel meer zaken waarvan wij vinden dat die niet allemaal op het niveau van Brussel geregeld moeten worden. Belangrijker is dat ik hier nu constateer dat het heel erg gaat volgens het systeem van elkaar de maat nemen, maar niet de wet voorschrijven. Dat laatste betekent nadrukkelijk geen politieke unie.

De heer **Van den Berge** (GroenLinks):

Het antwoord van de heer Ten Broeke verbaast mij een beetje. Het voorstel is namelijk unaniem aangenomen. De heer Van Baalen kan er achteraf allerlei kritische noten over kraken, maar hij heeft vóór gestemd. Als GroenLinks voor een plan met allerlei voorstellen stemt, steunen wij die voorstellen. Het verbaast mij dus dat de heer Ten Broeke zegt het plan niet te steunen, terwijl de VVD-Europarlementariërs voor hebben gestemd binnen de Europese liberale fractie. Alleen concludeer ik dan dat de VVD-fractie in het Europees Parlement blijkbaar een ander standpunt heeft ingenomen dan de VVD-fractie in de Tweede Kamer; daar zit dus licht tussen.

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Nee, er zit geen licht tussen onze twee fracties. Er zit echter licht tussen wat de heer Van Baalen in de Eurofractie mede mogelijk maakt, namelijk dat er een plan komt van de Europese liberale fractie – deze fractie is heel groot, net zoals de groene fractie heel groot is – en wat hij van dat plan acceptabel vindt. Hij heeft al eerder gezegd, bijvoorbeeld bij een aantal publicaties, dat hij bijvoorbeeld die eurobonds helemaal niet ziet zitten. Nu, die zien wij ook niet zitten. En in de liberale fractie zijn er mensen die dat wel zien zitten. Er zitten zelfs liberalen in deze Kamer die dat zien zitten. Er zit er eentje achter de heer Van den Berge.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

De heer Ten Broeke heeft een aantal keren het nieuwe kabinetmotto "we nemen elkaar wel de maat, maar schrijven elkaar niet de wet voor" genoemd. Daaruit begrijp ik dat hij ook ten aanzien van de discussie over de eurozone vindt dat wij geen nationale bevoegdheden moeten overdragen. Kan ik hieruit opmaken dat als het kabinet straks met een eindresultaat komt – wij praten nu immers nog

Ten Broeke

over de inzet – hij het ook daaraan zal gaan toetsen? Dat dus zaken als belastingen, lonen en pensioenen ook echt nationaal soeverein, in nationale handen, moeten blijven en dat dit als het niet in het eindpakket zit, dus ook niet de steun van de VVD-fractie zal krijgen?

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Ik heb dat motto een- en andermaal herhaald. Daar kan de heer Slob ons dus aan houden. Wij zullen het eindresultaat natuurlijk ook daarop beoordelen. Ik ken ook de motie van de heer Slob die wij weliswaar niet hebben gesteund, maar die hier wel is aangenomen, waarin staat dat alles pas is afgesproken op het moment dat alles bekend is. In het geval van zaken die te maken hebben met die nationale soevereiniteit, bijvoorbeeld bij belastingheffing of de loonontwikkeling, moeten de nationale regeringen van de verschillende lidstaten alle ruimte die ze nu hebben, gewoon kunnen blijven houden om de maatregelen te nemen die zij verstandig vinden. Dat staat overigens ook in het paper van Van Rompuy en Barroso.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Uit dat paper en ook de kabinetsreactie daarop blijkt dat men zich toch wel een beetje zorgen maakt, met name wat de lonen betreft. Wij moeten waakzaam zijn. Dat lijkt mij overigens een permanente staat voor het kabinet en de Kamer. Ik wil nog een keer klip-en-klaar van de heer Ten Broeke horen: als er straks een eindresultaat komt, moet overduidelijk zijn dat wij nationale bevoegdheden ten aanzien van loon, belastingen en pensioenen ook houden. Dat is ook het ijkpunt van de VVD-fractie? Ja of nee?

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Ja, en ik voeg daar het voorbeeld aan toe dat de heer Slob nu zelf aanhaalt ten aanzien van de loonontwikkeling. Ook wij waren bezorgd toen wij het zogeheten non-paper lazen. Daar was bijvoorbeeld nog een ont koppeling tussen lonen en uitkeringen in opgenomen – dat herinnert de heer Slob zich – en dat punt zien wij nu al niet meer terug. In die zin is er ook een opmerkelijk verschil tussen het non-paper waarvoor niemand verantwoordelijk was, maar waarvan wel het vermoeden bestond dat het van Duitsland en Frankrijk afkomstig was, en het paper dat nu voorligt.

De heer **Van Bommel** (SP):

De heer Van Baalen in het Europees Parlement en de heer Ten Broeke in dit parlement stellen het plan van de Europese liberalen voor als een gereedschapskist waar je stukken gereedschap uit zou kunnen halen. Dat kan zo zijn, maar het is wel gebaseerd op de analyse dat het concurrentiepact dat door Van Rompuy is voorgesteld, niet kan werken. Het gaat namelijk uit van de intergouvernementele methode. Deelt de heer Ten Broeke die opvatting van de neoliberalen Guy Verhofstadt? Dat is bij uitstek de man die pleit voor de verenigde staten van Europa.

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Hetgeen nu voorligt, gaat niet uit van de intergouvernementele methode. Het gaat uit van de communautaire methode. Dat wil dus zeggen dat alle landen gelijkelijk worden behandeld. Als de heer Van Bommel mij goed heeft beluisterd, heeft hij gehoord dat ik in het begin ook heb aangegeven waarom dat in dit geval verstandig is. Als wij namelijk weer terug moeten naar de situatie van

2003, waarbij grote landen politieke deals sluiten waarbij Nederland uiteindelijk het nakijken heeft – toen was het de heer Zalm – dan hebben wij daar schade van te ondervinden. Wat dat betreft, zie ik de discrepantie niet.

De heer **Van Bommel** (SP):

Dan laat ik de discussie maar even over aan de liberale fracties hier en daar in heel Europa.

De uitspraak over de euro-obligaties is glashelder en wij kunnen ons daarin vinden. Deelt de heer Ten Broeke mijn opvatting dat de minister-president vandaag tegen ons moet zeggen dat hij op de eurotop gaat vertellen dat Nederland daar niet mee zal instemmen?

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Volgens mij heb ik de minister-president dat al eens horen zeggen. Ik vind het prima als hij de noodzaak voelt dat hier nog eens te herhalen.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Hoe oordeelt de heer Ten Broeke dan over de uitspraak van de collega van de minister-president, de heer Knapen? Hij zegt vandaag in Het Financieel Dagblad dat economische samenwerking onherroepelijk leidt tot minder soevereiniteit van de eigen lidstaat. Het kabinet spreekt met één mond, dus ik neem aan dat dit wordt gezien als een uitspraak van het kabinet. Hoe oordeelt de heer Ten Broeke daarover?

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Dit is een interessante vraag. Ik deel de analyse van de heer Knapen volledig en ik denk dat het kabinet dat ook doet. Ik maak de volgende vergelijking. Robinson Crusoe zat ooit alleen op een eiland. Je zou van hem kunnen zeggen dat hij soeverein was over alles, maar baas was over niets. Dat geeft al aan hoe wij naar een soevereiniteitsdiscussie moeten kijken. Soevereiniteit moet soms worden gedeeld en in de interne markt doen wij dat. In de Monetaire Unie doen wij dat ook en die proberen wij hier nu te vervolmaken door weer baas te worden over onze eigen toekomst.

Als wij geen euro zouden hebben gehad, zouden wij geen welvaart hebben zien groeien. Als wij geen interne markt zouden hebben gehad, zou ons dat ongeveer 10.000 per gezin hebben gescheeld. Het delen van soevereiniteit geeft soms veel meer zeggenschap terug en zo moeten wij naar de discussie kijken. De heer Knapen bedoelt het volgens mij ook zo, maar ik kan niet voor hem spreken.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Dit is een zeer interessante woordspeling. De heer Ten Broeke zegt in feite dat je soeverein kunt blijven, ook als je je bevoegdheden overdraagt.

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Sterker nog, ik denk dat er voorbeelden zijn dat je door bevoegdheden over te dragen, juist meer zeggenschap behoudt. Daar zijn veel voorbeelden van.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Dat betekent in de waardering voor de plannen die er nu liggen, dat de heer Ten Broeke wel degelijk erkent dat het gaat om het overdragen van bevoegdheden.

Ten Broeke

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Nee. In het artikel van de heer Knapen staat dat de angst bestaat dat soevereiniteit eenrichtingsverkeer is. Op het moment dat je samenwerkt, draag je per definitie soevereiniteit over. Dat is hier niet geval, maar daar waar het wel zo is, kan dit zeggenschap opleveren. Ik maak hier al twee maanden heel duidelijk het onderscheid tussen samenwerken en elkaar de wet voorschrijven. Dat is precies het principe dat het kabinet hanteert als inzet voor de komende bespreking. Niemand kan mij kwalijk nemen dat ik mij aan mijn eigen woorden houd en een en ander vooralsnog langs deze meetlat beoordeel.

Ik heb geen klok.

De **voorzitter**:

Kijkt u maar even.

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Het scheelt een minuutje, maar dat maakt niet uit.

De **voorzitter**:

Het scheelt een minuutje in uw voordeel.

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Dat geloof ik niet.

De **voorzitter**:

Maar ik wel!

De heer **Ten Broeke** (VVD):

In onze ogen moet er weer ruimte worden geboden aan de kapitaalmarkt om haar heilzame werk te doen. Ik heb hier geconstateerd dat het gaat om de opencoördinatie-methode, die op communautair niveau plaatsvindt en niet op intergouvernementeel niveau. Ik zeg dit nog maar een keer tegen de heer Van Bommel.

Lidstaten kunnen zelf uitmaken hoe zij hun pensioenen financieren. Of zij daarvoor kapitaaldekking kiezen of iets anders, wordt niet voorgeschreven. Of zij hun lonen koppelen of niet, of zij iets in de grondwet willen opnemen of niet en of zij het Nederlandse voorbeeld willen volgen en de Zalm-norm willen hanteren, wordt niet voorgeschreven. Kan het kabinet bevestigen of dit de juiste lezing is? Zo ja, dan is dat prima, maar zo niet, dan vraag ik waar het moet worden aangepast. Het is voor ons van wezenlijk belang dat wij het goed hebben begrepen.

Er bestaan geen toverformules, dat weet iedereen. Ze zorgen er wel voor dat iedereen gaat doen wat nodig is: bezuinigen, liberaliseren en hervormen. Ik moet de heer Schouw nageven dat deze termen de afgelopen jaren te weinig in Europa zijn gebruikt.

Er zijn geen garanties. Dat zou misschien in een politieke unie wel zo zijn geweest, hoewel ik dat niet denk. Het is ook niet waterdicht en dat kan ook niet. Het is wel de beste poging tot nu toe om met eerbied voor de nationale soevereiniteit ieder lidstaat het gedrag te laten stimuleren om de eerbiediging van het verdrag mogelijk te maken en het vertrouwen in de kapitaalmarkt te herstellen, zodat ook aan de groei kan worden gewerkt. Zo kan Europa uiteindelijk weer relevant worden op economisch gebied, want dat is noodzakelijk.

Er blijven natuurlijk vragen over. Ook wij hebben nog steeds zorgen over de afdwingbaarheid van het Groei- en Stabiliteitspact, de werking van het noodmechanisme, het EVSF, en natuurlijk het permanente stabiliteitsmechanisme waarover de komende maand wordt gesproken,

het ESM. De VVD-fractie kan in grote lijnen aansluiten bij de zeer uitgebreide en strikte mandatering die de Duitse Bondsraad aan bondskanselier Merkel heeft meegegeven. Een aantal hoofdpunten noem ik hier: versterking van het SGP, onafhankelijkheid van de Europese Centrale Bank, het vermijden van een soort aansprakelijkheidsgemeenschap voor de schulden van andere eurolanden en het uitsluiten van gezamenlijk gefinancierde of gegarandeerde schuldaankopen – dus nationale bond maar ook eurobond – geen noodgevallen buiten de eurozone die moeten worden gesteund en een constante en consequente betrokkenheid van het IMF, iets waarop Nederland vorig jaar al aandrong, inclusief zijn renteniveaus. Wat mijn fractie betreft kan de premier hier goeddeels bij aansluiten. Wel hoort de VVD-fractie graag hoe het zit met de betrokkenheid van de private sector – ik heb het dan over de preferred credits – en hoe het eraan zal toegaan in het geval van de herstructurering van schulden. Vervalt de deelname van schuldeisers en banken bij eventuele schuldaankopen, dus het zogenaamde afstempelen, of niet?

Herhaaldelijk heeft mijn fractie erop gewezen dat in de preventieve arm van het Groei- en Stabiliteitspact helaas de semiautomatische sancties waren komen te vervallen. Is het een idee om een zogenaamde "comply or explain"-politiek te volgen, zoals ook de Europese Centrale Bank bepleit? Is het een idee om landen in de preventieve fase, dus niet correctief, niet alleen de sanctie van het afstorten van deposito's tot 0,5% van het bnp, maar ook gewoon de lopende subsidiëring uit de structuur-, cohesie- en landbouwfondsen erbij te laten betrekken? De PVV-fractie deed deze suggestie ook. Hiervoor zou bij de financiële perspectieven lagere regelgeving mogelijk moeten worden gemaakt om deze aanpassing te doen. Nu kan het alleen als deze fondsen worden misbruikt. Mijn fractie zou dat graag breder willen zien.

Het moge duidelijk zijn: de VVD-fractie is bereid om met zeer strenge regels en aanpassingen op de wijze zoals ik heb aangegeven, in te stemmen met een minimale verdragswijziging die een permanent noodfonds mogelijk maakt. Veel zal afhangen van hoe de regering onderhandelt. Hiervoor geldt voluit dat niets is geaccepteerd totdat alles is geaccepteerd. Vooral over de aanpassingen van het SGP, de werking van het noodfonds en het uitsluiten van de moral hazard willen wij heldere teksten van het kabinet horen. Wij overwegen in tweede termijn een motie in te dienen die voortbordurt op de eerdere motie van de leden Blanksma, Harbers en Dijkgraaf.

De **voorzitter**:

Ik geef even een tussenstand. Als wij op deze manier doorgaan, komen wij niet uit bij de afspraken die wij bij aanvang hebben gemaakt. U moet zichzelf dus beperken als het gaat om de interrupties en vooral de lengte daarvan.

□

De heer **Ormel** (CDA):

Voorzitter. De extra ingelaste Raad van komend weekinde is gewijd aan de situatie in de Arabische wereld en wordt gevolgd door een eurozonetop. In feite spreken wij hier dus over twee toppen in een. Ik zal mijn inbreng ook in tweeën hakken, te beginnen met de extra Europese Raad die is gewijd aan de ontwikkelingen in het aan de Europese Unie grenzende Midden-Oosten en Noord-Afrika. De CDA-fractie volgt de ontwikkelingen met gro-

Ormel

te zorg. Wat begon als een Arabische lente in Tunesië, een naar het tot nu toe leek vreedzame omwenteling in Egypte, zet zich door in een burgeroorlog in Libië met vele slachtoffers. Wat gaat er nog komen?

Ten aanzien van de situatie in Libië verwacht de CDA-fractie dat de Nederlandse regering zich tot het uiterste zal inspannen om de gevangengenomen Nederlandse militairen veilig te laten terugkeren naar Nederland. Wij nemen aan dat de minister-president een appel zal doen voor Europese steun op dit punt. Wij vragen ook of de vrijlating van de Nederlandse militairen onder de aandacht is gebracht van de secretaris-generaal van de Verenigde Naties, Ban Ki-moon, die een speciale gezant voor Libië heeft benoemd. Wij vragen de minister-president ook om aandacht voor de familieleden van de militairen die op dit moment in angstige spanning in Nederland zitten.

De situatie in Libië is verwarrend. Wij verwachten van de Nederlandse regering dat zij zal pleiten voor een eensgezinde positie van de EU, ten aanzien van een eventuele no-flyzone en andere zaken. Wij verwachten van de Nederlandse regering aansluiting en pleiten voor een eensgezinde positie van de Europese Unie, waarbij geweld tegen burgers in elk geval veroordeeld moet worden. Er komt een moment dat dit ook actief voorkomen zal moeten worden.

In Egypte zal zeer binnenkort een referendum worden gehouden.

Mevrouw Albayrak (PvdA):

Voorzitter, over dat laatste punt heb ik een korte vraag, als u mij toestaat.

De voorzitter:

Ik heb zojuist van de griffier een mededeling gekregen dat de commissie in een extra procedurevergadering heeft besloten dat zij, vooruitlopend op een en ander, niet met de regering in debat zal gaan op dit punt. Ik weet dus niet precies hoe ik dat nu moet begrijpen.

Mevrouw Albayrak (PvdA):

Dat betrof het voorvorige punt, namelijk de militairen die in gevangenschap zitten.

De voorzitter:

Goed. U bent daarvan beter op de hoogte dan ik. Het woord is aan mevrouw Albayrak.

Mevrouw Albayrak (PvdA):

Mijn vraag gaat over de no-flyzone. Het is eigenlijk omgekeerd dezelfde vraag die de heer Ormel eerder stelde in een interruptie. Is de heer Ormel voor ingrijpen in noodsituaties, ook zonder internationaal mandaat?

De heer Ormel (CDA):

Evenals de D66-fractie vinden wij dat, als het maar enigszins kan, een internationaal mandaat noodzakelijk is. Daaronder verstaan wij een mandaat van de VN-Veilighedsraad.

Ik was aangekomen bij Egypte. Daar wordt binnenkort een referendum gehouden. Zijn daarvoor internationale waarnemers uitgenodigd? Heeft de Europese Unie hulp aangeboden bij het organiseren van het referendum? Wordt de OVSE ingeschakeld, of blijft het een Egyptisch onderonsje? Kan de regering een overzicht geven van de huidige contacten met vertegenwoordigers van de Egypte-

tische autoriteiten? Met wie spreekt de regering daar op dit moment? Wij vragen de regering met klem om uiterste zorg uit te spreken over de situatie van de christelijke minderheden in Egypte. Collega Bontes noemde al het incident met de kopten, waarbij tien kopten zijn vermoord. Egypte is een hogedrukpan. In een hogedrukpan kan iets zomaar gruwelijk uit de hand lopen. De CDA-fractie maakt zich grote zorgen over de positie van de minderheden, en dan met name de koptische christenen.

In Tunesië is de situatie ook nog niet stabiel.

De heer Slob (ChristenUnie):

Ik ben het van harte met de heer Ormel eens op het punt van de koptische christenen. Deelt hij de opvatting van de fractie van de ChristenUnie dat dit ook een element moet zijn van het nabuurschapsbeleid? Die positie moet juist worden versterkt, en als dat niet gebeurt, wordt er gewoon geen steun gegeven.

De heer Ormel (CDA):

Ja, dat is ook de positie van de CDA-fractie. Ik kom er later nog op terug, als het gaat om economische steun. Wij hebben dit al eerder uitgesproken. Op dit punt zitten wij op één lijn met de fractie van de ChristenUnie.

De heer Slob (ChristenUnie):

Dat betekent wel een aanscherping van de motie-Van den Berge/Albayrak, die door de Kamer is aangenomen. Wat ons betreft is het een terechte aanscherping. Ik ben blij dat u die opvatting met ons deelt.

De heer Ormel (CDA):

Ik kom straks zelfs met een nog verdere aanscherping.

Eerst wil ik nog kort stilstaan bij Tunesië, waar de situatie niet stabiel is en waar nog steeds geweld wordt gebruikt bij demonstraties. Kan de regering aangeven hoe de situatie in Tunesië op dit moment wordt beoordeeld? De CDA-fractie deelt de mening van de regering dat de Europese Unie een quickstartpakket moet aanbieden dat direct bijdraagt tot het welslagen van politieke transitieprocessen. Bestaat zo'n pakket en loopt de Europese Unie niet het risico, eindeloos over zo'n pakket te gaan delibereren, zodat het uiteindelijk een slowstartpakket gaat worden? Hoe ver kunnen wij gaan in het bieden van ondersteuning op het gebied van politieke transitie en democratisering? Zal dat niet snel worden uitgelegd als politieke inmenging?

Structurele inspanningen zijn nodig, met name op economisch gebied. Ook daarbij kunnen wij niet over het hele gebied spreken. Er zijn zeer rijke landen, zoals Algerije, met eigen gasopbrengsten, en Libië. Er zijn ook landen, zoals Egypte en Tunesië, die juist wel erg drijven op economische steun. Wij vinden dat aan deze steun voorwaarden moeten worden verbonden ten aanzien van mensenrechten en democratie. In een interruptie met de heer Slob heb ik de veiligheid van christelijke minderheden al genoemd. Wat de CDA-fractie betreft is deze steun ook afhankelijk van de vraag of er excessen uit de shariawetgeving voorkomen. Als die excessen leidend worden in een transitieproces, dan moet er volgens mijn fractie geen economische steun door de Europese Unie worden gegeven. Wij denken daarbij met name aan de positie van vrouwen. Kan de regering toezeggen dat dit de inzet zal zijn en dat zij hiervoor zal pleiten in Europees verband?

De humanitaire situatie rond vluchtelingenstromen is een bron van zorg. Nederland moet bijdragen aan op-

Ormel

vang in de regio. Kan de regering zeggen wat Nederland nu doet? De toestroom op Lampedusa van mensen die op zoek zijn naar economische verbetering van hun positie, is schrijnend. Maar het gaat wel om mensen die op zoek zijn naar de verbetering van hun economische omstandigheden. De vraag is of het echte vluchtelingen zijn. Deze mensen zal dus meer perspectief moeten worden geboden in de eigen regio. Dat zal hand in hand moeten gaan met een betere controle door de landen zelf, om illegale migratie te voorkomen. Ook dat behoort een onderdeel te zijn van het pakket.

De situatie in Libië zal ongetwijfeld leiden tot vluchtelingen die om politieke redenen vluchten. Zij moeten vrezes voor hun leven. Daarbij gaat het dus om een andere situatie dan bij de economische vluchtelingen. Worden er voorbereidingen getroffen om deze mensen op te vangen in de regio? Op welke wijze wordt met name Italië geholpen door de EU? De heer Bontes heeft het over opvang in de regio. Ik zeg hem echter dat het dichtstbijzijnde buurland van Libië Italië is. Lampedusa ligt op 60 km afstand van de Libische kust. Dat is niet leuk, maar we kunnen moeilijk met een mes daar wat wegsnijden en het wat verderop weer neerleggen.

De heer Van den Berge (GroenLinks):

In 2001, nadat Kosovaren massaal naar EU-landen vluchten, is in Europa een richtlijn aangenomen. Die stelt EU-lidstaten in staat om in noodsituaties andere lidstaten te helpen bij het opvangen van vluchtelingen. Italië en Spanje hebben de andere lidstaten nu al om hulp gevraagd. Vindt de heer Ormel net als de fractie van GroenLinks, dat Nederland hulp moet bieden aan Italië en Spanje bij het opvangen van Libische vluchtelingen?

De heer Ormel (CDA):

De vraag is waaruit die hulp moet bestaan. Mijn fractie vindt dat Nederland financiële hulp en expertise moet bieden. Ook moet Frontex een bijdrage leveren. Wij zijn echter zeker op dit moment geen voorstander van het verdelens van grote contingenten vluchtelingen over alle landen van de Europese Unie. De situatie is nog erg vers in Libië. Het is ook in het belang van de politieke vluchtelingen zelf om zo snel mogelijk terug te kunnen keren naar een stabiel eigen land. Als wij nu al zorgen voor een kunstmatige diaspora, dan dragen wij er niet aan bij dat de situatie in Libië zo snel mogelijk wordt genormaliseerd door de mensen zelf die nu het land, hopelijk tijdelijk, ontvluchten.

De heer Van den Berge (GroenLinks):

Uiteraard is het ook voor de vluchtelingen zelf het beste om terug te keren zodra dat kan. Dat ben ik met de heer Ormel eens. Die mogelijkheid is echter op dit moment niet aan de orde, aangezien het geweld in Libië nog elke dag toeneemt. De Europese richtlijn uit 2001 die ik noemde, gaat juist over het verdelen van vluchtelingen over EU-landen in noodsituaties. De heer Ormel vindt dat dit nu niet aan de orde is. Dat vind ik teleurstellend, want Italië en Spanje hebben al om die vorm van hulp gevraagd. Ik vraag de heer Ormel wanneer het volgens hem wél aan de orde is om die richtlijn te activeren en afspraken te maken over het bieden van concrete en praktische hulp aan Italië en Spanje bij het opvangen van vluchtelingen, ook in Nederland.

De heer Ormel (CDA):

Ik vind dat wij ons niet moeten neerleggen bij de huidige situatie. Ik vind dat de Europese Unie alles op alles moet zetten om die vluchtelingen zo snel mogelijk weer in een veilig Libië terug te krijgen. Dat is in het belang van deze mensen zelf. Het is ook in het belang van Libië. Libië is een zeer rijk land met enorme hoeveelheden olie. Het land heeft een enorme potentie. Juist deze vluchtelingen hebben wij nodig voor een goed nabuurschapsbeleid en voor een goed democratiserend en zich ontwikkelend Libië. Daarop moet de actie van Europa zijn gericht. Wij moeten niet nu al het hoofd in de schoot leggen en de vluchtelingen gaan verspreiden over heel Europa. Als de Libische vluchtelingen die nu op Lampedusa zitten, straks ergens in Noord-Zweden worden geplaatst, dan weet ook de heer Van den Berge dat het daarna verschrikkelijk moeilijk zal zijn om die mensen weer terug naar Libië te krijgen. Die mensen gaan zich daar settelen. Het is veel verstandiger dat zij zo snel mogelijk terugkeren in een veilig Libië, in het belang van de mensen zelf.

De heer Van den Berge (GroenLinks):

Daarover zijn wij het eens, maar de realiteit is, hoe graag wij dat ook zouden willen, dat er morgen nog geen vrede in Libië is. Wij kunnen Italië en Spanje toch niet aan hun lot overlaten zolang die vrede en democratische rechtsstaat er nog niet zijn in Libië? Wij moeten samen knokken voor die democratische rechtsstaat, maar zo lang die er niet is, verdienen Italië en Spanje toch onze hulp?

De heer Ormel (CDA):

Maar dat zeg ik ook. De vraag is alleen waar die hulp uit bestaat. Daarover verschillen wij van mening. De heer Van den Berge vindt dat wij die landen moeten ontlasten door vluchtelingen op te nemen. Mijn fractie vindt dat wij die landen moeten steunen, financieel en met expertise, om de mensen daar op dit moment een veilige haven te bezorgen en een menswaardig bestaan, en om zo snel mogelijk terug te kunnen gaan naar Libië.

De heer Van Bommel (SP):

Het kabinet stelt in de geannoteerde agenda dat Nederland zich beraadt op de hulpverzoeken van de VN en de Internationale Organisatie voor Migratie. Wanneer er uit die kringen verzoeken aan Nederland komen om vluchtelingen op te nemen, dan vindt de heer Ormel dus dat de Nederlandse regering nee moet zeggen.

De heer Ormel (CDA):

Wij moeten verzoeken altijd serieus nemen. Wij moeten die altijd overwegen, maar ik verwacht dat daar momenteel geen verzoeken vandaan komen. De situatie in Libië is nog geen maand oud. Het lijkt mij het allerbeste dat die mensen zo snel mogelijk terug kunnen.

De heer Van Bommel (SP):

Dat is geen antwoord. Ik heb een concrete vraag gesteld naar aanleiding van de geannoteerde agenda en naar aanleiding van de uitspraken van de heer Ormel aan het adres van de collega van GroenLinks. Kennelijk zijn die verzoeken gedaan, want Nederland beraadt zich daarop. De heer Ormel vindt dus dat daar nee tegen moet worden gezegd.

Ormel

De heer **Ormel** (CDA):
Alsvragen zijn alsvragen. Als er een concreet verzoek komt, dan zullen wij dat op zijn merites moeten beoordelen.

De heer **Van Bommel** (SP):
De heer Ormel zei zojuist in reactie op een vraag van de collega van GroenLinks dat Nederland geen vluchtelingen moet opnemen, maar dat die in de regio moeten worden opgevangen. Het merendeel wordt in de regio opgevangen. Daar is iedereen voor, maar als er verzoeken komen – die zijn kennelijk gedaan, want Nederland beraadt zich daarop – zegt de heer Ormel eerst nee, maar nu geeft hij aan dat wij ons dan moeten beraden. Hij weet het dus gewoon niet.

De heer **Ormel** (CDA):
De heer Van Bommel weet niet zeker of er verzoeken liggen, maar hij maakt uit de tekst op dat die er wel liggen. Hij weet het dus ook niet.

De heer **Van Bommel** (SP):
Ik heb geciteerd uit de geannoteerde agenda. Ik doe dat nog een keer voor de heer Ormel: "Tevens beraadt Nederland zich over de hulpverzoeken van de VN en de Internationale Organisatie voor Migratie." Daarbij gaat het om dit thema!

De heer **Ormel** (CDA):
Kent de heer Van Bommel die hulpverzoeken? Weet hij wat daarin staat?

De heer **Van Bommel** (SP):
Ik ken de inhoud van die verzoeken niet, maar de IOM gaat over migratie en het opnemen van vluchtelingen.

De heer **Ormel** (CDA):
Het kan best zijn dat er wordt gevraagd om expertise. Het kan zijn dat er wordt gevraagd of wij kunnen helpen met het inrichten van tijdelijke behuizing. Als dat erin staat, dan moeten wij dat serieus overwegen.

De heer **Van Bommel** (SP):
Ik stel mijn vraag naar aanleiding van de opmerkingen van de heer Ormel eerder in het debat. Hij zei toen: geen vluchtelingen opnemen. Mijn vraag is of hij dat staande houdt.

De heer **Ormel** (CDA):
Ik heb niet alleen wat gezegd, ik heb dat ook met argumenten omkleed. Ik verwacht dat ook de regering die argumenten gebruikt in het overleg, als er een verzoek komt. Het is in het belang van Libië zelf, in het belang van de mensen zelf, dat ze zo snel mogelijk teruggaan naar Libië.

We hebben het gehad over Libië, Tunesië en Egypte, maar er zijn nog meer landen. Gaat de EU zich alleen richten op landen waar nu van alles aan de gang is en waar een machtswisseling heeft plaatsgevonden, of zal de EU zich ook richten op landen als Algerije, Marokko, Jordanië en Libanon?

Wij vragen met nadruk aandacht voor het Midden-Oostenvredesproces. De EU maakt deel uit van het Kwartet. Het is van groot belang voor de stabiliteit in de regio en voor de veiligheid van de EU dat er voortgang wordt ge-

boekt op weg naar september. De CDA-fractie verwacht een actieve rol van het Kwartet.

Wij spreken vandaag ook over het concurrentiepact en een eurozonetop. Dit is natuurlijk een uitermate belangwekkend onderwerp. Ik moet oppassen voor mijn analysekraacht, als ik de heer Schouw van D66 hoor. De CDA-fractie beschouwt dit als een forse stap. Wij juichen dit toe, maar wij zien dit niet als dé stap op weg naar een politieke unie. Dat is wellicht een andere analyse dan de analyse die de D66-fractie maakt, maar het is wel een analyse. Of deze krachtig is en krachtiger dan die van u, mijnheer Schouw, is niet aan ons.

De heer **Schouw** (D66):
Soms is politiek hartstikke leuk, want dan gebeurt er iets en mag het niet benoemd worden, zoals vandaag. Wij mogen immers niet zeggen dat iets naar een politieke unie toegroeit. Aan de heer Ormel wil ik vragen wat er in zijn ogen dan wel moet gebeuren om te kunnen spreken van een Europese politieke unie.

De heer **Ormel** (CDA):
Wat is een politieke unie? Je zou ook kunnen zeggen dat een unie met een parlement, een commissie, een verdrag en allerlei interne richtlijnen een politieke unie is. U wilt een politiekere unie of de "politiekste" unie. Het gaat om de vraag hoe ver wij gaan met de subsidiariteit en de soevereiniteit. De CDA-fractie beschouwt de Europese Unie als een samenwerkingsverband tussen soevereine lidstaten. Wij werken met elkaar samen.

De **voorzitter**:
Een korte reactie, mijnheer Schouw. Graag spreken via de voorzitter. U zegt allemaal "u" tegen elkaar. Dan hebt u het alsmat tegen mij, maar ik kan niets terugzeggen.

De heer **Ormel** (CDA):
Wij zeggen ook "u" tegen u.

De **voorzitter**:
Ja, maar ik ben de enige tegen wie u "u" moet zeggen.

De heer **Schouw** (D66):
Mevrouw de voorzitter, de opmerking van de heer Ormel lokt allerlei woordspelletjes uit. Ik heb een andere vraag op dit punt. Vindt de heer Ormel dat het pakket maatregelen dat er nu ligt, een overdracht inhoudt van soevereiniteit aan Europa, ja of nee?

De **voorzitter**:
Volgens mij kan het antwoord kort zijn.

De heer **Ormel** (CDA):
Voortdurend, bij ieder overleg, doet zich de vraag voor: wat doen wij samen en waar liggen de grenzen? Wat wij samen doen betekent overdracht van soevereiniteit. Dat betekent – en dan spreek ik de heer Ten Broeke na – dat wij meer soevereiniteit krijgen. Wij spreken over meer lidstaten gezamenlijk dan daarvoor. Wat dat betreft is er een voortdurende afweging waarbij wij soms afspreken om iets samen te doen. Dan ga je er niet meer alleen over.

De heer **Schouw** (D66):
Dan is mijn conclusie dat het antwoord ja is. Ik wil in dit debat niet onbesproken hebben dat je nationale soevereiniteit niet kan toenemen als je een deel van die soeve-

Ormel

reiniteit afstaat aan Europa. Dat is namelijk wat de heer Ten Broeke wel heeft beweerd. Dat klopt helemaal niet. Ik hoop niet dat u dat overneemt. Wiskundig kan het al helemaal niet.

De heer **Ormel** (CDA):

De geachte afgevaardigde Schouw haalt er nu wiskunde bij. Op sommige plekken neemt de Europese soevereiniteit toe en de nationale soevereiniteit af. Dat gebeurt er, maar ... Voorzitter, ik kijk alleen u aan, maar vanuit mijn linker ooghoek zie ik dat de heer Schouw nu niet oplet.

De **voorzitter**:

Daar ga ik niet over.

De heer **Ormel** (CDA):

In ons Europese huis hebben de nationale parlementen meer zeggenschap gekregen, zeker met het Verdrag van Lissabon. Daar maken wij volop gebruik van. Op deze wijze kunnen wij democratisch invloed hebben op dat Europese huis.

De heer **Bontes** (PVV):

Wij kunnen allemaal plezier maken met woordspelingen, maar wat nu gebeurt is een historisch moment. De soevereiniteit van Europa en de soevereiniteit van Nederland zijn communicerende vaten. U geeft nu zelf toe dat er meer bevoegdheden naar de Europese Unie gaan, dus er is meer soevereiniteit. U kiest er hier nu voor om de soevereiniteit van Nederland over te dragen aan Europa. Is die conclusie juist?

De heer **Ormel** (CDA):

Het hangt ervan af hoe we het begrip "soevereiniteit" definiëren. Als Henk Ingrid met de bus stuurt, stapt Ingrid in de bus. De bescherming en de veiligheid van Ingrid wordt dan overgenomen door de chauffeur van de bus. Toch vindt Henk dat hij getrouwd is met Ingrid.

De heer **Bontes** (PVV):

Sorry, voorzitter. Ik ben de weg kwijt en kan het niet meer volgen. Ik stel een duidelijke vraag: gaan er meer bevoegdheden naar de Europese Unie en krijgt deze dus meer soevereiniteit? Ik zie de correlatie niet met het verhaal van Henk en Ingrid.

De heer **Ormel** (CDA):

Voorzitter ...

De **voorzitter**:

Mijnheer Ormel, maakt u het dan wel duidelijker?

De heer **Ormel** (CDA):

Graag, voorzitter. Ik geef toe aan de heer Bontes dat als wij met elkaar in een bus zitten, wij ook met elkaar moeten afspreken waar we naartoe gaan, wie de bus rijdt enzovoorts. Die afspraken maak je met elkaar. We zitten als Europese landen gezamenlijk in een bus. Vervolgens gaat het alleen niemand iets aan wat ik aan heb of waar ik ga zitten in de bus enzovoorts. Wat dat betreft, hebben wij onze eigen soevereiniteit. Die delen we met de collega-lidstaten in de Europese Unie.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Ik vind het prima dat mensen van woordspelletjes houden, maar laten zij zich dan aanmelden voor Lingo. We

moeten het kabinet nu een heel duidelijke opdracht meegeven omdat het nu ontzettend spannende overleggen ingaat die heel erg bepalend zullen zijn voor de komende jaren. Vindt de heer Ormel dat lonen, belastingen en pensioenen een nationale aangelegenheid zijn en moeten blijven? Dit is ook een opdracht aan het kabinet. Zal de heer Ormel het eindresultaat dat straks terugkomt, daarop toetsen en op basis daarvan zijn oordeel geven over het eindresultaat?

De heer **Ormel** (CDA):

Mijn collega Blanksma heeft een motie aangenomen gekregen op 17 februari. Daarin zijn de piketpalen duidelijk geslagen voor het CDA en voor een meerderheid van de Kamer. Het CDA vindt dat volkomen duidelijk moet zijn dat het Stabiliteits- en Groeipact moet worden versterkt en dat er strenge voorwaarden verbonden moeten blijven worden aan de toekomstige steunverlening uit de noodfaciliteit. Zo is er nog een aantal piketpalen duidelijk geslagen. Het moet helder zijn dat het gaat om de borging van de financieel-economische stabiliteit in het eurogebied. Dat is ook in ons eigen belang. De versterking van de concurrentiekracht is daartoe een aanvullend middel. Dit betekent dat de prioriteit moet liggen bij de lopende processen om de euro en het Stabiliteits- en Groeipact te versterken.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Ik heb die motie ook gezien. De ChristenUnie heeft haar zelfs gesteund. We hebben haar echter niet gesteund omdat zij ons ver genoeg ging; laat ik het zo formuleren. Alleen de pensioenen werden erin genoemd. Ik heb het ook over de lonen en de belastingen gehad. Wat is het oordeel van de CDA-fractie daarover?

De heer **Ormel** (CDA):

Wij vinden niet dat er Europese belastingen moeten worden geheven. Belastingen zijn een soevereiniteit van de nationale lidstaten. Wij vinden wel dat er gewoon duidelijk via het Stabiliteits- en Groeipact een soort bandbreedte moet worden gegeven voor de wijze waarop wij verder kunnen gaan met stabilisering en met vermeerdering van de concurrentiekracht van Europa. Dat is in ons aller belang. Daarbij is het gewoon van belang dat Europa weer concurrerend wordt. We moeten elkaar kunnen aanspreken op afspraken die we maken. Wij vragen dus ook aan de regering hoe dit er allemaal concreet uit zien en hoe verplichtend de afspraken over het concurrentiepakket worden.

Voorzitter. In de geannoteerde agenda staat dat niet-eurolanden indien gewenst kunnen deelnemen aan het concurrentiepakket. De CDA-fractie vraagt zich af wat daar precies de bedoeling van is. Dreigt er niet een tweedeling te ontstaan tussen de 17 landen van de eurozone enerzijds en de 27 EU-landen in totaal anderzijds? Is dat wenselijk, ook in de context van Europa in de hele wereldeconomie? En wat is bijvoorbeeld de positie van het Verenigd Koninkrijk hierin?

Gisteren heeft het Europees Parlement een resolutie aangenomen over eurobonds. Wij willen vandaag nog eens benadrukken dat wij die absoluut niet wenselijk vinden. Het is immers altijd zo dat de goede en kredietwaardige landen betalen voor de slechtere landen. Duitsland en Nederland gaan dan meer rentekosten betalen, het IMF wordt op een zijspoor gezet en Griekenland en Ierland

Ormel

zouden daardoor minder hoeven te betalen. Wij overwegen om hierover in tweede termijn een motie in te dienen.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Voorzitter. Wie beslist er in de toekomst over onze belastingen, loonontwikkeling en pensioenen? Gaat het Binnenhof daarover of Brussel? Toen ik over die vragen zat na te denken, moest ik denken aan een citaat van Kafka, dat ik de Kamer niet wil onthouden: Ach, zei de muis, de wereld wordt iedere dag smaller. Eerst was zij zo breed dat ik er bang van werd. Ik liep door en was er gelukkig mee dat ik eindelijk links en rechts in de verte muren zag. Maar deze lange muren komen zo snel dichterbij elkaar, dat ik nu al in de laatste kamer ben. En daar, in de hoek, staat de val waar ik in loop. Je moet alleen de looprichting veranderen, zei de kat, en at de muis op.

Toepasselijk, voorzitter, want meer Europa en minder lidstaat lijkt onontkoombaar sinds de crisis. Meer Europees toezicht, strengere begrotingsregels, een stevigere economische coördinatie en het pact van Merkel: Brussel werkt er hard aan en het lijkt ook bijna niet anders meer te kunnen. Het is de bekende fuik, zeker als we Europa positioneren als concurrent van China en de VS. De Europese Commissie wil graag zeggenschap over arbeidsvoorwaarden, arbeidsmarkt, ontslagrecht en sociaal beleid. De SGP-fractie begrijpt die achtergrond, maar verzet zich tegen de oplossingsrichting van overdracht van bevoegdheden. De EU mag op de genoemde gebieden niet rechtstreeks ingrijpen, maar moet in overeenstemming met de subsidiariteit deze beleidskeuzes aan de lidstaten laten. Europa moet zich vooral richten op het maken van afspraken over de houdbaarheid van de overheidsfinanciën en deze strikt handhaven, in plaats van dieper in te grijpen in de sociaaleconomische structuur van lidstaten.

Naast begrotingsdiscipline zijn er zeker ook structurele hervormingen nodig in de lidstaten, maar het is aan de lidstaten om de beleidsdoelen voor deze hervormingen te formuleren en uit te voeren. Doen lidstaten dit onvoldoende – ik noem bijvoorbeeld Griekenland – dan moeten strenge sancties worden opgelegd. Het afnemen of inperken van stemrecht en het intrekken van subsidies mogen niet worden uitgesloten. Het is ongewenst om bevoegdheden sluipenderwijs naar Europa te brengen. Je krijgt soms de indruk dat men in de Europese Unie bijvoorbeeld een aantal typisch Griekse toestanden wil oplossen door een deken van nieuwe Europese bevoegdheden uit te waaiëren. Dat is niet de richting die wij voorstaan. Als we dit doen, zullen de correcte lidstaten opnieuw onnodig moeten opdraaien voor het wangedrag van de zwakke lidstaten. Dat mag niet gebeuren. Ik hoor graag de reactie van de premier hierop.

Het viel mij op dat door een aantal fracties vandaag werd gepleit voor een versterkt SGP. Met name D66 hoorde ik daarover. In dat licht zou ik de premier willen vragen of hij de opvatting deelt dat een versterkt SGP goed is voor Nederland. Dat zou D66 kunnen geruststellen!

Dan de ontwikkelingen in de Arabische wereld. Wij zijn blij met de sterke nadruk in de geannoteerde agenda op het steunen van de Arabische regio bij het ontwikkelen van een serieus democratisch staatsbestel waarin ook de rechten van minderheden worden gerespecteerd. Het is inderdaad nu zaak om daarop in te zetten, juist ook wat betreft de bescherming van religieuze minderheden. Ik noem het voorbeeld van de kopten. De problemen rond

de kopten zijn vandaag een aantal keren genoemd, bijvoorbeeld door de fracties van PVV en CDA. Ik hoorde vandaag in een bericht dat een kopt tegen een Nederlander in Egypte zei: ik heb je gewaarschuwd; de kopten zijn het die moeten betalen voor de zogenaamde vrijheid. Laat dat alsjeblieft niet waar worden, en laat er volledige inzet zijn op de versterking van de rechten van minderheden.

In dat kader heb ik nog een andere vraag. In het verleden hebben wij in Nederland heel wat subsidiemogelijkheden gehad, die dankbaar zijn benut, ook door de politieke partijen. Het ging dan om de opbouw van en de inzet voor democratie en rechtsstaat in Midden- en Oost-Europa. Nederland heeft daarmee de nodige ervaring. Wij kennen nog de Matra- en IMD-programma's. Zouden wij bijvoorbeeld de Matra-gelden kunnen inzetten voor de Arabische regio, of zijn daar allerlei bureaucratische belemmeringen voor? Graag krijg ik een reactie van de minister van Buitenlandse Zaken op dat punt, desnoods in een aparte brief. Ik denk dat het voor politieke partijen wenselijk is om te weten of zij daar snel op zouden kunnen inspelen.

Tot slot kom ik op de problemen bij het instellen van een no-flyzone in Libië. Ook voor onze fractie geldt dat wij deze optie zeker niet willen uitsluiten. Natuurlijk heeft het ook onze voorkeur dat het op basis van een VN-mandaat geschiedt, maar het moet hoe dan ook een serieuze optie zijn, ook al zou dat VN-mandaat er niet komen. Ik stel wel de vraag hoe effectief een dergelijke zone is, gelet op het beperkte effect dat deze kan hebben in verband met lager vliegende helikopters.

De heer **Schouw** (D66):

Wij kennen de heer Van der Staaij als een sterk analytisch – daar bestaat geen twijfel over – maar zijn analyse was eigenlijk "de kat eet de muis op". Als je dat vertaalt naar dit debat, zegt hij eigenlijk dat dit een heel forse stap is richting een politieke unie. Moet ik de heer Van der Staaij zo verstaan?

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Ik heb vooral beklemtoond dat er, voordat je het weet, een verdergaande overdracht van bevoegdheden is. Of je dat een forse stap richting een politieke unie moet noemen, weet ik niet; dan krijg je weer de vraag wat een politieke unie of wat een forse stap is. Ik vind het veel helderder om te zeggen wat er gebeurt of wat er kan gebeuren. Voor mij is het echt iets heel anders of je spreekt over het soms gemeenschappelijk wat inperken van je belevingsvrijheid of over het echt overdragen van bevoegdheden. Ook voor onze fractie is het van belang dat de nationale zeggenschap op het terrein van pensioenen, belastingen en lonen overeind blijft en dat niet nu de gelegenheid wordt benut om D66-wensen in te willigen om nog wat bevoegdheden op die terreinen over te dragen.

De heer **Schouw** (D66):

Toen ik de eerste termijn van de heer Van der Staaij hoorde, is bij mij de volgende vraag blijven hangen. Wat is nu eigenlijk zijn opvatting hierover? Gaat het huidige pakket te ver? Ik zal niet vragen of hij vindt dat het niet ver genoeg gaat. Heeft hij hierover nog vragen? Gaat het pakket dat nu voorligt, hem te ver?

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Wij zijn bezorgd over het voorliggende pakket. Wij vinden het op het randje. Wanneer spreek je nog over een nood-

Van der Staaij

zakelijke, intergouvernementele samenwerking en wanneer wordt het echt het overdragen van bevoegdheden? Wat ons betreft zitten wij hiermee volop in de gevarezone. Het signaal van de motie-Slob, die wij gesteund hebben, is wat dat betreft een heldere boodschap. Wij zullen de uitkomst van het beraad en de resultaten waar het kabinet mee terugkomt, daarop toetsen.

De heer **Schouw** (D66):

De heer Van der Staaij vindt het op het randje, maar met het oog op de nabije gedoogrol van de SGP kan het net.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Dat wordt een ingewikkelde combinatie. Dat staat voor mij helemaal los van elkaar. Mijn boodschap is helder: een versterkt SGP is goed voor Nederland, maar pas op met de D66'ers in Europa!

□

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Voorzitter. Alle Europese raden zijn belangrijk. Als er een Europese Top plaatsvindt waar de regeringsleiders bij elkaar zijn, gaat het niet over de minste onderwerpen. Maar de raad van morgen is wel bijzonder belangrijk, en dan gaat het om beide onderwerpen.

Ik begin met de formele raad 's middags, over de situatie in de Arabische regio, en met name Libië. Maar de avondvergadering, die eigenlijk informeel is, houdt in dat de minister-president onder een hapje eten met de 17 landen van de eurozone – dus niet met de 27 landen van de Unie – gaat praten ter voorbereiding van de formele raad op 24 en 25 maart. In dat opzicht is dat voor de Kamer een belangrijk moment om te kijken wat de inzet van het kabinet zal zijn als het gaat in het verband van die 17 landen, en hoe het kabinet zich zal verhouden tot de bredere raad met 27 regeringsleiders.

Alle maatregelen die de financieel-economische stabiliteit van de eurozone, en daarmee van de Europese Unie ten goede komen, kunnen op de steun van de Partij van de Arbeid rekenen. Wij hebben om die reden bij monde van de heer Plasterk als financieel woordvoerder in de debatten met de minister van Financiën veel steun gegeven aan de financiële noodmaatregelen, en wij zullen dat kritisch meedenkend ook blijven doen. De lijn heeft onze steun. De discussie morgen gaat echter veel verder, want er wordt gesproken over een totaalpakket dat niet alleen de landen raakt die zich niet aan het stabiliteitspact houden en die in de gevarezone zitten, maar ook landen als Nederland. De landen die aan het stabiliteitspact voldoen, zoals Nederland, moeten geen bevoegdheden overdragen, langs welke procedure dan ook. Deze landen moeten niet worden onderworpen aan ingrepen in die zaken waar de nationale bevoegdheid leidend is en blijft.

Wij zijn wel voor maatregelen die proberen, preventief een bijdrage te leveren aan het voorkomen dat de landen waar het nu speelt – Griekenland, Ierland, maar misschien ook andere landen in de toekomst – afglijden naar een situatie waarin we nu zitten. Wij draaien daar namelijk uiteindelijk voor op. Over de plannen van Merkel en Sarkozy ontstond terecht heel veel boosheid, niet alleen vanwege de procedure, omdat ze ter plekke ter tafel werden gebracht, zodat niemand zich had kunnen voorbereiden, maar vooral vanwege de inhoud, als het aan de Partij van de Arbeid ligt, omdat het meteen ging over ingrepen in het loonbeleid van nationale lidstaten. Die plannen

zijn op verzoek van de regeringsleiders door Van Rompuy en Barroso in een andere vorm formeel wel op tafel gebracht. Het voorstel is om intergouvernementele afspraken te maken – het gaat dus niet om het overdragen van bevoegdheden – over een aantal met name genoemde onderwerpen die ervoor moeten zorgen dat de concurrentiekracht van de eurozone wordt verstevigd. Het is goed dat we monitoren wat er in de verschillende landen aan de hand is, en dat we afspraken maken, maar het luistert wel heel erg nauw. De veel aangehaalde zin is van de minister-president: "We nemen elkaar wel de maat, maar we laten elkaar niet de wet voorschrijven." De Partij van de Arbeid zoekt in dit debat vooral naar het antwoord op de vraag of, als de regering zich de maat laat nemen, ze zich per ongeluk ook niet in het pak laat naaien. In het pact laten naaien, wordt nu gezegd! De vraag is of de voorstellen van Van Rompuy tot meer – de heer Ormel – of tot minder soevereiniteit gaan leiden. Minder soevereiniteit, zegt de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken, de heer Knapen, in het Financieel Dagblad. Hoe verhoudt dat zich tot wat de minister-president in de brief zegt, namelijk dat er geen nationale bevoegdheden worden overgedragen? Als je afspraken maakt en je zegt elkaar te monitoren, moet ook geprobeerd worden om elkaar daaraan te houden. Hoe doet de regering dat? Wat als de minister-president tijdens de rit constateert dat een land zich niet aan de afspraken houdt? Stel dat Nederland zich niet aan de afspraken houdt? Kan Europa dan ingrijpen? Zijn er dan mogelijkheden om een land aan de afspraken te houden? Ik lees dat het niet kan. Dan moeten er bevoegdheden overgedragen worden en sanctiemechanismen ingeroepen worden. Wat nu als achteraf blijkt dat een land, ondanks de afspraken, in problemen is gekomen? Welke correctiemechanismen zijn er dan? Zijn er dan sancties die aangescherpt zijn omdat tussentijds een gele kaart is gekregen, maar het land er verder niets mee heeft gedaan? Wie bepaalt of er een gele kaart getrokken wordt? Hoe verloopt dat proces? Dit zijn vragen over de procedure en de vaagheid van de voorstellen. Ter voorbereiding van de Raad, later in maart, vinden wij de antwoorden op deze vragen ontzettend belangrijk.

Dan de inhoud. Als wij nu moeten beslissen op basis van het lijstje van Van Rompuy? Dat is niet het minste lijstje. Het gaat over loonontwikkeling, pensioenen, de AOW-leeftijd, hoe cao-onderhandelingen gevoerd moeten worden en over loonmatiging in de publieke sector. Ik zeg dan ook keihard: de minister-president heeft van de PvdA niet het mandaat om daarover morgen afspraken te maken. Dit is een lijstje dat eenzijdig uitgaat van de concurrentiekracht. Er is echter zo veel meer dan dat. Ik lees niks over een socialer Europa en hoe dat gecombineerd kan worden met bijvoorbeeld bescherming van werknemers of arbeidsparticipatie van zwakkeren op de arbeidsmarkt. Wij verschillen met dit kabinet enorm van mening over het arbeidsmarktbeleid. Ik zou nu dus zeker geen mandaat aan de minister-president willen geven om ermee in stemmen dat dit het lijstje is waarover gepraat wordt.

Over duurzaamheid wordt wederom helemaal niks gemeld. De EU-roadmap naar 2050, over het energiebeleid, is net gepresenteerd. Die gaat uit van economische ontwikkeling en concurrentiepositie. Ik lees echter dat de heer Atsma zegt: dit doen wij niet, die roadmap stelt niks voor, die gaat veel te ver en is onverstandig. Ik wil van de minister-president een reactie horen op deze uitspraak. Wij praten over plannen die de concurrentiekracht moeten verstevigen. Waarom gaan die niet uit van een socia-

Albayrak

ler, eerlijker en duurzamer Europa? Waarom worden die agenda's niet met elkaar verbonden?

Ik vraag de minister-president om morgen in de tekst duidelijker te krijgen dat er geen bevoegdheden van nationale lidstaten overgedragen worden, dat er geen communautair beleid komt en dat het echt intergouvernementeel blijft. Ik wil dat de verbinding wordt gelegd met een socialer, eerlijker en duurzamer Europa. Ik wil in ieder geval van de minister-president horen dat het lijstje dat nu voorligt niet het lijstje is waarover de minister-president intergouvernementeel afspraken gaat maken. De lijst is immers veel te eenzijdig.

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Kan mevrouw Albayrak ons uitleggen hoe je aan de ene kant geen bevoegdheden wilt overdragen, en het dus prima vindt dat er gemonitord wordt, en aan de andere kant de lijst wilt uitbreiden op basis waarvan beleid moet worden gemaakt en ingegrepen moet worden? Zij wil die zelfs uitbreiden tot gebieden waar er helemaal geen bevoegdheden zijn voor de Europese Commissie.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Als het preventief kan werken, om ervoor te zorgen dat landen niet de problemen veroorzaken waarvoor Nederland nu financieel opdraait, moeten wij die afspraken maken. Ik vind monitoring en benchmarking niet erg. Dat kan allemaal. Ik wil van de minister-president wel horen dat een gele kaart niet betekent dat de Europese Unie kan ingrijpen en een land kan dwingen om het anders te doen. Het blijft een nationale bevoegdheid. Ik kijk nog eens naar het lijstje waarover afspraken moeten worden gemaakt. Ik zie een eenzijdig rechts-liberaal lijstje dat in Europa de toon gaat zetten, terwijl er geen verbinding wordt gelegd met sociale onderwerpen zoals arbeidsparticipatie, bescherming van werkgevers et cetera. Als het gaat om het economisch sterker worden van Europa is een integrale aanpak nodig. Daarin verschillen de partij van de heer Ten Broeke en mijn partij van mening. Het is geen doel op zich – hoewel, voor ons is het ook een doel op zich om eerlijker te zijn – maar een instrument om sterker te zijn.

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Volgens mij moeten wij de manier waarop wij iets willen bereiken en de gestelde doelen van elkaar onderscheiden. U bent het misschien niet eens met de doelen die gesteld worden om als Europa sterker te staan. Daar kunnen wij eindeloos over debatteren. Hier gaat het om de manier waarop wij dat willen doen. U vindt zelf dat er geen sprake moet zijn van bevoegdheidsoverheveling. U gaat kennelijk dus wel akkoord met de manier waarop het nu is verwoord in het voorstel van Van Rompuy. Voor alle doelstellingen die u eraan wilt toevoegen, moet u echter kijken naar de EU 2020-agenda. Daarin zitten duurzaamheid en de arbeidsmarkt. U bent dan toch al op uw wenken bediend?

De **voorzitter**:

Mijnheer Ten Broeke, via de voorzitter!

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

We zitten nu in een ander proces, waarin aanvullend op het Stabiliteits- en Groeipact wordt voorgesteld om afspraken te maken die in verregaande mate tot economische samenwerking leiden of die indicatoren benoemen die gemonitord gaan worden. Dat is dus inderdaad: el-

kaar de maat nemen. Ik denk dat dit inderdaad kan voorkomen dat wij weer in problemen komen door landen zoals Griekenland et cetera. Ik vermoed echter dat dit ook landen beïnvloedt zoals Nederland, die zich wel aan het Stabiliteits- en Groeipact houden; ik hoor de minister-president dat graag ontkennen. Ik noem bijvoorbeeld het ontslagrecht. Als de uitkomst van deze exercitie zou zijn dat Europa afspreekt dat er minder ontslagbescherming moet komen voor werknemers in de landen van de eurozone en als de minister-president daarmee akkoord gaat, heb ik een probleem. Dat zou immers naar aanleiding van dat lijstje al een afspraak zijn waarvoor hij van mij geen mandaat heeft. Dit is een informele Raad. Wanneer de minister-president terug is, wil ik graag nog eens met hem praten, ook ter voorbereiding van de formele Raad, om ervoor te zorgen dat dat lijstje niet blijft zoals het nu is. Voordat wij zover zijn, heb ik echter eerst al die antwoorden van de minister-president nodig.

De **voorzitter**:

Ik dank de heer Ten Broeke voor zijn begrip. Mijnheer Van den Berge, nog één vraag en dan ga ik naar de laatste spreker.

De heer **Van den Berge** (GroenLinks):

Ik heb een vraag aan mevrouw Albayrak over haar uitspraak dat zij geen communautaire maatregelen wil en dat het intergouvernementeel moet blijven. Wil mevrouw Albayrak dan dat de EU en de stabiliteit van onze munt gemangeld blijven worden door regeringsleiders die het niet eens worden? Er moeten toch sancties opgelegd worden als begrotingstekorten te ver oplopen en als wij ons niet aan de onderlinge afspraken houden?

De **voorzitter**:

U hebt uw punt gemaakt.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Landen die aan het noodfonds "liggen", zoals op dit moment Griekenland en Ierland, staan in feite onder curatele. Daarom zijn wij het zo eens geweest met alle voorstellen over achteraf corrigeren. Vandaar onze reactie op de plannen ofwel het "sixpack" van Van Rompuy. Ik ga er niet over of de minister-president het shirt van de heer Van Rompuy gaat ontknopen, maar dat deel van het plan steunen wij. Het gaat mij erom of landen zoals Nederland in verregaande mate worden beïnvloed door de voorstellen van Van Rompuy, waardoor onze nationale bevoegdheden op het terrein van de sociale zekerheid worden aangetast.

De **voorzitter**:

Vanmorgen zei u allemaal tegen mij dat het hele debat in twee uur kon. Wij zijn nu twee uur en een kwartier bezig. Ik sta dus geen interrupties meer toe. Ik heb de woordvoerders naar voren gehaald en ik heb dat aan hen allen uitgelegd. Zij hebben toen allemaal bemoedigend naar mij geknikt. Dank u wel, mevrouw Albayrak, uw tijd was echt ruimschoots voorbij. Ik vergis mij; u hebt nog 1 minuut en 45 seconden.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Ik dacht al: ik heb veel interrupties gehad.

De **voorzitter**:

Nee, ik vergiste mij.

Albayrak

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Ik heb een vraag over de aangenomen motie-Plasterk, die de regering opdraagt om helderheid te verschaffen over de getalsmatige opbouw van wat in de brief van de regering eufemistisch "het herstellen van de effectieve leen-capaciteit van 440 mld." wordt genoemd. Ik constateer dat de regering die motie nog niet heeft uitgevoerd. Ik herhaal daarom de vraag wat dit betekent voor de hoogte van de Nederlandse garantstelling, inclusief de overgangsgarantie.

Over de Arabische regio is veel gepraat. Er worden morgen plannen verwacht van Lady Ashton, de Hoge Ver-
tegenwoordiger. Die plannen moeten een integraal pakket vormen voor hoe Europa met die regio en de buurlanden moet omgaan. Dat is goed en daar kijken wij naar uit. We weten daar nog weinig van en we kunnen daar inhoudelijk dus niets over zeggen. Het is echter een evident Europees belang dat daar niet alleen over wordt gesproken, maar dat er ook actie wordt afgesproken. Daar roep ik het kabinet graag toe op. Dat geldt met name voor de situatie in Libië, die duidelijk aan het escaleren is. De kans bestaat dat de situatie uit de hand loopt. Wat is de planning? Ik zou graag zien dat de regering morgen terugkomt met concrete plannen, inclusief de no-flyzone, voor het opschalen van de inspanningen van de Europese Unie en de internationale gemeenschap voor het geval dat het daar verder uit de hand loopt.

Tijdens het reces heeft er een speciaal debat over Libië plaatsgevonden, waarbij mijn collega Timmermans het woord heeft gevoerd. Ik verneem van de regering graag de stand van zaken van de toezeggingen die in dat debat gedaan zijn. Het gaat dan met name over het bevroren van tegoeden van leiders, reisbeperkingen, etc.

Dan nog een enkele zin over de vluchtelingenproblematiek. De conclusies van de JBA-raad zijn zeer teleurstellend, want dit is de tijd om te voorkomen. We hebben door schade en schande geleerd hoe we een beetje kunnen genezen als het gaat om migratiestromen, maar voorkomen lukt ons nog steeds niet. Ik roep de regering op om niet alleen de maatregelen van Frontex nog eens goed te evalueren en te kijken of deze goed werken, maar de opvang in de regio ook uit twee delen te laten bestaan. Enerzijds de effectieve toegang tot de asielprocedures en het door de Europese Unie nemen van verantwoordelijkheid om echte politieke vluchtelingen op te vangen. Anderzijds moet er geïnvesteerd worden, zodat wordt voorkomen dat de mixed flows, zoals bijvoorbeeld uit Irak, en de mensen die om andere redenen vluchten en asiel zoeken, uiteindelijk Europa bereiken. Via het te kleine Lampedusa worden ze overgebracht naar Italië en van daaruit reizen ze in een ruk door. Zijn er afspraken met Italië gemaakt over bijvoorbeeld registratie in het Eurodac-systeem, zodat mensen wanneer ze in Nederland komen en geen recht hebben op asiel, teruggestuurd kunnen worden naar Italië?

□

De heer **Van den Berge** (GroenLinks):

Voorzitter. Europa ziet zichzelf graag als promotor van mensenrechten en democratie. In het verleden hebben we echter te vaak de verkeerde regimes in het zadel gehouden. Olieverslaving, vreemdelingenangst en economisch eigenbelang hebben ons te vaak in handen van dictators gedreven. De golf van opstanden in het Midden-Oosten bracht de EU in verwarring, want de cynische

reaalpolitiek van de EU botst in de praktijk nog te vaak met de mooie woorden over vrijheid, democratie en mensenrechten. Ik hoop dat we met deze eurotop eindelijk op de goede weg kunnen komen, want we zijn de Arabieren die vechten voor vrijheid en democratie een helpende hand verschuldigd. Ik hoop dat de EU die helpende hand ook gaat bieden.

Bij het vorige debat over de eurotop nam de Kamer een motie aan van collega Albayrak en mijzelf over een herziening van het Europese nabuurschapsbeleid, met daarin expliciet het verzoek om voortaan mensenrechten centraal te stellen in het Europese nabuurschapsbeleid. Mijn vraag aan de minister-president is om daarvoor ook te gaan knokken in Brussel. Ik lees in de geannoteerde agenda dat hij dat ook gaat doen. Voor de fractie van GroenLinks is het ontzettend belangrijk dat mensenrechten in de toekomst niet alleen op papier in het Europese nabuurschapsbeleid een belangrijke rol spelen, maar vooral ook in de praktijk. Op papier stond er altijd al ontzettend veel over mensenrechten, maar we hebben ook met z'n allen moeten constateren dat die mooie woorden op papier in de praktijk toch vaak boterzacht waren. Daarom vraag ik de minister-president vandaag dan ook om de toezegging dat hij zich keihard gaat inzetten voor het centraal stellen van mensenrechten in het Europese nabuurschapsbeleid, niet alleen op papier, maar vooral ook in de praktijk.

Het is verder belangrijk dat de Europese lidstaten nu eens echt werk gaan maken van een gezamenlijk buitenlandbeleid. Er wordt wel veel gesproken over Europese buitenlandbeleidsdoelstellingen, maar in de praktijk worden die nog te vaak gefrustreerd zodra een individuele lidstaat een bepaald eigenbelang ziet. De coördinatie van het buitenlandbeleid gaat als we niet oppassen straks weer terug naar business as usual, en dan domineren olie en wapendeals weer ons buitenlandbeleid. Daarom moeten we nu stappen zetten.

Tunesië, Libië, maar ook andere landen in het Midden-Oosten moeten ondersteuning krijgen bij het opzetten van een democratisch bestel. In de geannoteerde agenda lees ik daarover een aantal interessante voorstellen. Ik heb daarover een aantal vragen aan de minister-president.

Allereerst het quickstartpakket voor democratisering. Waar zal dat pakket precies uit bestaan? Denkt de minister-president dat hierover op de komende eurotop overeenstemming bereikt zal worden? Het inzetten van Europese deskundigen op het gebied van democratische transitie is een goed idee. Ik maak nog wel de kanttekening dat hierbij rekening moet worden gehouden met de omstandigheden aldaar en de politieke en economische context. Welke bijdrage kan en wil Nederland leveren? Graag een reactie van de minister-president.

Het beter inzetten van beschikbare financiële middelen, zoals de geannoteerde agenda vermeldt, is natuurlijk altijd toe te juichen. Hoe wordt dit echter in de praktijk vormgegeven?

Voorzitter. Ik mis in de voorstellen van de regering de civil society, de ngo's en de maatschappelijke organisaties. Zij kunnen namelijk een belangrijke rol spelen bij de opbouw van een democratische rechtsstaat in de landen in Noord-Afrika. Ik vraag de minister-president dan ook om zich, zowel in Europa als in Nederland, in te zetten voor het verlenen van meer steun aan deze maatschappelijke organisaties. Is hij bijvoorbeeld bereid om zich in te zetten voor het verlenen van steun aan de vrijheid van

Van den Berge

media en de vrijheid van internet in deze landen? Ik vraag dat, omdat onafhankelijk nieuws en onafhankelijke blogs ontzettend belangrijk zijn, zeker in landen waar gestreden wordt voor vrijheid en democratie.

Libië is een belangrijk punt op de agenda van deze eurotop. Voor de fractie van GroenLinks geldt dat de EU alles in het werk moet stellen om het bloedvergieten zo snel mogelijk een halt toe te roepen. De mensenrechtenschendingen aan beide zijden moeten worden gestopt. Daarom vraag ik de regering in de EU te bepleiten, alle opties – de diplomatieke, de humanitaire en de militaire – serieus te onderzoeken, inclusief de volkenrechtelijke mogelijkheden, de risico's voor de burgerbevolking en eventuele exitstrategieën voor het geval er daadwerkelijk militair wordt ingegrepen. In het verleden is het te vaak gebeurd dat wij naar een land gingen, niet wetende hoe het verder moest als wij daar eenmaal waren aangekomen. Ik noem Irak, Afghanistan en voormalig Joegoslavië. Het moet echt beter! Daarom vraag ik de minister-president zich ervoor in te zetten dat al deze opties in kaart worden gebracht en worden voorzien van een risicoanalyse.

Ik ben blij met de nadruk die de regering en de andere fracties in de Kamer leggen op de noodzaak van een volkenrechtelijk mandaat voor eventuele militaire inmenging in Libië. Alle partijen in de Kamer voelen die noodzaak en dat is belangrijk.

In het interruptiedebatje met de PVV-woordvoerder bleek dat de PVV de oorlogsvluchtelingen uit Libië probeert neer te zetten als gelukzoekers. Ik vind dat schokkend en het is dan ook jammer dat wij daar nu niet dieper op in kunnen gaan. Het is en blijft echter schokkend, want het gaat om mensen die niet naar Zuid-Europa oversteken om hun geluk te zoeken, maar om mensen die geweld ontvluchten en een leven zonder geweld willen.

De heer Bontes (PVV):

Hoe denkt GroenLinks die vluchtelingenstroom op te vangen? Wie moet dat betalen? Waar gaan wij ze vestigen? In Apeldoorn? In Leeuwarden? Hoe ziet de heer Van den Berge dat voor zich? Gaat het hem verder alleen om mensen uit Libië of ook om mensen uit Algerije, Marokko, Tunesië en Egypte? Moeten de sluisen echt weer open?

De heer Van den Berge (GroenLinks):

Ik zeg zeker niet dat wij de sluisen open moeten zetten. In interruptiedebatjes met zowel de heer Bontes als de heer Ormel zei ik niet voor niets dat opvang in de regio onze voorkeur heeft. Spanje en Italië worden overspoeld met vluchtelingen uit Libië. Daar moeten wij deze landen bij helpen. En ik vind dat wij dat ook moeten doen als er heel veel mensen uit Tunesië of andere landen oversteken. Wij zullen dan solidair moeten zijn met elkaar.

Overigens hebben wij daarover ook afspraken met elkaar gemaakt, zie de richtlijn uit 2001. Die richtlijn moet nu worden geactiveerd, wat betekent dat de Europese landen de vluchtelingen tijdelijk samen moeten opvangen. En dat kan inderdaad betekenen dat een deel van die vluchtelingen in Apeldoorn terecht komt. Solidariteit betekent dat het niet alleen op onze schouders terecht komt, maar ook op de schouders van bijvoorbeeld Duitsland en Frankrijk, want er zullen dan ook vluchtelingen naar Keulen en Parijs gaan. Wij moeten het samen doen, want dat is wat solidariteit inhoudt.

De euro en het concurrentiepak. De GroenLinks-fractie is blij met het doel van het concurrentiepak. Ik ben dan ook blij met de positieve grondhouding van de regering

ten opzichte van dit pact. In het vorige debat over de eurotop zei ik niet voor niets dat de E van economie in de afkorting EMU nu eindelijk eens serieus inhoud moet worden gegeven. Wij moeten met andere woorden nu eindelijk eens werk maken van het Europese economische beleid. Het is namelijk belangrijk dat wij samen de stabiliteit van onze euro garanderen.

Wij hebben één munt en dat betekent dat wij moeten bouwen aan gezamenlijk economisch beleid. Daarbij past het om landen aan te spreken als ze zich niet houden aan de regels. Dan moeten er inderdaad sancties kunnen volgen. Die sancties mogen ook niet uitblijven, omdat regeringssleiders het uit eigen belang onderling niet eens kunnen worden. Er zal dus een onafhankelijke controleur moeten zijn, bijvoorbeeld de Europese Commissie. Ik heb vandaag een aantal fracties vooral hun angst horen uitspreken over de overdracht van soevereiniteit. Ik heb ook een fractie gehoord die bang is voor katten. De fractie van GroenLinks is niet bang voor katten en ook niet voor het overdragen van soevereiniteit. Zij is vooral bang voor een besluiteloze Europese Unie, die uit angst voor het overdragen van soevereiniteit nu niet de maatregelen neemt die noodzakelijk zijn om de stabiliteit van onze euro en de stabiliteit van onze economie te garanderen. Dat is onze grootste angst en daarom zeggen wij: maak werk van een gezamenlijk Europees economisch en monetair beleid, maak werk van het concurrentiepak. Wij zijn daar niet bang voor, maar juichen het alleen maar toe.

Ik hoop dat de minister-president zich gaat inzetten voor een sterke euro en voor mensenrechten en democratie in Noord-Afrika.

De voorzitter:

Ik heb begrepen dat de minister-president in staat is met een te antwoorden en ik geef hem het woord. Daarna zullen de minister van Financiën en de minister van Buitenlandse Zaken spreken.

□

Minister Rutte:

Voorzitter. Ik dank de Kamer voor alle in eerste termijn gemaakte opmerkingen. Wij drieën zullen proberen daar recht aan te doen. Ikzelf zal een aantal inleidende opmerkingen maken. Vervolgens zal minister De Jager nader ingaan op een groot aantal vragen over de economische en financiële kant van de zaak en minister Rosenthal zal ingaan op de situatie in Libië en Noord-Afrika.

Ik maak over dat laatste punt een opmerking. Een paar sprekers hebben opmerkingen gemaakt over de drie militairen die in Libië vastzitten. Ik wil afspreken dat wij nota nemen van de gemaakte opmerkingen, maar daar nu niet op reageren. Ik dank voor de opmerkingen en de suggesties, maar daarop reageren zou kunnen leiden tot nieuws en dat nieuws komt nu niet goed uit. Wij zitten nu in een fase waarin wij proberen de zaak tot een goed einde te brengen. De Kamer kan van mij aannemen dat wij nota nemen van de gemaakte opmerkingen.

Voorts kan ik zeggen dat het kabinet tegen het gedogen is van het SGP. Wij zijn voor een sterk SGP. Wij gedogen het niet, maar willen het versterken en zullen daar vrijdags aan werken.

In de richting van de D66-fractie merk ik op dat het mijn ambitie is herinnerd te worden als de minister-president die er met zijn kabinet in is geslaagd de overheid krachtiger en kleiner te maken en die de economie weer vol-

Rutte

op aan de gang heeft weten te krijgen. Minder overheid en meer banen. Ik wil er tegelijkertijd in slagen het optimisme, dat traditioneel bij de Nederlandse samenleving hoort en het vooruitgangsgeloof weer terug te brengen.

Wij zijn tegen euro-obligaties. Is dat genoeg? Ik zal dat blijven herhalen.

De heer **Van Bommel** (SP):

Het probleem met dit soort debatten is dat in de lidstaten, in dit geval in Nederland, de zaken vaak krachtiger of soms zelfs anders worden gezegd dan op de eurotop. Ik verzoek de minister-president om dit expliciet op de eurotop te zeggen, zodat men ook weet dat die eurobonds er niet gaan komen. Dat kan alleen met instemming van alle lidstaten. Gaat de minister-president dit expliciet zeggen?

Minister **Rutte**:

Ik heb het op de Europese Top al gezegd en als het vrijdag aan de orde komt, doe ik dat zeker opnieuw. Als het niet aan de orde is, omdat het onderwerp niet op de agenda staat, doe ik het niet. Stel dat er een congres is over alcoholisme en je begint over de bezwaren van roken, dan is dat heel vreemd. Mocht het onderwerp op de agenda, dan verzeker ik de Kamer dat ik het aan de orde zal stellen.

Het kernpunt is de kwestie van de euro en het financieel-economische kader. Als vertrekpunt neem ik het betoog van de heer Slob, omdat ik het daar van a tot z mee eens ben.

Het klopt dat het concurrentiepact niet leidt tot de overdracht van de nationale bevoegdheden aan Brussel. Wij zetten wel in op een aanscherping van het Stabiliteits- en Groeipact. Voor landen die daaraan niet voldoen, impliceert dit natuurlijk dat zij veel soevereiniteit aan Brussel moeten overdragen, maar dat is dan de prijs die men betaalt voor het hebben van de euro. Ik kan mij voorstellen dat zelfs de PVV-fractie voorstander is van het overdragen van soevereiniteit aan Europa door die landen die zich niet houden aan het Stabiliteits- en Groeipact. De ambitie van Nederland is dat wel te doen.

Heel simpel samengevat, willen wij vrijdag zeggen dat het concurrentiepact veel zinnige voorstellen heeft. Ik kom straks terug op het punt van mevrouw Albayrak, want dat was een terechte opmerking. Grosso modo kunnen wij met het concurrentiepact instemmen. Als er gesproken moet worden over ophoging van het noodfonds en het verder invullen van het ESM en als er moet worden gekeken naar de schuldpositie van Griekenland en Ierland, dan kan wat ons betreft de discussie alleen worden gevoerd als wij het eerst expliciet eens worden over een aantal randvoorwaarden voor het aanscherpen van het SGP. Die randvoorwaarden worden overigens in de brief aan de Kamer genoemd.

De heer **Bontes** (PVV):

Ik merk aan het adres van de minister-president op dat mijn partij niet voor het overdragen van bevoegdheden aan Europa is. Landen moeten zich houden aan het Stabiliteits- en Groeipact, te allen tijde en ten koste van alles. Als ze daar niet aan voldoen, vinden er sancties plaats. Wij willen echter geen overdracht van bevoegdheden, ook niet om de zwakke landen er bovenop te helpen.

Minister **Rutte**:

Dit wordt interessant. De heer Bontes heeft nu de kwadratuur van de cirkel ontdekt. Dit kan niet. Hij kan niet zeg-

gen dat hij zware sancties wil als landen zich niet houden aan het Stabiliteits- en Groeipact maar dat hij tegelijkertijd geen soevereiniteit wil overdragen. Dat gaat niet allebei; hij moet daarin echt een keuze gaan maken.

De heer **Bontes** (PVV):

Als die sanctie is het uitzetten uit de eurozone of het uitsluiten van structuur- en cohesiefondsen, is dat een sanctie die de soevereiniteit niet aantast. Ik zie het verband niet tussen soevereiniteit en harde sancties.

Minister **Rutte**:

Ik dacht dat wij het erover eens waren dat wij langs de as van het Stabiliteits- en Groeipact dwingend willen gaan opleggen – dat is een van de inzetten die wij vrijdag hebben – dat er bijvoorbeeld een richtlijn komt voor begrotingen en meerjarige kaders. Wij willen aanstaande vrijdag vastleggen dat landen via een vaste procedure en een vast ritme hun schuldpositie afbouwen. Dat is echt soevereiniteitsoverdracht. Nogmaals, Nederland zal daarvan niet veel last hebben omdat het die dingen al doet. Landen ten zuiden van de as Parijs-München die dat niet doen, zullen echter wel te maken hebben met soevereiniteitsoverdracht. Het is een beetje een definitiekwestie en misschien hebben wij ook allebei gelijk. Dat laatste zou ik gezien het tijdstip willen zeggen, maar ik vond het toch wel aardig om de heer Bontes even te wijzen op een door mij vermoede inconsistentie.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Als het gaat om het Stabiliteits- en Groeipact: laten wij eerst eens beginnen met de naleving daarvan en met het toezien daarop. Wij weten dat met name Frankrijk en Duitsland er in het verleden een rommeltje van hebben gemaakt. Dat zijn nu wel de landen die opeens verdere vervolgstappen willen zetten. Ik ben blij dat de premier mijn betoog onderschrijft en dat wij geen nationale bevoegdheden op het gebied van lonen, belastingen en pensioenen gaan overdragen.

De minister-president zei dat hij mijn betoog van a tot z overnam. Ik heb ook gezegd dat ik het wat verwarrend vond dat de staatssecretaris van Buitenlandse Zaken en Europese Zaken wel suggereerde dat er een soevereiniteitsoverdracht zal zijn. Mag ik uit de uitspraak van de minister-president dat hij mijn gehele betoog ondersteunt, opmaken dat hij daarvan afstand neemt? Dat zou, denk ik, zeer terecht zijn.

Minister **Rutte**:

Nee. Ik was het met het betoog van de heer Slob eens omdat zijn analyse zou hebben geklopt als de heer Knapen dat gezegd had. Alleen heeft hij dat niet gezegd. Hij heeft in algemene zin gezegd dat je op het punt van de soevereiniteit te maken hebt met een situatie waarin je niet zwart-wit kunt zeggen dat er geen soevereiniteit wordt overgedragen. Ik noemde al het voorbeeld van het handhaven van het Stabiliteits- en Groeipact. De heer Slob bracht het in de context van het concurrentiepact. In de context van het concurrentiepact is mijn antwoord hetzelfde als het zijne, ook in lijn met de motie-Slob: daar vindt geen overdracht plaats van soevereiniteit van Nederland aan Europa.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

De heer Knapen heeft het over een actieve en anticiperende economische samenwerking. Hij heeft het dus wel de-

Rutte

gelijk over minder soevereiniteit als het gaat om de nieuwe voorstellen, maar niet als het gaat om de handhaving van het Stabiliteits- en Groeipact. Daar heeft hij het niet over.

Minister Rutte:

Knapen en ik zetten er in Europa allebei op in dat wanneer je praat over het Stabiliteits- en Groeipact en over het six-pack van de heer Van Rompuy – ik zie daarbij het liefst zo min mogelijk beeld! – er wel degelijk sprake is van de overdracht van soevereiniteit. Daarin ben ik het geheel met de heer Knapen eens. Op de specifieke vraag of het concurrentiepact zoals het er nu ligt – waarop Knapen in zijn stuk niet ingaat – een overdracht van bevoegdheden van Nederland aan Europa behelst, is het antwoord nee. Ik ben het daarin geheel eens met de heer Slob.

Mevrouw Albayrak (PvdA):

Oké. Dat het anticiperende waarover de heer Knapen het heeft – in het interview lees ik dat hij wel degelijk verwijst naar de nieuwe voorstellen van Van Rompuy, namelijk de anticiperende en preventieve economische samenwerking – tot minder soevereiniteit zal leiden, is de minister-president dus niet met de heer Knapen eens.

Minister Rutte:

Ik ben het niet eens met de analyse van mevrouw Albayrak, want er zijn natuurlijk twee sets voorstellen van Van Rompuy. Dit stuk is geschreven tegen de achtergrond van het six-pack en gaat over de uitwerking waarmee Eurocommissaris Rehn nu bezig is, over zaken zoals de deal van Deauville, dus hoe je omgaat met de aanscherping van het SGP. Daarnaast is inmiddels het initiatief gekomen van de Franse president en de Duitse bondskanselier tot een concurrentiepact. Er lagen allerlei ambtelijke concepten in de Kamer, waarvan ik toen – naar mijn mening nog steeds terecht – heb gezegd dat het ambtelijke concepten zijn. Inmiddels begint zich een beeld te vormen van hoe het er zou moeten uitzien. Met elkaar stellen wij hier vast dat er geen overdracht van bevoegdheden of soevereiniteit moet zijn. Het is echter een absolute "nice to have". Het heeft meerwaarde ten opzichte van de bestaande situatie. Ik denk niet dat het een enorme "step change" zal zijn om de Europese economie ineens gigantisch te laten groeien, maar het helpt allemaal. Het is evenwel geen overdracht van bevoegdheden. Daaraan refereert Knapen ook niet in zijn stuk.

Mevrouw Albayrak heeft terecht opgemerkt dat dit niet alles is wat er in het concurrentiepact zit, en dat er nog zo veel meer is. Dat ben ik met haar eens. Ik zal erop toezien dat die zaken terugkomen in andere instrumenten en afspraken. De heer Ten Broeke refereerde in het interruptie-debat al even kort aan de 2020-strategie. Dan praten wij over armoededoelstellingen en over verduurzaming. Verder noem ik de hele discussie over structuur- en cohesiefondsen en de discussie over de klimaatdoelstellingen. Het lijkt mij niet verstandig om nu te proberen dit concurrentiepact om te bouwen tot een soort alomvattend nieuw Europees "grand design" – excuses aan de ChristenUnie; ik praat Engels en dat mag niet, dus ik maak ervan: een groot ontwerp – voor Europa. Ik stel voor dat wij erop toezien dat al die elementen in de Europese discussie volop terugkeren, in onderlinge samenhang. Een en ander hangt echter niet samen met het concurrentiepact dat nu voorligt, althans niet in de huidige opzet. Mijn argument

zou zijn, om dat ook niet te doen, want dan zakt het wegens zijn eigen gewicht weer in elkaar.

De heer Schouw (D66):

De minister-president zei zo-even dat wat het komende weekend wordt besproken "nice to have" is. Je zou kunnen zeggen, wat is dan nog het verschil tussen "nice to have" en bijna overbodig? Het klonk een beetje als een lege huls. Die redenering had de minister-president natuurlijk nodig omdat hij een brug wilde slaan naar de stelling dat het geen overdracht van soevereiniteit inhoudt. Ik vraag de minister-president hoe hij verklaart dat er toch allerlei andere analyses zijn, waarin staat: dit is echt een stepping stone, het is echt heel fors wat nu voorligt. Mijn tweede vraag aan de minister-president is: wat is nu het verschil tussen wat er ligt en een lege huls?

Minister Rutte:

Dat is vrij veel. Wat is het doel van Europa? Voor mij is dat: meer groei en meer economische kracht, zodat wij meer welvaart creëren in dit deel van de wereld. Daarom zit ik in de politiek, en ik denk veel mensen met mij, namelijk om ervoor te zorgen dat het een beetje swingt in dit deel van de wereld en wij met elkaar goede dingen doen. Daarom hebben wij de Europese Unie, omdat wij ervan overtuigd zijn dat wij alleen langs de lijn van de gemeenschappelijke markt en alles wat daarmee samenhangt, kunt zorgen voor meer welvaart in dit deel van de wereld, in concurrentie met Azië, Afrika en Amerika. Daar hoort de euro bij. Dit concurrentiepact zal hieraan een bijdrage leveren omdat het volstrekt scherp gaat aangeven op welke punten landen wel of niet presteren. Landen moeten dan vervolgens zelf beslissen hoe zij daarmee omgaan. Dat wordt allemaal gebenchmarkt tegen de beste landen. Die inbreng heeft Nederland geleverd. Wij willen niet benchmarken tegen een soort vage Italiaanse soep in het midden, maar tegen de sterkste landen. Ook die afspraak is gemaakt. Volgens mij is dat een heel krachtig instrument, maar het is niet de oplossing voor de huidige problemen met de euro in bijvoorbeeld Zuid-Europa. Het pact gaat bijdragen aan het versterken van de economische fundamenten van die landen, maar wat er tegelijkertijd moet gebeuren, is dat wij afspraken maken over de wijze waarop wij in de toekomst kunnen voorkomen dat landen in een dergelijke situatie terechtkomen. Dat heeft ook te maken met het aanscherpen van het Stabiliteits- en Groeipact. Vandaar dat wij daar aanstaande vrijdag zo sterk op inzetten, en alleen bereid zijn akkoord te gaan met andere voorwaarden voor leningen, met de verruiming van de EFSF of met de opzet van het ESM, als wij zeker weten dat wij niet blijven doorgaan met waardeoverdracht van Noord- naar Zuid-Europa.

De heer Schouw (D66):

Dan is de vraag, of wij ook zonder dit extra pakketje kunnen. De premier heeft het over "nice to have", maar ik zou eerder zeggen: "need to have". Kunnen wij ook zonder? Dat is punt één. Mijn tweede vraag is dit. Het pact is kaderstellend, zo heb ik begrepen, ook al zijn de kaders ruim. Als dat zo is, dan is het in beginsel zo dat landen zich daaraan zouden moeten houden. Zo heb ik het toch goed begrepen?

Minister Rutte:

Zeker, zo is het. Maar vervolgens is het wel aan de landen om te bezien hoe, in welke vorm en of zij het implemente-

Rutte

ren. Het is dus kaderstellend, maar het is uiteindelijk geen overdracht van bevoegdheden. Dat zeg ik tegen de heer Slob. Ik ben het eens met zijn betoog. Ik zeg dit ook tegen de PVV, tegen uw eigen partij, D66, tegen de VVD, de PVV en tegen anderen die daarover vragen hebben gesteld en opmerkingen hebben gemaakt.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Ik dank de minister-president dat hij in ieder geval zegt dat het nodig is om duidelijker te zijn over de verbreding van deze agenda met een sociaal eerlijker en duurzamer Europa, de Europa 2020-strategie. Ik had het ook inhoudelijk over de combinatie van onderwerpen die worden genoemd en over de eenzijdigheid daarvan. In zijn brief komt de minister-president eigenlijk alleen terug op het onderwerp van de loononderhandelingen. De minister-president zegt dat dit een nationale aangelegenheid is. Hij is het niet eens met de wens om geen centrale looneisen meer te stellen. Op de andere onderwerpen gaat hij niet nader in. De angst van de PvdA-fractie is dat de minister-president het wat betreft een onderwerp als ontslagrecht helemaal eens gaat zijn met de door de VVD bevestigde rechts-liberale agenda, dus dat verdere aantasting daarvan goed is. Kan hij hier dan zeggen dat hij zich in elk geval wat dat betreft morgen nog nergens op vastlegt, dat wij het debat daarover eerst nationaal moeten voeren voordat Nederland waar dan ook mee akkoord gaat?

Minister **Rutte**:

Ja, zeker. Ik zal ook de samenhang met de Europese 2020-agenda et cetera bewaken. Het punt van mevrouw Albayrak is volstrekt valide. Ik wil er alleen niet voor pleiten om al die elementen in het concurrentiepakket te laten landen. Dan wordt het namelijk een enorme soufflé die vervolgens in elkaar zakt.

Ik ben geneigd om vrijdag zo naar de Europese Raad te gaan, wat dit punt betreft. Ik zal pleiten voor aanscherping van het Stabiliteits- en Groeipact en de IMF-conditionaliteit. Ik heb gemerkt dat de zaken die in de brief zijn genoemd breed leven in de Kamer. Dat zijn absolute randvoorwaarden om met ons te kunnen praten over de wijze waarop wij omgaan met de Griekse leningen, de ophoging van de EFSF en het ESM. Dit moet echt geregeld zijn. Dingen zijn pas besloten als over alles is besloten.

De minister van Financiën zal nu op een aantal meer specifieke zaken ingaan.

□

Minister **De Jager**:

Voorzitter. Ik zal een aantal concrete vragen beantwoorden. De heer Ten Broeke vroeg naar de preferred creditor status en de private sector involvement bij het permanente noodmechanisme. Het is voor Nederland heel erg belangrijk dat zowel een vorm van preferred creditor status als een vorm van private sector involvement wordt geïncorporeerd in het permanente noodmechanisme, het nieuwe European Stability Mechanism. Wij moeten nog bezien op welke wijze dat moet gebeuren. Met name op het gebied van de preferred creditor status is sprake van een aantal juridische uitdagingen. Het IMF is wereldwijd, dus de vraag is hoe je het regelt. De lidstaten kunnen onderling in de Europese Unie zeggen dat zij ten opzichte van elkaar een preferred creditor status hebben, maar de vraag is hoe dat moet met jurisdicties die buiten de EU

zijn gelegen. In het IMF accepteert iedereen dat van elkaar omdat ook Japan daar onderdeel van is. Hier ligt dat wat complexer, maar het is zeker de inzet. Wij zijn binnen het internationaal recht op zoek naar wat mogelijk is.

Ten aanzien van de private sector involvement proberen wij zo veel mogelijk bij de bestaande praktijk van het IMF aan te sluiten. De praktijk is dat per casus wordt bezien of de schuld houdbaar is en zo niet, wat er dan mogelijk is. Wellicht moet er dan worden overgegaan tot rescheduling, dus looptijdverlenging, of in het uiterste geval tot een haircut, dus afstempelen. Dat moet per casus worden bekeken. Wij willen de mogelijkheid inderdaad uitdrukkelijk openhouden.

De heer Ten Broeke vroeg ook naar de laatste stand van zaken wat betreft slechte presteerders ten aanzien van het Stabiliteits- en Groeipact. Op het terrein van de cohesiefondsen waren al sancties mogelijk binnen het Stabiliteits- en Groeipact, namelijk bevriezing. Bij structuurfondsen en landbouwfondsen was dat tot nu toe nog niet het geval. Nederland is voorstander van het mogelijk maken van een zo breed mogelijk pakket aan maatregelen en die conditioneel te maken aan het voldoen aan de eisen van het Stabiliteits- en Groeipact. Daarbij zou je kunnen denken aan structuurfondsen en landbouwfondsen. Het conditioneel maken daarvan voldoet volgens ons aan de aanbevelingen in het eindrapport van de werkgroep van de heer Van Rompuy. In verordeningen die onder de nieuwe financiële perspectieven komen te hangen, dus met ingang van 2014, zullen wij proberen die conditionaliteit mogelijk te maken, dus die uitbreiding tot bijvoorbeeld structuur- en landbouwfondsen.

De heer Schouw vroeg of het niveau van de vennootschapsbelasting wordt geharmoniseerd. Nee, dat is niet het geval. De vennootschapsbelasting staat wat ver van de versterking van concurrentiekracht. Er wordt op dit moment nog niet concreet gesproken over de vennootschapsbelasting, zeker niet over harmonisatie van de tarieven. De discussie in Europa gaat over het harmoniseren van de grondslag, dus een gezamenlijke grondslag. Die staat los van het tarief. De Commissie is daarmee bezig en zal met een voorstel komen. Nederland is sowieso al geen voorstander van het harmoniseren van tarieven, maar staat ook nogal terughoudend ten opzichte van het harmoniseren van de grondslag. Wij willen wel eens weten hoe Europa dit denkt te kunnen doen. Dit is namelijk waarschijnlijk een heel complexe situatie. Wij moeten dus even afwachten wat de Commissie op dit punt gaat doen.

De heer Schouw heeft gevraagd naar de schuldenbenchmark en wetgeving. Een van de doelen van het Stabiliteits- en Groeipact is voldoen aan het 60%-criterium voor schuld. Dat criterium bestaat al sinds het Verdrag van Maastricht. Als wordt afgesproken dat de doelen van het SGP worden vastgelegd, dan zal ook dat doel moeten worden vastgelegd in Nederlandse wetgeving. Ik zeg daarbij dat het niet de bedoeling is dat wordt voorgescreven hoe dit doel wordt bereikt. Het gaat dus ook hierbij om de vraag wat een land zelf doet. In het Verdrag van Maastricht staat al dat er maximaal 60% schuld mag zijn. Er staat ook dat het tekort maximaal 3% mag zijn. Iedere lidstaat heeft echter uiteraard de ruimte om zelf in te vullen hoe men die doelen bereikt. Dat is voor Nederland belangrijk. Wij vinden het echter wel goed dat er zo streng mogelijk op het naleven van de criteria wordt toegezien. Er wordt vanuit het nieuwe en versterkte Stabiliteits- en Groeipact met name strenger toegezien op de schuldenreductie en de naleving van het schuldencriteri-

De Jager

um. Met name een land in Zuid-Europa is hierbij zeer terughoudend, omdat het veel schulden heeft. Wij vinden ook dat voortaan meer moet worden gestuurd op schuld. De afgelopen tien jaar is er eigenlijk uitsluitend op tekort gestuurd. Daardoor werden landen met een heel hoge schuld relatief met rust gelaten zolang ze maar in de buurt van de 3% tekort bleven. Dat is eigenlijk niet goed. Beide percentages staan verankerd in het Verdrag van Maastricht. Wij vinden dat je op beide percentages moet sturen.

Mevrouw Albayrak heeft het gehad over de motie-Plasterk. Er zijn op dit moment nog geen concrete getallen voorhanden. Ik heb nog niet gereageerd omdat wij nog geen cijfers hebben, maar ik kan in de eerste plaats wel zeggen dat het kabinet de motie zal uitvoeren. Het zal de Tweede Kamer dus informeren over de cijfers zodra die concreet zijn. Ik kan in de tweede plaats zeggen wat we op dit moment al weten. De discussie is op zich vrij complex. Nederland heeft erop aangestuurd dat het bedrag dat wordt uitgeleend niet groter wordt. Het gaat daarbij dus om het intergouvernementele deel van het EFSF van 440 mld. Nederland acht de totale capaciteit van 750 mld. ruimschoots voldoende. In Europa is veel gesproken, onder andere in de Commissie en in een enkel Zuid-Europees land, over een verdubbeling naar 1500 mld. Nederland acht 750 mld. echter ruimschoots voldoende, zeker nu op dit moment nog maar voor grosso modo 70 mld. aanspraak zal worden gemaakt op het fonds. Wij hebben wel gezegd dat wij moeten staan voor wat wij hebben beloofd, namelijk de 440 mld. die vorig jaar mei aan de markt is toegezegd. Door twee oorzaken is de nettocapaciteit op dit moment veel lager dan deze 440 mld. Dit is geschiedenis en dit heb ik al een aantal malen met de Kamer gedeeld. De eerste reden is het garanderen van een rente. De tweede reden is het goedkoop willen lenen op basis van een triple A-status.

De 440 mld. moet uitleenbaar zijn. Het risico dat de landen dragen zal niet groter zijn dan dat bedrag plus de rente. Het Nederlandse parlement heeft al ingestemd met 26 mld. Wat heeft een en ander te zijner tijd voor gevolgen voor het Nederlandse parlement? Wat moeten wij extra garanderen? In de eerste plaats is gebleken dat wij de rente moeten meegaranderen om uiteindelijk een goede rating en een goed tarief te krijgen op de financiële markten. Hoeveel rente moet worden betaald, is uiteindelijk afhankelijk van de leningen die worden aangetrokken, van de looptijd en van de rentetarieven. Daarover valt nu dus nog niet veel precies te zeggen. Je zult echter over de hele looptijd tegen het dan geldende rentetarief de rente mee moeten garanderen. Het gaat daarbij om enkele miljarden euro's. Om hoeveel miljarden het precies gaat, weten we nog niet. Dat hangt dus af van het daadwerkelijke leenbedrag, de daadwerkelijk te betalen rente en de daadwerkelijke looptijd. Het gaat dus om enkele miljarden euro's, niet om heel veel miljarden.

In de tweede plaats is gebleken dat je daarbovenop nog een deel zult moeten garanderen via een tweedelijns-garantie om de triple A-status te verkrijgen. Het is van belang dat dit risico niet op de inlenende landen rust. Dat risico rust op de medefinanciers, op bijvoorbeeld België dat ook meedoet en ook goed is voor zijn geld, maar geen triple A-status heeft. Op het land Ierland blijf je met dezelfde exposure zitten vanwege de eerstelijns-garanties plus de rente, 26 mld., plus nog een paar miljard. Daarbovenop moet je nog een percentage overgaranderen, maar daarop is een heel ander risicoprofiel van toepas-

sing. Wij weten nog niet hoe hoog dat percentage is. De heer Plasterk heeft in een eerder debat gevraagd of dat wellicht 100 is, maar wij vermoeden dat het lager is, in de buurt van 75. Het is wel belangrijk om ons te realiseren dat dit risico niet rust op inlenende landen zoals Ierland of een ander land in Zuid-Europa, als dat gebruik gaat maken van het noodfonds. Dat risico rust op alle participanten. Die moeten ervoor zorgen dat de triple A-status daadwerkelijk kan worden gebruikt. Het geldt wel voor de rente. Die paar miljard moet als risico worden opgeteld bij de 26 mld. Dat risico neem je op het land dat uiteindelijk inleent. Met dat bedrag loop je dus wat meer risico. Wij vinden overigens, alles afwegend, nog steeds dat het risico klein is. Dat hebben wij hier al eens gedeeld. Wij vinden het risico klein, onder andere omdat het sovereign-to-sovereign-leningen zijn en omdat het de Club van Parijs in plaats van de Club van Londen is. Desondanks loop je risico's. Dat heb ik ook aangegeven in het debat met de heer Plasterk. Op het tweede deel loop je theoretisch ook risico, maar dat is iets anders. Dat heeft geen betrekking op de landen die inlenen.

De heer **Bontes** (PVV):

Griekenland pleit voor een verruiming van de looptijd en een verlaging van de rente. Kan de minister toezeggen dat dit niet gaat gebeuren? Kan ik een harde toezegging krijgen op die twee punten?

Minister **De Jager**:

Nee. De looptijd is in lijn met die van Ierland. Dat hebben wij eerder met de Kamer gewisseld. De heer Bontes sprak zojuist over uitstel van betaling, maar dat is iets anders. Uitstel van betaling is een term die voortvloeit uit het faillissementsrecht. Daar moeten wij het dus niet over hebben. Een langere looptijd is gewoon een langere looptijd, net zoals de Nederlandse Staat obligaties uitgeeft voor drie, tien of 30 jaar. Dat is dan de looptijd. De looptijd is dus geen groot probleem, want dat is de looptijd.

Dan de rente. In de internationale pers heeft men kunnen lezen dat Nederland daar zeer stevig in staat, overigens wel tamelijk geïsoleerd. Wij vinden dat we in principe afspraken hebben gemaakt in mei 2010. Wij willen ons aan die afspraken houden. Onderdeel van deze afspraken, die ik ook met de Kamer heb gedeeld, is dat een en ander in lijn met de IMF-pricing is. De pricing moet in lijn zijn met wat het IMF daarover heeft aangegeven. Door een complex van technische omstandigheden, waarop ik nu niet verder inga, is de huidige pricing hoger dan wat het IMF aangeeft. Wij willen op voorhand best het gesprek aangaan over de IMF-pricing, maar voor ons zijn de IMF-conditionaliteit en de IMF-pricing wel heel belangrijk. Over de looptijd hebben wij al eerder aangegeven dat wij die best in lijn met die van Ierland willen brengen.

De heer **Bontes** (PVV):

Wat kost het om de looptijd te verlengen? Ik kan mij voorstellen dat er langer een beroep wordt gedaan op het noodfonds. Hoe je het ook wendt of keert, daar zit Nederlands belastinggeld in. Wat gaat dat kosten?

Minister **De Jager**:

Die discussie hebben wij al vaker gevoerd, ook met de heer Van Dijk van de PVV. Er zit echter geen belastinggeld in het noodfonds. Daar zitten wel risico's op. Het noodfonds trekt zelf geld aan op de financiële markt. Daar heeft Nederland garanties voor gesteld. Op garanties loop

De Jager

je natuurlijk wel risico's, net als wij risico's lopen op de nationale hypotheekgarantie of op de enorme bedragen die wij voor onze eigen financiële sector, toen het in 2008 mis ging, hebben moeten garanderen. Het gaat pas geld kosten als er op die garanties wordt getrokken en als blijkt dat er op lange termijn niet wordt terugbetaald. Gelukkig is het zover nog niet, maar we weten één ding zeker. Als wij dit niet zouden doen, dan zou de situatie veel erger zijn. Ik heb weleens de vergelijking getrokken met Lehman Brothers: één bank, heel ver weg, die destijds door velen niet eens als systeembank werd geëtiketteerd. Deze bank viel om. Dit veroorzaakte vervolgens onder andere in Nederland een crisis waarvan wij de komende tien, twintig jaar nog steeds de gevolgen zullen merken in de schatkist en waar de belastingbetaler voor opdraait. Juist om te voorkomen dat de belastingbetaler ervoor opdraait, zullen wij ervoor moeten zorgen dat wij het financiële stelsel blijven bewaken, maar wel op zo'n manier dat de risico's worden beprijsd. Dit geld vloeit dan weer terug naar de schatkist. Pas achteraf weet je zeker wat de opbrengst c.q. kosten zijn geweest. Eén ding weet ik echter zeker: de kosten zijn hoger als wij het niet doen.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Een paar weken kwam naar buiten dat er al besloten was over een permanent noodfonds. In de Kamer hebben wij erover gesproken. De regering heeft toen gezegd: er is nog geen sprake van. Volgens mij staat het nu weer op de agenda. Zit er voor de Nederlandse regering nog iets tussen het tijdelijke noodfonds en een permanent noodfonds? Worden er nog andere opties besproken? Is dat ook het uitgangspunt van de regering of heeft zij zelf al de stap gezet naar een permanent noodfonds?

Minister **De Jager**:

De Europese Raad heeft in december 2010 besloten dat er een permanent noodfonds komt. Destijds is hierover ook met de Kamer gedebatteerd. Het feit dat er een permanent noodfonds komt, is een conclusie die de Europese Raad heeft getrokken. Waarover nu gesproken wordt, zijn de condities, het hele raamwerk eromheen, de Nederlandse eisen ten aanzien van de richtlijn voor begrotingsraamwerk, de versterking van het Stabiliteits- en Groeipact, de governance et cetera. Nederland heeft allerlei eisen op tafel gelegd. Deze willen wij voor een belangrijk deel gerealiseerd zien. Daarom is in de Raad indertijd niet besloten onder welke condities en dergelijke het permanente noodfonds ESM zal worden opgericht. Nederland heeft dit nog steeds als stok achter de deur om de andere punten binnen te halen.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Er is gezegd: wij koersen erop af, maar wij kunnen pas echt besluiten als wij weten wat de voorwaarden zijn. Ik denk dat Nederland terecht een aantal dringende eisen heeft. Het is nog niet zo gemakkelijk om de andere landen hierin mee te krijgen. De kans bestaat dan ook dat dit niet gaat lukken. Zijn er dan terugvalopties voor Nederland? Ik neem aan dat wij niet akkoord gaan als aan de eisen niet wordt voldaan. Dan zal er iets anders moeten komen.

Minister **De Jager**:

De eisen zullen in zeer substantiële mate ingewilligd moeten worden – het kan niet zo zijn dat er maar één elementje uit wordt genomen – willen wij uiteindelijk definitief met het noodfonds instemmen. De heer Slob heeft gelijk,

de principeafpraak van de regeringsleiders van december staat, maar de definitieve "go" moet onderdeel zijn van het totaalpakket. De Tweede Kamer zal volop de gelegenheid krijgen om hier ja of nee te zeggen. De regering probeert het pakket zo samen te stellen, dat de Kamer ja kan zeggen. Dat is uiteindelijk immers voor ons allemaal beter.

De **voorzitter**:

U vervolgt uw betoog.

Minister **De Jager**:

Ik ben klaar.

De **voorzitter**:

Dank u wel.

□

Minister **Rosenthal**:

Voorzitter. Ik heb vragen gekregen over de situatie in Libië en meer in het algemeen over de situatie in de Arabische wereld. Dit alles vooruitlopend op de extra raad van de ministers van buitenlandse zaken morgen.

Wat de situatie in Libië betreft, ik zeg het de woordvoerders na, deze toestand is zorgwekkend. Daar is niets te veel mee gezegd. Er zijn vragen gesteld over de sancties, de no-flyzone en de vluchtelingen- en migrantenstroom. Vorige week heb ik tijdens het algemeen overleg al een aantal specificaties gegeven van de sancties die door zowel de Verenigde Naties/Veiligheidsraad als de EU zijn uitgevaardigd. Ik kan meedelen dat aanvullingen hierop in overweging zijn en dat deze ook in de besluitvorming in Brussel ter sprake zullen komen. Ik voeg hieraan toe dat Nederland de EU- en de VN-koers simpelweg volgt.

Over de no-flyzone kan ik meedelen dat Nederland van mening is – dit is herhaalde malen in het parlement gewisseld – dat een adequaat volkenrechtelijk mandaat nodig is. Dat behelst in dit geval dat er een mandaat, afgeleid van een Veiligheidsraadresolutie moet zijn. De Nederlandse inspanningen zijn dus ook daarop gericht. Ik voeg eraan toe – laat daar geen misverstand over bestaan – dat het bij de no-flyzone vervolgens de vraag is wie deze afdwingt en hoe dat gebeurt. Dat het een risicovolle operatie is, daarover zijn de experts het met elkaar eens.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Vanochtend werd in een artikel in de Washington Post gesproken over een initiatief van de NAVO om een alternatief te bedenken voor het volkenrechtelijke mandaat van de Veiligheidsraad, mochten China en Rusland blijven tegenstribbelen. Dat zou betekenen dat de NAVO het initiatief neemt en ervan uitgaat dat de Arabische Liga en de Afrikaanse Unie meedoen. Dan is de vraag: gaat de minister morgen met de Europese collega's praten over de stem van Europa in dit geheel? Ik verzoek hem dat te doen. Vindt de minister dat een dergelijk mandaat de plaats van een mandaat van de Veiligheidsraad zou kunnen innemen in geval van nood, bijvoorbeeld als er mos-terdags wordt gebruikt tegen de eigen bevolking?

Minister **Rosenthal**:

Voor dit moment houd ik mij aan de inspanning die zal moeten worden geleverd om tot een adequaat volkenrechtelijk mandaat vanwege de Verenigde Naties te komen. Daar zetten wij op in. Andere modaliteiten kunnen

Rosenthal

mogelijkerwijs wel opkomen, maar dat is voor de Nederlandse regering op dit moment niet aan de orde. Aan de orde is op dit moment dat de inspanningen zich echt zullen moeten richten op een Veiligheidsraadresolutie. Daarvan wordt dan het adequate volkenrechtelijke mandaat afgeleid. Ik wil op dit moment de besluitvorming hierover in de Verenigde Naties niet belasten met opmerkingen over wat eventueel anders mogelijk zou zijn.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Geen misverstand: dat is ook het standpunt van de PvdA. Het uitgangspunt is een mandaat van de Veiligheidsraad. Dat is wat ons betreft een adequaat volkenrechtelijk mandaat. Feit is echter dat de NAVO deze pogingen al aan het doen is en blijkbaar steun zoekt bij de Afrikaanse Unie en de Arabische Liga. Als de minister geen antwoord wil geven, stel ik hem een nog concrete vraag: wil hij dan in ieder geval morgen met de Europese collega's wel hierover spreken en, in het geval dat de NAVO de bereidheid elders vindt, vooruitlopend op een mogelijk Europees besluit bekijken wat de Europese collega's hiervan vinden? Het zou jammer zijn als het ons overvalt en we op dat moment pas gaan nadenken over de vraag of Europa hierin met één stem kan spreken.

Minister **Rosenthal**:

Voor zover mij bekend zijn tot op dit ogenblik de geluiden vanuit de NAVO op dit punt zeer divers. We hebben niet alleen te maken met het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk, maar ook met andere lidstaten van de NAVO. Ik wil op dit punt simpelweg de volgtijdelijkheid in acht nemen, en ik blijf voor dit moment echt staan bij de besluitvorming via de Verenigde Naties. Wat daarna zou kunnen komen, is dan een tweede. Overigens wijs ik erop dat de NAVO-ministers van Defensie bij mijn weten ook deze week bij elkaar komen. Dat zou eerder de manier zijn om dit verder te beproeven dan dat het door mij in de Raad van Ministers van Buitenlandse Zaken van de EU expliciet zou worden ingebracht.

De heer **Van den Berge** (GroenLinks):

Het lijkt me inderdaad een goede lijn om eerst een volkenrechtelijk mandaat te bepleiten en nu niet in als-dan-scenario's te vervallen. In mijn inbreng heb ik echter bepleit om nu al wel te bekijken wat de opties zijn, en die ook te voorzien van een risicoanalyse. We weten namelijk allemaal dat militaire acties waarschijnlijk heel snel zullen volgen als het volkenrechtelijke mandaat er komt. Dan is er weinig tijd meer om de verschillende opties te overwegen, die te voorzien van een goede risicoanalyse en de afwegingen te maken. Het lijkt me dus wel verstandig om daar al mee te beginnen, los van de besluitvorming, want die moet binnen de Verenigde Naties plaatsvinden.

Minister **Rosenthal**:

Dat er opties worden betracht, wil ik grif geloven. Ik houd het voor dit moment op de besluitvorming via de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties. Allerlei als-danopvattingen zijn aan mij op dit moment niet direct besteed. Ik heb er alle redenen voor om het op deze manier op koers te houden.

De heer **Van den Berge** (GroenLinks):

Ik ben het eens met de opmerking over als-danredeneringen. Ik wil echter de besluitvorming loskoppelen van de planvorming. Ik wil dat er scenario's klaarliggen als

het besluit dat we het gaan doen, zou vallen. Ik wil dat de plannen dan in kaart zijn gebracht, dat de risicoanalyses zijn gemaakt en dat die voorzien zijn van exitstrategieën. Ik ben namelijk bang dat we straks aan een militaire actie beginnen zonder van tevoren ons huiswerk goed gedaan te hebben. Het besluitvormingstraject en de planvorming kunnen volgens mij prima parallel verlopen zonder elkaar te beïnvloeden. Ik zie dat ook als twee losse trajecten.

Minister **Rosenthal**:

Ik zou in herhaling vervallen als ik zou zeggen wat ik zojuist heb gezegd. Ik voeg er wel het volgende aan toe. Als je aan dat soort planvorming doet, werpt dat vaak voor je het weet zijn schaduwen vooruit en kan het de kracht van de besluitvorming in het forum waar je die wilt laten plaatsvinden, namelijk de Verenigde Naties, ondermijnen.

Dan kom ik op de vluchtelingen- en migrantenstromen. Ik wil kort herhalen wat ik hierover in het algemeen overleg van vorige week heb gezegd. Het beeld van een grote vluchtelingenstroom die zich in de richting van Europa zou begeven, is niet conform de feiten. Feitelijk zijn om en nabij de 200.000 mensen weggevlucht uit Libië. Hun eerste doel is terugkeren naar hun land. Dat zijn landen als Tunesië en Egypte, waar ze in grote getale vandaan komen. Daarnaast komen mensen ook uit andere landen, zoals Bangladesh en de Filipijnen. De financiële ondersteuning van alles wat te maken heeft met de vluchtelingen en de migranten lijkt in eerste instantie misschien karig. Er wordt gemeld dat Nederland de UNHCR met 1 mln. en het Rode Kruis met 0,5 mln. steunt. Mag ik er echter op wijzen dat Nederland tegelijkertijd de UNHCR volop ondersteunt met een budget van 40 mln.? Daarnaast is Nederland tweede donor van het VN-noodhulpfonds met 25 mln. Ook heeft de Europese Commissie 30 mln. aan hulp gevoteerd. De VN vraagt voor de UNHCR en de IOM in totaal 125 mln. Dit zeg ik in reactie op de vraag van mevrouw Albayrak. Vooralsnog menen de UNHCR en de IOM dat het hulpverzoek voor een groot deel is gedekt en dat een verdere aanvullende bijdrage van Nederland op dit moment niet nodig is.

Dan kom ik op de zaken wat betreft de Arabische wereld in het algemeen. In reactie op de heer Ormel zeg ik dat laatste er met nadruk bij. Het gaat namelijk niet alleen om de landen nu zo sterk in beeld zijn. De inzet voor zowel Nederland als de Europese Unie is onverkort de bekende drieslag. Ten eerste doel ik dan op maatschappelijke en economische hervormingen, in het bijzonder gericht op meer betrokkenheid van de civil society. Ook de economische hervormingen die zorgen voor perspectief voor grote aantallen werkloze jongeren vallen hieronder. Ten tweede noem ik democratisering met daaraan gekoppeld vrije en faire verkiezingen en referenda. Ten derde en met grote nadruk wijs ik op het aspect van de rechtsstatelijkheid en de mensenrechten. Daarin hebben in het bijzonder de rechten van vrouwen en homoseksuelen en de vrijheid van meningsuiting en godsdienstuitoefening een plaats. Bovendien is de vrijheid in de sfeer van de media van belang. Dat geldt ook voor het internet dat zo'n belangrijke rol heeft gespeeld tot nog toe. Die drie punten geven de conditionaliteit aan die gemeten wordt door de Europese Unie en door Nederland voor de mate waarin we hulp en ondersteuning aan de verschillende landen zullen geven.

Wanneer ik kijk naar de benadering die op dit punt wordt gezocht in de Europese Unie, begint dat natuurlijk met een quickstart. Deze heeft alles te maken met

Rosenthal

het feit dat Nederland en zeker ook de Europese Unie te lang op te grote afstand van de Arabische wereld hebben gestaan. Dat moet gewoon anders. Kijk ik dan naar die quickstart, waarover ook de mededeling van de Hoge Vertegenwoordiger gaat, dan wordt er allereerst 17 mln. vrijgemaakt voor de voorbereidingen van de Tunesische verkiezingen. Er komt een EU-verkiezingswaarnemingsmissie die steun zal geven aan de nationale commissie ter zake. Er zal ook humanitaire hulp komen ter waarde van 30 mln., er zal een Frontex-operatie zijn en er zal 25 mln. uit het Europees Vluchtelingenfonds en het Europees buitengrenzenfonds worden gevoteerd. Deze maatregelen zijn allemaal gericht op snelle hulp.

Ik kijk binnen die snelle hulp even naar een paar punten die hier ook expliciet zijn voorgelegd. De EU is bereid om Egypte volop te ondersteunen bij het eerste referendum in Egypte – de Kamer weet dat er hierna nog een tweede referendum zal volgen – onder meer door het sturen van waarnemers. Ik kan daaraan toevoegen dat bij die waarneming voor een deel wordt gekeken naar de expertise die bijvoorbeeld in de OVSE voorhanden is. In elk geval zal ik mij daar sterk voor inzetten, omdat daar die ervaring ligt en mutatis mutandis geldt dat natuurlijk ook voor de verkiezingen die binnenkort in Tunesië en Egypte zullen worden gehouden.

In dat verband doe ik bijvoorbeeld aan de heer Van der Staaij de mededeling dat binnen de quickstart alles zit wat te maken heeft met de ondersteuning richting verkiezingen en referenda. Als ik het doortrek naar de structurele aanpak die ook volgt, speelt het Matra-programma een rol, mede vanuit de ervaringen die zijn opgedaan in de periode na de Wende, van 1989–1991. Daarmee wil ik niet veronachtzamen de grote verschillen die er natuurlijk zijn omtrent de grote omwentelingen in Europa destijds en de huidige omwentelingen in de Arabische wereld.

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Ik probeer even te toetsen of ik minister Rosenthal goed begrepen heb. Ik heb vragen gesteld over het Europese nabuurschapsbeleid. Ik heb gezegd dat dit in die zin moet worden aangescerpt dat we alleen Europese steun geven als de rechten van minderheden – ik heb christenen, vrouwen en homoseksuelen genoemd – gegarandeerd zijn. Heb ik goed begrepen dat dit ook de inzet van de Nederlandse regering is als hier komend weekend over gesproken gaat worden? Het is een uiterst actueel punt, met name als het om Egypte gaat. Ik wees ook op de steun die daar wordt gegeven. We weten allemaal hoe artikel 2 van de Egyptische grondwet luidt. Dat staat daarmee op gespannen voet.

Minister **Rosenthal**:

Ik heb, zo meen ik, al eerder met de Kamer gesproken over de conditionaliteit. In de mededeling van de Hoge Vertegenwoordiger en in de mededeling richting de Commissie wordt heel nadrukkelijk gesteld dat de conditionaliteit heel duidelijk gestoeld is op de drie ankers die ik heb genoemd. Deze worden inderdaad tot gelding gebracht in relatie tot datgene wat er aan steun aan de Arabische wereld wordt geleverd. Daarbinnen past bijvoorbeeld ook, ten gevolge op de motie-Van den Berge/Albayrak, artikel 2 van de associatieakkoorden, waardoor we veel sterker zullen moeten zitten op de mensenrechten en wat dies meer zij. Ik heb de heer Slob goed verstaan en neem dat graag mee. Ik zal te berde brengen dat Nederland heel specifiek en altijd de mensenrechten wil garanderen

en borgen voor vrouwen en homoseksuelen. Daarnaast speelt ook nog iets anders, hoewel dat deels een ander pad is dat wordt bewandeld, namelijk alles wat te maken heeft met de bescherming van christelijke minderheden in een groot deel van de wereld. Daarmee hebben we ook meteen te pakken, helaas, de afschuwelijke toestand die we gisteren weer met de kopten in Egypte hebben gezien.

De heer **Ormel** (CDA):

Wij hebben helaas enige ervaring met verkiezingen die in dat gebied hebben plaatsgevonden, waarbij fundamentalistische groeperingen via verkiezingen meerderheden kregen. Die minderheden werden dan meerderheden die totaal tegen de fundamentele rechten en de Europese waarden ingaan. Ik denk dat het van belang is dat de Europese Unie vooraf duidelijk maakt dat er bepaalde conditionaliteiten zijn verbonden aan het geven van hulp. Daarbij moeten wij natuurlijk oppassen dat wij niet ingrijpen in binnenlandse aangelegenheden. Als de sharia echter de norm gaat worden in Egypte, Tunesië of Libië, moet vooraf door de Europese Unie worden duidelijk gemaakt dat er dan geen sprake kan zijn van hulp. Is de minister dat met mij eens en wil hij zich daarvoor inzetten?

Minister **Rosenthal**:

Ik wil mij inzetten voor het derde anker, dat steeds aan de orde is en dat ook in de mededeling van de Hoge Vertegenwoordiger en in die van de heer Van Rompuy aan de Europese Raad naar voren is gebracht. Het derde anker omvat namelijk de rechtsstaat en de mensenrechten, gespecificeerd naar de zaken die ik net heb genoemd, in de context van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, als ik die toch expliciet mag noemen. Dat is de conditionaliteit waarover wij bij het derde anker spreken. Daar is geen woord Spaans of Latijn bij.

De heer **Van Bommel** (SP):

De minister stelt de zaken iets mooier voor dan ze in de dagelijkse praktijk zijn. In het afgelopen jaar heeft de Europese Unie voor 200 mln. en Nederland voor 12,5 mln. hulp gegeven aan Egypte, terwijl er in het land veel mis was met de rechtsstatelijkheid, de mensenrechten, de vrouwenrechten, de homorechten en de rechten van religieuze minderheden. De minister doet alsof dat vanaf vandaag allemaal anders wordt. Ik denk dat dit niet helemaal juist is. Hij krijgt daarmee wel de steun van de christelijke partijen in de Kamer, maar het zal niet de praktijk worden. Overigens vind ik niet dat wij de hulp meteen moeten stopzetten als de zaken weliswaar in de goede richting gaan, maar nog niet op de bestemming zijn die wij het liefst zouden zien. Als er straks islamitische aspecten in de nieuwe wetgeving zitten, moet de minister mijns inziens niet meteen bepleiten dat die kraan dicht gaat. Is de minister dat met mij eens?

Minister **Rosenthal**:

In de mededeling van de Hoge Vertegenwoordiger en ook in die van de heer Van Rompuy aan de Europese Raad staat heel duidelijk dat wij de conditionaliteit hanteren in het meer/minder-proces. Daar gaat het natuurlijk om. Wij moeten ontzettend uitkijken dat wij niet met het vingertje wijzen terwijl wij in het verleden het nodige hebben laten afweten. Dat wil ik met nadruk zeggen, want het is een belangrijk punt. Ik denk dat het ook in de lijn is van de strekking van de vraag van de heer Van Bommel. Dit geldt bijvoorbeeld ook voor de assistentie die nu wordt gegeven

Rosenthal

bij het verfijnen van een aantal grondwetsbepalingen in bijvoorbeeld Egypte.

De heer **Van Bommel** (SP):

De minister heeft ook gesproken over de tweede paragraaf in de associatieakkoorden. Ik vraag hem, in de toekomst concreter te zijn in hetgeen bereikt moet worden in het kader van artikel 2 van de associatieakkoorden, zodat wij de inspanningen van het kabinet en van de Europese Unie op hun waarde kunnen beoordelen.

Minister **Rosenthal**:

Ik zal daar concreet in zijn; laat daarover geen misverstand bestaan.

De heer Van Bommel heeft vragen gesteld die betrekking hebben op het structurele pakket aan steun en op de veranderende handels- en economische relaties met de Arabische wereld. Ik zal daar heel kort over zijn en slechts de belangrijkste punten noemen. Wij hebben al een bepaalde preferentiële markttoegang, maar er is nog allerm minst sprake van vrijhandel. Ik denk dat Nederland verheugd mag zijn dat een Nederlands initiatief om het wegnemen van de handelsbarrières voor landbouwproducten ter discussie te stellen, op de Europese agenda is gezet. Wij weten dat er veel weerstand is van de zuidelijke lidstaten, maar het feit dat dit onderwerp nu inderdaad op de agenda staat, is een buitengewoon belangrijk punt.

De heer Ormel stelde een vraag over het vredesproces in het Midden-Oosten. Ik zeg hem na dat een actieve rol van het Kwartet is geboden. Dat vindt eenieder op dit moment. Ik voeg daaraan toe – eerder heb ik dat al expliciet gezegd – dat ik een expliciete actieve rol van de EU binnen het Kwartet dringend noodzakelijk vind, ook gelet op de komende Kwartet-vergadering in Parijs. Wij kunnen niet meer zeggen dat wij stil blijven staan zolang de Amerikanen geen stap zetten. Europa zal daadwerkelijk actie moeten ondernemen.

De **voorzitter**:

Er is behoefte aan een tweede termijn. Die tweede termijn moet heel snel gebeuren, en zij moet zo veel mogelijk alleen gebruikt worden voor het indienen van moties.

□

De heer **Slob** (ChristenUnie):

Voorzitter. Ik heb geen behoefte aan moties. Een paar weken geleden hebben we een heel duidelijke motie ingediend over de eurozone. Die motie staat, en is door de minister-president nog eens onderschreven. Wij geven het kabinet de ruimte om deze belangrijke onderhandelingen het komende weekeinde in te gaan. Het eindresultaat zullen we eind van deze maand beoordelen.

Wat de discussie over het nabuurschap en het Europese beleid op dit punt betreft, ben ik blij met de toezegging van de minister dat hij de positie van de minderheden – ik noemde drie groepen – nadrukkelijk zal meenemen. Los van eventuele noodsteun op momenten dat het nodig is, moet het heel helder zijn dat landen hun beleid op dit punt echt zullen moeten veranderen. Anders kunnen ze niet op steun van Europa en Nederland rekenen.

□

De heer **Van Bommel** (SP):

Voorzitter. Ook van de kant van de SP geen moties, want de minister-president is duidelijk geweest: hij gaat ook in Brussel als dat weer aan de orde komt ondubbelzinnig en expliciet zeggen dat Nederland geen Europese obligaties en geen Europese staatsschuld wil die uiteindelijk weer bij de burger terecht komt. Wij hopen dat wij dat op zaterdag, op maandag of wanneer dan ook in de krant mogen lezen.

De minister-president heeft gezegd: geen overdracht van bevoegdheden. Daarin heeft hij gelijk. Maar ook de staatssecretaris heeft gelijk als hij vanmorgen in Het Financieele Dagblad zegt: wel minder soevereiniteit. Die twee dingen kunnen tegelijkertijd waar zijn. Ik geef hier beide bewindspersonen gelijk.

Wat de mensenrechten in de Associatieakkoorden betreft, ben ik blij met de toezegging van de minister van Buitenlandse Zaken dat de Kamer op dat punt concreter zal worden geïnformeerd. Wij willen de regering en de EU op dit punt beter kunnen toetsen. Dat kan alleen als er concretere mededelingen op dat terrein komen.

□

De heer **Schouw** (D66):

Voorzitter. In mijn eerste termijn heb ik het gehad over publiek leiderschap en de complimenten die de minister-president over zou brengen. Ik weet niet of hij dat gaat doen. Hij hengelde zelf ook nog een beetje naar een complimentje, als ik zo vrij mag zijn om dat te zeggen, maar het compliment gaat toch naar Ben Knapen. Horende dit debat vind ik dat Ben Knapen durft te zeggen waarop het staat. Er worden echt belangrijke beslissingen genomen. Het gaat er echt om. Verder gaat het echt om overdracht van soevereiniteit. Daar zet ik samengevat het antwoord van de premier vanmiddag tegenover: nice to have. Henk en Ingrid, ga maar lekker slapen, er gebeurt niet veel. Ik kan dat echt niet rijmen. Er zijn gewoon twee Europese verhalen: één voor nationale consumptie, en het tweede verhaal is het echte verhaal.

Tot slot wil ik de volgende motie indienen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat een hogere toestroom van asielzoekers en vluchtelingen kan ontstaan als gevolg van bijvoorbeeld een regimewisseling zoals in Libië;

overwegende dat ieder mens die vlucht voor gevaarlijke situaties recht heeft om zijn toevlucht te zoeken in een veilige omgeving;

constaterende dat de zuidelijke landen van de Europese Unie moeite hebben met een adequate opvang van vluchtelingen die bij hen binnenkomen en dat een soortgelijke situatie als in Griekenland voorkomen moet worden;

overwegende dat de sleutel tot Europa en dus ook Nederland in handen ligt van de zuidelijke lidstaten;

Schouw

overwegende dat dit kabinet bij monde van de premier zich beroept op de Dublinverordening, ondanks de uitspraken van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens van 21 januari 2011, waarin zij ten aanzien van Griekenland aangaf dat de situatie daar dermate slecht is dat asielzoekers niet naar Griekenland mogen worden gestuurd;

overwegende dat solidariteit op het terrein van asiel en immigratie van belang is voor regulatie van migratiestromen naar het Europese vaste land;

verzoekt de regering om, rekeninghoudend met de huidige situatie rond de Dublinverordening, de zuidelijke lidstaten hulp aan te bieden bij een goede opvang van vluchtelingen uit Libië,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Schouw, Albayrak en Van den Berge. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 509 (21501-20).

De heer Bontes (PVV):

Voorzitter. Ik dien een motie in die ik even in perspectief wil plaatsen. We hebben het Verdrag van Lissabon. Dat is niet goedgekeurd door de PVV; laten wij dat nog even benadrukken. Het gevolg daarvan was dat de Europarlementariërs meer werk zouden krijgen omdat daar meer juridische elementen in zitten. Hun vergoeding is per lid van het Europees Parlement met € 1500 per maand verhoogd voor extra budget. Recent is dat weer verhoogd met € 1500. Je zou kunnen zeggen dat het om knikkergeld gaat, maar al met al gaat het om 27 mln. In de hele discussie van vandaag over de problemen in de eurozone is dit dodelijk voor de publieke opinie. Er wordt door de EU totaal geen rekening gehouden met de publieke opinie. Daarom de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat de Europese Unie zich in de ergste financiële crisis in een generatie bevindt;

overwegende de noodzakelijke bezuinigingen en hervormingen die de lidstaten zijn genoodzaakt door te voeren om de crisis het hoofd te bieden;

overwegende dat de begrotingscommissie van het Europees Parlement hier geen enkele boodschap aan heeft en wederom heeft ingestemd met een verhoging van de al exorbitante onkostenvergoedingen met € 1500 per maand;

overwegende dat dit getuigt van weinig voeling met de algemene publieke opinie;

verzoekt de regering, dit schrijnende voorbeeld mee te nemen in de onderhandeling over de financiële perspectieven,

en gaat over tot de orde van de dag.

De voorzitter:

Deze motie is voorgesteld door de leden Bontes, Ten Broeke en Ormel. Naar mij blijkt, wordt de indiening ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 510 (21501-20).

De heer Ten Broeke (VVD):

Voorzitter. We hebben vertrouwen in de aanpak van deze regering. De vragen zijn beantwoord. De komende maand zal blijken hoe de Nederlandse regering is gevaren. Wij wensen dat zij vasthoudt aan het principe "elkaar de maat nemen maar niet de wet voorschrijven". Dat is naar onze smaak geen politieke unie.

Dan een opmerking over Libië en de situatie in Afrika. De VVD-fractie is blij met het toegenomen besef, ook in de Kamer, dat voor het instellen van een no-flyzone bij voorkeur een VN-Veiligheidsraadresolutie noodzakelijk is. Wij weten allemaal dat nu al leden van de VN-Veiligheidsraad daartegen bezwaar hebben gemaakt. Wij zijn ook blij dat mensen kennelijk inzien dat voor het instellen van zo'n no-flyzone nog enig huiswerk moet worden verricht. Er moet bereidheid zijn om gronddoelen aan te vallen. Daar kunnen burgerslachtoffers bij vallen. Die gronddoelen kunnen bijvoorbeeld gaan over SAM's, Surface to Air Missiles. Die kunnen op hun beurt F-16's van de NAVO kwetsbaar maken, terwijl hun effectiviteit om helikopters uit te schakelen, slechts zeer gering is. Al dat soort overwegingen dient te worden gemaakt alvorens heel gemakkelijk tot een no-flyzone wordt opgeroepen. Ik zeg dus "ja" tegen GroenLinks: het huiswerk moet worden voorbereid en moet worden gemaakt. Dat hebben wij gisteren ook aangegeven in het debat met de heer Hillen, maar dat is andere taal dan de kritiek die ik gisteren nog van die partij hoorde, namelijk dat de regering en Europa niet alles uit de kast halen. De fractie van GroenLinks drong zelfs aan op een militaire interventie. Dat is echt iets anders dan wat wij hier vandaag hebben gehoord.

De heer Van Bommel (SP):

Voorzitter. De heer Ten Broeke zegt: bij voorkeur een VN-resolutie. Maar de minister van Buitenlandse Zaken sprak van "een uitgangspunt" met betrekking tot de VN-resolutie. Dat is niet "bij voorkeur", dat betekent "VN-resolutie"; punt. "Bij voorkeur" betekent: liefst wel, maar het mag ook anders.

De heer Ten Broeke (VVD):

De VVD heeft zich al bij de debatten over de commissie-Davids op het heldere standpunt gesteld dat een VN-Veiligheidsraadresolutie een adequaat volkenrechtelijk mandaat zou kunnen zijn. Maar wij willen ons daarop niet vastleggen en dus beperken. Dat hebben wij nooit gedaan, dat is een consistente houding van de VVD. Die pleit ik hier opnieuw. Voorkeur heeft het, uitgangspunt moet het zijn. U kunt het verwoorden zoals u wilt, maar wij moeten ons daar nooit aan onophangen. Dan wordt het interessant wat partijen als de SP doen, die wel beweren dat een volkenrechtelijk mandaat altijd het uitgangspunt

Ten Broeke

en ook noodzakelijk moet zijn en tegelijk pleiten voor een no-flyzone die misschien op een andere manier helemaal niet tot stand kan komen.

De heer **Van Bommel** (SP):

Voorzitter, ik word rechtstreeks aangesproken. Even precies: een volkenrechtelijk mandaat wil niet in alle gevallen zeggen dat er een VN-Veiligheidsraadresolutie moet zijn; die twee dingen zijn niet een-op-een gelijk. Wanneer bijvoorbeeld sprake is van genocide, vindt dat een andere basis. Mijn vraag is dus beantwoord, het kabinet denkt er anders over; dat is mijn conclusie.

De heer **Van den Berge** (GroenLinks):

Voorzitter. Ik wil hier iets ophelderen. De heer Ten Broeke zegt dat ik gisteren in het algemeen overleg zou hebben gepleit voor militaire interventie. Dat is volstrekte onzin. Gisteren heb ik exact hetzelfde bepleit als vandaag: doe het huiswerk, breng alle opties voor eventueel militair ingrijpen in kaart, voorzie deze van een risicoanalyse, doe aan planvorming. Dus maak je huiswerk, maar de besluitvorming moet plaatsvinden binnen de VN. Dat is exact wat ik gisteren heb gezegd, ik begrijp niet waar de heer Ten Broeke zijn zaak op baseert.

De **voorzitter**:

Daarmee heeft u dit rechtgezet. De heer Ten Broeke reageert daar niet op, maar vervolgt zijn betoog.

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Behalve dan dat ik niet vind dat het is rechtgezet, maar we zullen de Handelingen erop naslaan.

De VVD heeft zich dus op het standpunt gesteld dat zij een VN-Veiligheidsraadresolutie prefereert. Het is niet zaligmakend. Wij constateren dat de Partij van de Arbeid, die daarover gisteren nog geen uitspraak wilde doen, dat nu ook vindt en kennelijk ook de mogelijkheid openlaat om zonder VN-Veiligheidsraadresolutie een no-flyzone in te stellen. Het kan verkeren.

De **voorzitter**:

Mijnheer Ten Broeke, wilt u dat uw collega's om en om naar de interruptiemicrofoon lopen?

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Ja, waarschijnlijk is dat zijn doel. De heer Ten Broeke houdt ervan om conclusies te trekken namens anderen, die zij nog niet hebben getrokken. Ik heb het debat met de minister van Buitenlandse Zaken goed gevolgd. De heer Ten Broeke heeft gehoord wat ik heb gezegd en wat het standpunt van de Partij van de Arbeid is. Dat was niet de conclusie die hij trok.

De **voorzitter**:

Dat is daarmee vastgesteld. De heer Ten Broeke vervolgt zijn betoog.

De heer **Ten Broeke** (VVD):

Kennelijk is het standpunt nog niet helder, maar daarop zullen we in een ander debat kunnen terugkomen.

Over de regionale opvang van vluchtelingen het volgende. Ik vind dat Nederland zich nergens voor hoeft te schamen. Voor de UNHCR is Nederland de zesde donor, voor het Noodfonds is Nederland de tweede donor; de minister van Buitenlandse Zaken zei dat al. We hebben al 1,5 mln. toegezegd. De meeste vluchtelingen kiezen op dit

moment, niet in de laatste plaats omdat ze gastarbeiders zijn, voor de landen waar ze vandaan komen: Tunesië en Egypte. Drie weken na de onlusten in Tunesië zagen we op Lampedusa een toestroom van 4500 vluchtelingen die als arbeidsmigranten kunnen worden gekwalificeerd. Dat maakt eens te meer duidelijk dat regionale opvang hier voorop moet staan.

□

De heer **Ormel** (CDA):

Voorzitter. Ik zal kort zijn, want de minister-president moet weg. Ik dank de bewindslieden voor hun antwoorden in eerste termijn. Ik bedank de minister van Buitenlandse Zaken voor het herhalen van de driepoot als stoel onder het buitenlands beleid, waarbij economische hervorming, democratisering en rechtsstatelijkheid en mensenrechten, conform de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, leidend zijn voor Nederland. Ik denk dat Nederland daar trots op kan zijn. Ik vind dat Nederland moet opkomen voor de vrijheid van vrouwen, van minderheden, voor de vrijheid van godsdienst. Dat doet deze minister.

Over de top over de eurozone het volgende. Voor mij als Europawoordvoerder is het een eer om ook eens iets tot de minister van Financiën te kunnen zeggen, en wel: neem vooral de motie-Blanksma mee, waarin de piketpalen staan. Het is goed als hij die motie meeneemt en aan de hand daarvan de debatten ingaat. Er wordt door Nederland geen soevereiniteit overgedragen, er worden bevoegdheden overgedragen. Voor de CDA-fractie is subsidiariteit daarbij het leidende uitgangspunt. Ik weet zeker dat dit voor de minister van Financiën ook zo is. Ik wens de minister-president en de minister van Financiën en de minister van Buitenlandse Zaken veel succes op de komende top.

□

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Voorzitter. Ik wil de bewindslieden bedanken voor hun beantwoording. De eurozone is voor de SGP-fractie een belangrijk punt: versterking van het Stabiliteits- en Groeipact, maar – zeg ik met een knipoog tegen de heer Ormel – geen soevereiniteitsoverdracht, dus geen overdracht van allerlei wezenlijke bevoegdheden. Niet via de voordeur en niet via de achterdeur. We zullen het resultaat van de top dan ook met belangstelling op dit punt toetsen.

Wat betreft de ontwikkelingen in de Arabische wereld dank ik de minister van Buitenlandse Zaken voor zijn reactie op dit punt. Het is een goede zaak dat politieke partijen bijvoorbeeld via Matra-programma's hierbij betrokken kunnen zijn. Dat is juist in deze fase cruciaal. Ten aanzien van de ontwikkelingen in Egypte zou ik bijzondere aandacht willen vragen voor het kiesstelsel, want zoals dat er nu uitziet, lijkt dat ook weer negatief uit te pakken voor minderheden.

De heer **Ormel** (CDA):

Ik bedank de heer Van der Staaij voor zijn opmerking dat bevoegdheden toch echt iets anders zijn dan soevereiniteit. Hier blijkt maar weer eens uit dat je nooit weet hoe een koe een haas vangt, meneer Van der Staaij.

De heer **Van der Staaij** (SGP):

Ja, dat is waar, en je kunt het niet zomaar omdraaien. Je kunt bevoegdheden overdragen zonder soevereiniteit

Van der Staaij

kwijt te raken, maar je kunt moeilijk soevereiniteit kwijtra-
ken zonder bevoegdheden over te dragen.

De heer **Ormel** (CDA):

Ja, u begon met een muis en als we zo doorgaan krijgt
die nog een lange staart.

Mevrouw **Albayrak** (PvdA):

Voorzitter. Ik dank de drie bewindspersonen voor hun ant-
woorden op de vragen. Ik heb geen moties, maar nog wel
een aantal onbeantwoorde vragen.

De minister-president heeft hier duidelijk aangegeven
dat er geen sprake kan zijn van het overdragen van nati-
onale bevoegdheden, bijvoorbeeld als het gaat over de
sociale zekerheid in Nederland. Ik dank hem daarvoor.
Ook gaf hij aan dat er morgen geen afspraken gemaakt
worden over de inhoud van het concurrentiepact, het lijst-
je. Verder is het goed te horen dat dat nu niet opeens de-
finitief is en dat daarover geen intergouvernementele af-
spraken gemaakt worden. Ik heb zijn opmerking geno-
teerd over de verbinding met andere agenda's. Het gaat
dus niet alleen over concurrentie, maar ook over een soci-
aler, eerlijker en duurzamer Europa.

Verder wil ik hem nogmaals een reactie vragen op de
uitspraak van staatssecretaris Atsma over de roadmap
voor het energiebeleid en de energiestrategie. Hij wijst
die nu al af, terwijl het in het kader wordt geplaatst van de
economische ontwikkeling van de Europese Unie. De mi-
nister-president heeft daar nog geen antwoord op gege-
ven.

De minister van Financiën wil ik bedanken voor zijn
toezegging dat de motie-Plasterk wordt uitgevoerd. Wan-
neer denkt hij de cijfers compleet te hebben en wanneer
kan de Kamer de brief verwachten?

Aan de minister van Buitenlandse Zaken wil ik vragen
de activiteiten van de Europese Investeringsbank voor Li-
bië als het gaat om het verstrekken van leningen en kre-
dietgaranties te intensiveren en te versnellen, zodat lokale
banken ook meteen kunnen investeren in de private sec-
tor. Dat is belangrijk, want er zijn banen nodig; dat is wat
de jeugd nu vraagt. Bovendien kan ons dat helpen in het
kader van onze agenda van democratisering.

Mijn laatste opmerking gaat over asiel en migratie. Ik
heb de motie van de heer Schouw voor steun aan de zui-
delijke lidstaten mede ondertekend. Ik versta daaronder
in ieder geval het helpen organiseren van fysieke opvang,
de registratie in Eurodac, de beoordeling van de asielver-
zoeken en de intensivering van de grensbewaking. Die
praktische samenwerking is ook voor Nederland van be-
lang, om redenen die ik in de eerste termijn al heb ge-
noemd.

De heer **Van den Berge** (GroenLinks):

Voorzitter. Over het kat-en-muisspel rond de eurobe-
voegdheden en soevereiniteit zal ik nu niets meer zeggen;
ik heb daarover in mijn eerste termijn genoeg gezegd.

Ik dank de minister van Buitenlandse Zaken voor zijn
toezeggingen rond het nabuurschapsbeleid. Ik ben blij dat
hij de motie van collega Albayrak en mij vol verve gaat
uitvoeren. Op dat punt vind ik het ook belangrijk dat we
echt werk gaan maken van een gemeenschappelijk bui-
tenlandbeleid. Het is van belang nu niet allerlei mooie af-

spraken te maken en deze vervolgens ten onder te laten
gaan aan het eigenbelang van lidstaten. Ik noem bijvoor-
beeld Italië, dat jaarlijks miljarden aan Kadhafi geeft om
eigen, binnenlandse redenen. Dat is iets waarover we met
elkaar moeten praten en waarover we afspraken moeten
maken, want het buitenlandbeleid wordt alleen geloof-
waardig als iedereen zich daaraan houdt en als daarin ook
echt mensenrechten en democratie centraal worden ge-
steld.

Voorzitter. Ik sluit af met een motie over de rol van
maatschappelijke organisaties en de rol van de media in
Noord-Afrika. In eerste termijn heb ik hierover al het een
en ander gezegd. De motie is bedoeld als een steuntje in
de rug van de regering.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat maatschappelijke organisaties en onaf-
hankelijke media een belangrijke rol vervullen in de op-
bouw van democratie en goed bestuur en de verdediging
van fundamentele mensenrechten en vrijheden;

overwegende dat in de geannoteerde agenda voor de Eu-
ropese Raad van 11 maart wordt vermeld dat de regering
inzet op het beter en effectiever inzetten van reeds be-
schikbare Europese middelen;

constaterende dat ondersteuning van democratie en men-
schenrechten voorwaarde zijn voor duurzame ontwikkeling
en stabiliteit in een land;

verzoekt de regering, binnen de Europese Raad te pleiten
voor meer financiële steun aan het maatschappelijk mid-
denveld en onafhankelijke media in Noord-Afrikaanse lan-
den en dit te financieren uit bestaande middelen;

verzoekt de regering voorts, extra middelen uit het men-
schenrechtenfonds beschikbaar te stellen voor maatschap-
pelijke organisaties en onafhankelijke media in Noord-
Afrikaanse landen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:

Deze motie is voorgesteld door de leden Van den Berge,
Schouw en Albayrak. Naar mij blijkt, wordt de indiening
ervan voldoende ondersteund.

Zij krijgt nr. 511 (21501-20).

Minister **Rutte**:

Voorzitter. Drie opmerkingen van mijn kant.

Ik begin met het concurrentiepact. Er ligt vrijdag on-
getwijfeld een tekst voor, een tekst die waarschijnlijk als
een bijlage aan de conclusies zal worden toegevoegd.
De uitwerking van die tekst en de samenhang met de EU
2020-strategie en het Europees semester is dan immers
nog niet bekend. Ik zal daarbij goed de vinger aan de pols
houden en ervoor zorgen dat de specifieke punten van de
Kamer daarin terugkomen. Ik denk dan aan het sociaal be-

Rutte

leid van Europa en de samenhang met sectoren als klimaat, want die moeten inderdaad worden geborgd.

Vrijdag zullen wij dus niet alleen maar zeggen: er zij een concurrentiepact. Ik ga ervan uit dat er vrijdag een tekst voorligt waarin in ieder geval de contouren van dat pact zijn aangegeven. Daarna zal het moeten worden uitgewerkt en daarover kom ik uiteraard terug bij de Kamer. Ik heb dus heel goed gehoord wat de Kamer hiervan vindt en ik denk dat wij het erover eens zijn dat het in goede samenhang met de andere Europese instrumenten moet worden gezien.

Energie en de heer Atsma. Ik vind het lastig te overzien. Ik zal mij dan ook goed voorbereiden, zodat ik vrijdag precies weet wat er die dag aan de orde is en hoe dat samenhangt met de Europese energieaanpak. Overigens was energie wel een onderdeel van de laatste Europese Raad. Er zijn toen ook conclusies getrokken en het zal dan ook sowieso door het raadssecretariaat in samenhang worden bekeken. Om daar helemaal zeker van te zijn, zal ik hier goed op letten.

De heer Bontes van de PVV heeft samen met de heer Ten Broeke een motie ingediend. Eerlijk gezegd had ik die loonsverhoging al in de portefeuille voor de gesprekken gestopt. Het is namelijk een opvallende ontwikkeling. De motie is erg ronkend, maar dat is dan ook een beetje de stijl van de partij van de heer Bontes. Hoe het ook zij: ik ben het er eigenlijk wel mee eens. Dit punt blijft dus zeker in de portefeuille zitten als een even interessant als vervelend voorbeeld van hoe het niet moet.

Ten slotte bedank ik de Kamer voor het goede debat. Ik wil vrijdag echt zekerheid krijgen over onze wens dat de voorkeur dicht wordt geschroeid en dat het Stabiliteits- en Groeipact wordt aangescherpt. Alleen als dat gebeurt, is er met mij te praten over de interessante ideeën rondom EFSF en Griekenland. Wij hebben die aanscherpingen namelijk echt nodig, want als die er niet komen, gaat de waardeoverdracht van Noord- naar Zuid-Europa in de toekomst gewoon door. Tegelijkertijd moet je natuurlijk ook oog hebben voor de situatie in Zuid-Europa en de problemen met het EFSF. Ik zal de Kamer daarover uiteraard na vrijdag informeren.

Voorzitter. Volgens mij heeft de Kamer mij een duidelijk mandaat gegeven. Ik kan daar goed mee uit de voeten.

De voorzitter:

Dan denk ik dat wij nog een oordeel moeten krijgen over de twee andere moties.

Minister Rutte:

De minister van Financiën zal eerst het woord voeren en dan de minister van Buitenlandse Zaken.

De voorzitter:

Ik heb de indruk dat de moties vooral gericht zijn tot de minister van Buitenlandse Zaken.

□

Minister De Jager:

Voorzitter. Ik ga alleen in op een vraag van de PvdA-fractie en wel de vraag wanneer de omvang van de garanties duidelijk zal zijn.

Het is een proces dat stapsgewijs duidelijker wordt. Ik zei zojuist al dat er voor de rente nog enkele miljarden nodig zijn. Dat zit overigens in het risicoprofiel van de eerstelijnsгарантиes die bovenop die 26 mld. komen. Naar

verwachting komt daar nog zo'n 75% bij voor de tweedelijnsгарантиes. Die garanties hebben een heel ander risicoprofiel, omdat ze feitelijk niet rusten op de inlenende landen. Het zou zomaar kunnen dat een woordvoerder daarover ineens een uitspraak doet. Ik heb dat al eens mee-gemaakt. Concrete cijfers hebben wij nog steeds niet en daarom kunnen wij ze niet hard maken. Komende week zal naar verwachting alles wel duidelijk worden. Wanneer wij de cijfers echt hebben, stuur ik ze onverwijld naar de Kamer.

Wat ons betreft, moet er vrijdag niet zozeer worden gesproken over wat er bij moet, maar over wat wij willen bereiken. Wij willen terug naar het bedrag van 440 mld.

Er is nog een vraag gesteld over de EIB. Blokkeert Nederland op voorhand de toename tot 6 mld., zoals in de media wordt gesuggereerd? Dat is niet het geval. Voor een relatief klein deel van dit bedrag, namelijk 1,12 mld., moet voor de benodigde garanties nog middelen binnen de begroting worden gevonden. Het gaat dan om een extra bedrag van 90 mln. Zoals bekend, is Nederland over de budgettaire kaders zeer kritisch, maar dat wil nog niet zeggen dat wij op voorhand tegen zijn. Er moet echter wel aan een aantal voorwaarden worden voldaan en hierin staat Nederland overigens niet alleen, in tegenstelling tot de berichten in de media. Dit wordt gedeeld door een brede groep gelijkgezinde landen.

□

Minister Rosenthal:

Voorzitter. Ik heb enkele vragen gekregen die vervolgens zijn uitgemond in moties. Ik beperk mij tot die moties.

Aan de motie-Schouw over het aanbieden van hulp aan vluchtelingen uit Libië, kan de vraag worden gekoppeld over wat er met die hulp wordt bedoeld. Er wordt natuurlijk heel veel door Nederland en de Europese Unie gedaan. Ik vraag de motie aan te houden en even te wachten op de Europese besluitvorming. Dan wordt duidelijk wat Nederland extra kan inzetten, naast hetgeen al is gedaan. Ik heb een aantal gevoterde gelden genoemd. De asieliinstroom in Italië is op dit moment niet overdadig. Ik doe een beroep op de ondertekenaars de motie vooralsnog aan te houden.

De strekking van de motie-Van den Berge neem ik graag over, maar vraag toch hem aan te houden. Ik kom binnenkort met de Kamer te spreken over de mensenrechtenstrategie. De ontwikkelingen in de Arabische wereld zullen mede mijn richtsnoer zijn. Dat zou sterk kunnen neerslaan op de wijze waarop wij met het Mensenrechtenfonds omgaan. De heer Van den Berge en de mede-ondertekenaars van de motie zullen dan op hun wenken worden bediend.

De heer Schouw (D66):

Ik ben bereid de motie aan te houden, onder de voorwaarde dat de minister in de loop van volgende week een brief stuurt met een opsomming van de afspraken die dit weekend worden gemaakt. Een en ander is gerelateerd aan de Dublinverordening en dat is ook enigszins het punt van de motie.

De voorzitter:

Op verzoek van de heer Schouw stel ik voor, zijn motie (21501-20, nr. 509) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

Rosenthal

De heer **Van den Berge** (GroenLinks):
Ik ben nog niet zo ver. Ik zal er nog even over nadenken. Eerlijk gezegd twijfel ik. Ik begrijp de overweging van de minister, maar er zit een belangrijk element in deze motie over het Europees Nabuurschapsbeleid, dat voor de komende Europese Raad op de agenda staat. Ik laat de motie dan ook liever in stemming komen, maar zal er nog even over nadenken.

De heer **Ormel** (CDA):
De minister heeft geadviseerd de motie-Van den Berge aan te houden, maar de heer Van den Berge houdt de motie niet aan. Ik ben dan wel benieuwd wat het advies van het kabinet is.

De **voorzitter**:
De Kamer wil een advies van de minister.

Minister **Rosenthal**:
Naar de strekking ben ik het geheel eens met de motie van de heer Van den Berge, alleen vind ik haar in de volgtijdelijkheid op dit ogenblik net even ongelukkig uitkomen. Ik heb in eerste en ook in tweede termijn al heel duidelijk gemaakt dat ik de inzet van de motie met betrekking tot democratisering, mensenrechten en civil society, volop zal inbrengen in het kader van het nabuurschapsbeleid en associatieakkoorden, onder meer op basis van de motie-Van den Berge/Albayrak. Ik heb er een beetje moeite mee om wat het mensenrechtenfonds betreft nu al vooruit te lopen op de wat meer geïntegreerde benadering die ik eind maart, begin april graag aan de Kamer zal voorleggen. Daarin zal ik ongetwijfeld ook de heroriëntatie op de Arabische wereld meenemen, inclusief de gevolgen daarvan voor de wijze waarop wij met het mensenrechtenfonds en ook met bijvoorbeeld het stabiliteitsfonds zullen omgaan. Ik doe dus een nog steviger beroep op de heer Van den Berge om de motie tot dan toe aan te houden.

De **voorzitter**:
Mijnheer Van den Berge, wat is daarop uw antwoord?

De heer **Van den Berge** (GroenLinks):
Als de minister mij kan toezeggen dat de inhoud van deze motie wordt meegenomen voor zover die slaat op de discussie die gaat spelen in de Europese Raad, ben ik bereid om haar aan te houden.

Minister **Rosenthal**:
Daarop zeg ik ja.

De **voorzitter**:
Op verzoek van de heer Van den Berge stel ik voor, zijn motie (21501-20, nr. 511) van de agenda af te voeren.

Daartoe wordt besloten.

De heer **Slob** (ChristenUnie):
Voorzitter. Dan blijft er nog een motie over waarvan de minister-president in feite heeft gezegd dat ze in zijn tas zit en dat hij haar meeneemt. Dus of de Kamer hier morgen over moet komen stemmen ...? De minister-president heeft gezegd dat hij het punt oppakt en ermee aan de slag gaat conform de inhoud van de motie. Het lijkt mij dan heel veel bureaucratie opleveren om iedereen hier in de bankjes te krijgen als het punt in feite al binnen is. Het is

natuurlijk aan de heer Bontes zelf, maar ik breng het toch maar even ter sprake.

De **voorzitter**:
De heer Bontes zal het laten weten. Of kunt u het nu al beslissen namens uw fractie, mijnheer Bontes? Ik hoor de heer Bontes buiten de microfoon zeggen dat hij ons laat weten of hij de motie in stemming wil brengen.

De beraadslaging wordt gesloten.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.